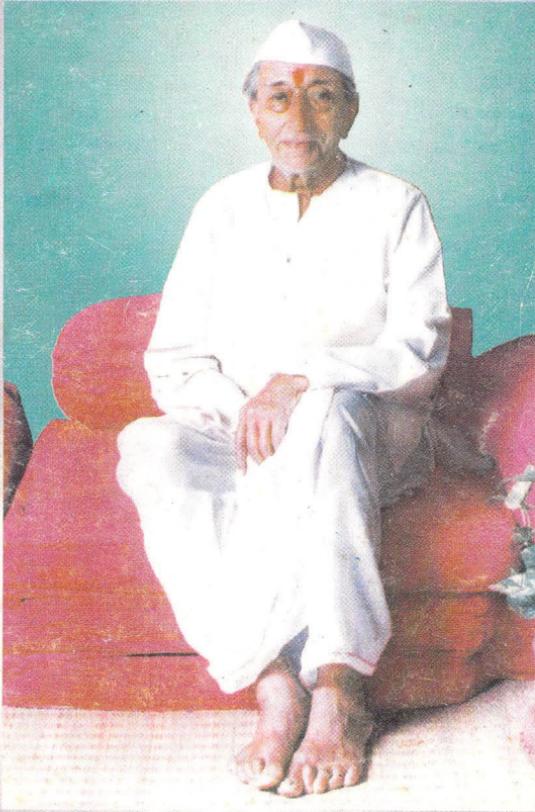

બ્રહ્મ સત્ય.... જગત મિથ્યા

પૂ. શ્રી રણજિત મહારાજ સાથેનાં વાર્તાલાપનું અંગ્રેજી પુસ્તક
"ILLUSION V/S REALITY" નું સંક્ષિપ્ત વિવેચન

✽ મારાનુવાદક ✽
શ્રી ગોર

બ્રહ્મ સત્ય.... જગત મિથ્યા

પૂ. શ્રી રણજિત મહારાજ સાથેનાં વાર્તાલાપનું અંગ્રેજી પુસ્તક
"ILLUSION V/S REALITY" નું સંક્ષિપ્ત વિવેચન

✽ સારાનુવાદક ✽

શ્રી ગોર

શ્રી ગોર ધામ
નવા ઢુવા

✽ પ્રકાશક ✽

શ્રી ગોર ધામ

મુ. નવા ઢુવા, તા. વાંકાનેર

જી. રાજકોટ-૩૬૩૬૨૨.

❀ પ્રતાવના ❀

શ્રી રણજીત મહારાજનો જન્મ ઇ.સ. ૧૯૧૩ની ચોથી જાન્યુઆરીએ થયેલો બાર વરસની નાનકડી ઉંમરે એમને ગુરુ મળી ગયેલાં. એમના ગુરુ શ્રી સિદ્ધ રામેશ્વર મહારાજ એ વખતનાં એક મહાન ગુરુ હતા. શ્રી સિદ્ધ રામેશ્વર મહારાજે ૧૯૩૬ માં ૪૮ વર્ષની ઉંમરે શરીર છોડેલું રણજીત મહારાજે ઇ.સ. ૧૯૮૩ પછી શીખવવાનું શરુ કર્યું. અ વખતે એમની ઉંમર સીત્તેર વર્ષ હતી. આ પણ જયારે એમના ઉંબરે વિદેશનાં કેટલાય સાધકો આવવા લાગ્યા ત્યારે જ. શ્રી રણજીત મહારાજ હાલ ૮૬ વર્ષના છે. તેમણે આ વાર્તાલાપો ઇ.સ. ૧૯૯૬ ની ગ્રીષ્મ ઋતુ અને ઇ.સ. ૧૯૯૯ ના શીયાળા દરમ્યાન ભારત તથા વિદેશમાં આપેલા. આ વાર્તાલાપોમાં એમના ગુરુ આગળથી શીખેલી અંતિમ પરાકાષ્ટાની સમજણ તેમણે પોતાના શબ્દોમાં રજુ કરી છે. આ બોધ સાવ સીધીસાદી ભાષામાં છે. આ પરંપરા (નાથ સંપ્રદાય) માં એવું મનાય છે કે બોધ એવી રીતે આપવો જોઈએ કે ગરીબ-તવંગર, અભણ-ભણેલો, ઉંચ-નીચ સૌ કોઈ સમજી શકે આ માટે રોજ-બ-રોજની ઘટનામાંથી દષ્ટાંતો અપાય છે અને ગુંચવાડામાં પાડે એવા સિદ્ધાંતો અને ધારણાઓને ટાળવામા આવે છે. શ્રી રણજીત મહારાજ અને તેમના ગુરુનાં જીવનમાં ઘણું સામ્ય છે. એમના ગુરુ ના દ્વાર સૈ કોઈ માટે ખુલા હતા. અને એમનું વ્યક્તિગત જીવન સાદું અને સુખ સુવિધાની દરકાર વીનાનું હતું. આપું જ શ્રી રણજીત મહારાજનું પણ છે.

શ્રી રણજીત મહારાજ મુંબઈમાં એક નાની શી ઓરેડીમાં છેલ્લા પંચાવન વર્ષથી રહે છે. તેઓ કેવળ એકવાર ભારત બહાર નીકળ્યા છે. ત્રણેક વર્ષ પહેલા વિદેશનાં એમના શિષ્યોએ એમને વિદેશ આમંત્ર્યા ત્યારે તેઓ પ્રથમવાર વિદેશ ગયેલા. વિદેશી

લોકો માટે એક વિશેષ લ્હાણું એ છ કે શ્રી રણજીત મહારાજ અંગ્રેજી બોલી શકે છે. જ્યારે તેમના ગુરુ શ્રી સિદ્ધ રામેશ્વર મહારાજ તથા તેમના ગુરુભાઈ (I am that બુકથી વિશ્વવિખ્યાત)શ્રી નિસર્ગદત્ત મહારાજ (દેહાંત ૧૯૮૧) અંગ્રેજી જાણતા જ નહોતા.

શ્રી રણજીત મહારાજનાં ઉપદેશનાં મુખ્ય ત્રણ પાસા છે.

(૧) વાર્તાલાપ દ્વારા સમજણ પ્રગટાવવી.

(૨) મંત્ર દીક્ષા

(૩) સેવા પૂજા

આ પુસ્તકમાં વાર્તાલાપો રજુ થયા છે. મંત્ર-દિક્ષા માટે વ્યક્તિગત સંપર્ક જરૂરી છે. ગુરુ સેવા એ તો બોધનું ચરમબિંદુ છે અને એની ચર્ચા વાર્તાલાપોમાં પણ છે.

મુળ સંકલન કર્તા શ્રી રોબર્ટ વોલ્ફની નોંધ :-

માત્ર એક અપવાદ બાદ કરતા આ બધા વાર્તાલાપો દરમ્યાન હું હાજર રહેલો. આ બધા વાર્તાલાપો ટેપ્સમાંથી ઉતાર્યા છે. ટેપ્સમાંથી પુસ્તકાકારે ફેરવવામાં સંકલન કર્તાએ થોડુંક ગોઠવવું તો પડે જ, પણ બધાજ શબ્દો અને વિચારો ગુરુજીનાં છે. અને એમને એમ રાખેલ છે. પૂ. ગુરુજીએ સમગ્ર સમગ્રીને મંજૂરી આપી પછી જ આ પુસ્તક પ્રકાશીત કરેલ છે. આ ટેપ્સ મુંબઈ, પારીસ, બ્રીટાની, જર્મની, કે લીફ્ઝોર્નિયા ઇત્યાદી જગ્યાએ રેકર્ડ થયેલી. આ વાર્તાલાપો ને તારીખવાર ગોઠવ્યા છે. અલગ અલગ ટેપ્સમાંથી જેમાં અવાજ સારો હતો એ ટેપ્સ પસંદ કરાઈ છે. કેટલુંક પુનરાવર્તન કાઢી નાખેલ છે પરંતુ મહારાજશ્રીનાં મોટા ભાગનાં શિષ્યોને પુનરાવર્તન ઉપયોગી લાગે છે તેથી બધું જ કાઢી નાખ્યું નથી. જ્યાં જ્યાં આ સંવાદો ઉદ્ઘાટિત થયા ત્યાનું વાતાવરણ ત્યા ગુરુજીની સહજ રમુજ તો પુસ્તકમાં ઉતારવી અઘરી છે. હું માનું છું કે સામાન્યતઃ સૌએ સ્વીકાર્યું છે કે શિષ્ય પ્રત્યક્ષ ગુરુને સાંભળે એ જ ઉત્તમ છે. હાલ

પણ મહારાજશ્રી મુંબઈ દરરોજ ઉપદેશ આપે જ છે. તેઓ એમની નાનકડી ઓરડીમાં જે કોઈ આવે તે સૌને આવકારે છે, પણ ઘણી વાર ખાસ કરીને શીયાળામાં, તેમની ઓરડી ભરચક્ક હોય છે. અઠવાડીયાનાં પાંચ દિવસ તેઓ રોજ એક કલાક અંગ્રેજીમાં બોલે છે. શની-રવી તેઓ મુંબઈનાં પરાઓમાં જઈને ભારતીય શીષ્યોને મરાઠીમાં ઉપદેશ આપે છે. સદ્ગુરુ શ્રી સિદ્ધ રામેશ્વર મહારાજની સમાધી મુંબઈમાં જ છે. રવીવારે સાંજે મહારાજશ્રી સમાધીએ પુજન કરવા જાય છે. તેમની ઓરડીમાં દરરોજ ત્રણ વાર સવાર-બપોર-સાંજ ભજન અને આરતી હોય છે.

અંતે, ઘણા બધા લોકોની મદદ થકી આ પુસ્તક બહાર પડી શક્યું છે. મારા માટે તો મહારાજશ્રીને સાંભળવા એ જ પ્રખર સાધના બની રહી. આ બદલ હું ખુબ અનુગ્રહિત છું. ગુરુ પ્રત્યેનો અહોભાવ શબ્દોમાં તો કેવી રીતે વર્ણવું ? મહારાજશ્રીએ ઘણી ઘણી વાર કહ્યું છે કે ગુરુ અને શિષ્ય એક જ છે, તો પણ.....

—રોબર્ટ વોલ્ફ

(મુળ અંગ્રેજી પુસ્તકનાં સંકલન કર્તા)

❀ અનુવાદનાં બે બોલ ❀

મૂળ અંગ્રેજી પુસ્તક રર૦ પાનાનું છે એમાંથી અનુવાદકે ટુંકાવીને આ પુસ્તક તૈયાર કર્યું છે. મૂળ અંગ્રેજી પુસ્તક રૂ. ૧૦૦/- ની કિંમતે મુંબઈ કેન્દ્ર ના સરનામેથી મળી શકશે.

—અનુવાદક.

પ્રશ્નકર્તા : બીજા લોકોને જગાડવા માટે કોઈ કોઈ જાગૃત ચેતનાઓ ફરી દેહ ધારણ કરીને આવે છે. તેઓ આવું શા માટે કરતા હશે ?

મહારાજશ્રી : ભલા, કોઈ આવતું નથી કોઈ જતું નથી. આવું કોણે કહ્યું તમને ? કે પછી તમે વાંચેલું સંભળાવો છો ? એવું કહેવાય છે કે સૌથી મહાન તો એ છે જે કોઈને ખબર ન પડે એમ જીવીને જતો રહ્યો હોય. રામ અને કૃષ્ણ તો દ્વિતીય કક્ષાના હીરો છે. પૂર્ણ પુરુષ તો સહજથી જીવીને સહજ મરી જાય છે. પાછળથી તેના વિચારો અન્ય કોઈ મારફત ઉદ્ઘાટિત થાય એવું બને. પણ એમ કહેવું કે આત્મજ્ઞાની પુરુષ પાછા આવે છે એ મુર્ખાઈ ભર્યું છે.

કોઈ આવતું નથી કોઈ જતું નથી. સર્વ જે કાંઈ છે તે સ્વપ્નવત્ છે. સ્વપ્નમાં તમે મહાન સદ્ગુરુ બની શકો પણ જાગો ત્યારે મુળ અવસ્થાએજ પાછા આવી જાઓ છો. આ અવસ્થામાં અહિં કોણ આવ્યું ને કોણ ગયું ? કશું બન્યું જ નથી.

જે કોઈ કહેવાતા સંતો એમ કહે છે કે ‘હું પરમાત્માનો અવતાર છું’ તેઓ પોતાને જાણતા નથી, સત્ ને જાણતા નથી. ઉલટું તેઓ પોતાના અહંકારના ગુલામ છે, તે માયાના ગુલામ છે જ્યાં જ્ઞાન જ ખોટું છે, ત્યાં આવા બધા પ્રશ્નો અસ્થાને છે.

જે ખરેખર સમજે છે તે સર્વ ત્યાગે છે. આવો માણસ સીધો સાદો લાગે પણ તેનું હૃદય સાવ નિરાળું જ હોય છે.

આત્મજ્ઞાની પુરુષનાં હૃદયમાં ઉંડા ઉતરો તો તમે ‘તમે’ નહીં રહો, કારણ કે ત્યાં માત્ર પ્રભુ છે. આથી કહેવાય છે કે ગુરુ પરમાત્માનો અવતાર છે સદ્ગુરુ બધાને જ્ઞાન આપે છે પણ તેઓ ખુદ એની કોઈ કિંમત ગણતા નથી કારણ કે તેઓને ખબર છે કે જ્ઞાન એ સૌથી મોટું અજ્ઞાન છે.

પ્રશ્નકર્તા : જો બધુ માયા હોય તો ખુદ આપ પણ માયા જ ગણાવને ?

મહારાજશ્રી : અવશ્ય ! હું મહામાયા !! હું જે કાંઈ સહૃદયતા અને નિખાલસતા પૂર્વક કહું છું તે બધુ જ ખોટું !!! પણ સદ્ગુરુ તમને જે જુઠાણું કહે છે તે સત સુઘી પહોંચાડે છે. માણસનું સરનામું સત્ય નથી, માણસ સત્ય છે. જ્યારે તમો ઘરે પહોંચી જાઓ ત્યારે આપેલા સરનામાનો આભાર માનો. સરનામું તમો ઘરમાં ન પ્રવેશો ત્યાં સુઘી જ સાચું છે. જેવા તમે ઘરમાં દાખલ થાવ છો કે સરનામું ગાયબ થઈ જાય છે. શબ્દ તો સંકેત માત્ર છે તેની કોઈ સત્તા નથી.

આથી હું જે કાંઈ કહું છું તે ખોટું હોવા છતાં પણ સાચું છે કેમકે હું સત્ય ખાતર બોલું છું. અજ્ઞાન દુર કરવા જ્ઞાન જરુરી છે. પણ અંતતઃ બન્ને સત માં ઓગળી જવા ઘટે. તમારો આત્મા જ્ઞાન અજ્ઞાન બંનેથી પર છે. આમ ગુરુ અને શિષ્ય એ ભ્રમણા માત્ર છે કારણ કે વાસ્તવમાં તેઓ એક છે.

પ્રશ્નકર્તા : કોઈ ભિખારી આત્મજ્ઞાની પાસે પૈસા માંગે તો તે શું કરે ?

મહારાજશ્રી : આવા વખતે પૈસા આપવા કે ન આપવા એ આત્મજ્ઞાનીની મરજી પર છે. કારણ કે અંતે તો સર્વ કાંઈ મિથ્યા જ માત્ર છે. જ્ઞાની તો ક્યારેક મરતા માણસને પાણી યે ન પાય એવો દયાહીન પણ દેખાય. જો કોઈ માણસ ‘પાણી પાણી’ કરી તરફડીયા મારતો હોય તો પણ જ્ઞાની પાણીયે ન આપે કારણ કે તે માણસ તો આમેય વહેલો મોડો મરી જ જવાનો છે એટલે પાણી પાઈને તેની યાતના જ વધારવાની છે ને ! મરતો માણસ એના અજ્ઞાનને કારણે વધુ જીવવા ઈચ્છે છે. પણ થોડા શ્વાસ વધારે લઈ લેવાથી આપણને શું મળી જવાનું ? હું તમને દયાહીન થવાનું નથી કહેતો પણ એની ઈચ્છા પુરી કરીને તમે એને વધુ

યાતનામાં જ ઘડેલો છો. જે એમ માને છે કે મેં બહુ ભલું કૃત્ય કર્યું છે તે તેની ગેરસમજ છે.

જો તમે ભિખારીને સો ફ્રાન્ક આપો તો કાંઈ આવતી કાલે તે પૈસાવાળો નથી થઈ જવાનો. તે ભીખ માંગવાનું ચાલુ રાખશે કારણ કે માંગવું તેના લોહીમાં ભળી ગયું છે. જીવ માત્ર જન્મતા વેંત સુખ સારું ભીખ માંગતા ફરે છે, અને અંતે સુખ પામ્યા વીના જ મરે છે.

(૨)

જુન ૧૯૯૭

પ્રશ્નકર્તા : શું આત્મજ્ઞાની (પ્રબુદ્ધ) હંમેશા પરમ સુખ કે આનંદની સ્થિતિમાં જ રહેતો હોય છે ?

શું સત પરમ આનંદ રુપે કે દિવ્ય પ્રેમ રુપે અભિવ્યક્ત થાય છે ? કે આ બધું પણ મિથ્યા ?

મહારાજશ્રી : સત સદા સત છે. તે અજ્ઞેત છે. માટે એની અભિવ્યક્તિ સુખરુપે થાય છે એમ પણ શા માટે કહેવું ?

દા.ત., તમે તમારું પાકિટ ખોઈ બેઠા હો અને કોઈ તમને પાછું આપે, તો તમને આનંદ થાય. પણ વાસ્તવમાં એણે તમને તમારી જ વસ્તુ પાછી આપી છે. આમ આનંદની સ્થિતિ ક્ષણ માત્ર પુરતી છે અને તમે ઠીક સમજો તો એને સત સાથે કશી લેવાદેવા નથી.

પ્રશ્નકર્તા : મેં એવું સાંભળ્યું છે કે માનવે ‘હું’ માંથી ‘અમે’ માં પહોંચવાનું છે, વ્યક્તિગત ચેતના મટી વૈશ્વિક ચેતના થવાનું છે. શું આ ખરું છે ?

મહારાજશ્રી : હકીકતે ગેરસમજણને કારણે જ તમે તમને અલગ સત્તા માનો છો. દરેકમાં એક જ ચેતન્ય રહે છે. તમારામાં પણ જો તમો તમોને શરીર ન ગણો તો તમારી ચેતના વૈશ્વિક થઈ જાય. બધી સીમા ખરી પડે. જો તમે જ્ઞાનકડું વાસણ તોડી નાખો

તો વાસણમાંનું આકાશ રુમ જેવડું થઈ જાય. અને રુમની દિવાલો તોડી નાખો તો મહદ્ આકાશ થઈ જાય !!

અજ્ઞાનને કારણે તમો “હું આ છું કે હું તે છું” એમ કહો છો અને અજ્ઞાનને કારણે જ તમે કહો છો કે “હું વૈશ્વિક ચેતના છું” અંતિમ સત્યમાં તો જ્ઞાન (ચેતના) કે અજ્ઞાન એકેય નથી હોતું અને એ તમારું સ્વરુપ છે.

‘વ્યક્તિગત ચેતના મટી વૈશ્વિક ચેતના થવું જોઈએ’ એ વિધાન સાચું છે પણ તમારે વિધાનને પૂરેપૂરું સમજવા મથવાનું છે.

પ્રશ્નકર્તા : મહારાજ, દેહ કષ્ટ ભોગવતો હોય ત્યારે તમો કહો છો કે ‘શરીર કષ્ટ ભોગવે છે હું નહીં’ શું આ સાચું છે ?

મહારાજશ્રી : હા, શરીરને કષ્ટ છે મને નહીં તમારા પડોશીને કાંઈ મુશ્કેલી હોય તો એમ કહો છો કે મારા પડોશીને મુશ્કેલી છે પણ તમે કાંઈ ભોગવતા નથી. આ રીતે તમારા શરીરને પડોશી ગણો. પછી શરીરનાં પ્રશ્નો એ પડોશીનાં પ્રશ્નો જેવા થઈ જશે. કષ્ટ તો ‘હું શરીર છું’ એમ કહીએ તો છે. દેહને બાળવામાં આવે ત્યારે દેહ બળતરા વેઠે છે તમે નહીં.

પ્રશ્નકર્તા : કઈ રીતે અમે પવિત્ર થઈએ, સત્યને પામવા અહંકારથી મુક્ત થઈએ ?

મહારાજશ્રી : અહંકાર એ જ અજ્ઞાન. સમજણ વડે આ અજ્ઞાન હટાવી શકાય. જ્યારે અહંકાર નથી રહેતો, ત્યારે કેવળ સમજણ બચે છે જોકે આ જ્ઞાન પણ એક સ્થિતિ જ છે. તમારે આ સમજણને પણ સત માં ઓગાળી દેવી પડશે. આપણા મને આટલા બધા વર્ષો સત્ય માનીને જે જે સંઘર્ષ છે, તે સમજાવું જોઈએ કે બધું જ જુઠ છે. જે કાંઈ તમે જુઓ છો અને અનુભવો છો તે બધું જ જુઠ છે. આવી સમજણ પ્રગટે તો મન શુદ્ધ થાય.

મન કઈ રીતે અશુદ્ધ થયું ? જગતને સત્ય માનવાથી. મન પોતાને સાચું માને છે તેથી સત્ ખોવાઈ ગયું છે.

મન તમારા વિચાર સિવાય બીજું કશું નથી. માટે વિચારને ભુલી જાઓ, જ્ઞાનને ભુલી જાઓ તો તમે 'તે' જ છો !! તમે સાચાને ખોટું અને ખોટાને સાચું ગણો છો આ જ ભુલ છે. આ જ અશુદ્ધિ છે. મનનો સ્વભાવ જ છુ જુહું જોવાનો, જુહું કહેવાનો. આથી, એમ કહી શકાય કે મનને ભુલી જવું એ જ મનની શુદ્ધિ છે કારણ કે વાસ્તવમાં મન છે જ નહિં. મન એક ધારણા માત્ર છે.

પ્રશ્નકર્તા : તમે 'કાંઈપણ ન કરવાનું' કહો છો, અકર્તા થવાનું કહો છો, પણ મને એ ખુબ અઘરું પડે છે. મારું મન સદા સક્રિય જ હોય છે. તો મારે શું કરવું ?

મહારાજશ્રી : મનને ભુલી જાવ. શું તમે ગહન નિંદ્રામાં વિચારો છો ? કશું પણ કરો છો ? નહીં તો તમે શાથી કહો છો કે "કાંઈ પણ ન કરવું" મારા માટે અશક્ય છે ? તકલીફ ખરી એ છે કે જાગૃત અવસ્થામાં તમે કાંઈક ને કાંઈક કરવા ઈચ્છો છો. તમને એમ લાગે છે કે તમો કાર્ય કરી રહ્યા છો. પણ હકિકતે તમો કશું કરતા જ નથી. જેમકે સ્વપ્નમાં તમને લાગે કે તમે કાર્ય કરી રહ્યા છો પણ જ્યારે જાગો ત્યારે સમજો છો કે તમે કાંઈ કર્યું નથી. એવું જ અહિં પણ છે. તમે આ 'જાગૃત અવસ્થા'માં જાગી જાઓ તો તમે સમજશો કે તમોએ કશું કર્યું નથી. તમે તમને જ કહેશો. "જે હું માનતો હતો કે હું અમુક અમુક કામ કરી રહ્યો હતો પણ હકિકતે મેં કશું કર્યું જ નથી."

મન સદા કાંઈને કાંઈ કર્યા કરે છે. મનને મરવા દયો જ્યારે મન નહીં રહે ત્યારે કરવા પણું પણ નહિં રહે. તકલીફ એ છે કે તમારે 'અ-મન' પણ થવું છે અને 'મન' પણ થવું છે. આ શું શક્ય છે ? અજ્ઞાનને લઈને કર્તાપણું છે. બધું જ મિથ્યા છે

એવી સમજણ થકી જાગૃત અવસ્થામાં અ-મન સુધી પહોંચી શકાય. આ જ ખરી સમજ છે.

હકીકતે કોઈ કાંઈ કરતું નથી. પોતાને કર્તા માનવો એ જ અજ્ઞાન છે. બીજું બધું ખોવાઈ જાય એવું બને પણ તમે ખુદ કદિ ખોવાતા નથી. મારા ગુરુ શ્રી સિદ્ધ રામેશ્વર મહારાજ કહેતા તમે પોલીસ સ્ટેશનને કાંઈક ગુમ થયાની ફરિયાદ કરો છો, જેમકે તમારા પૈસા, તમારું બાળક, કે તમારી પત્ની ! પણ હજુ સુધી કોઈએ પોતે ખોવાઈ ગયો હોય એવી ફરિયાદ કરી નથી. કોઈ અભણ પણ આમ નથી કહેતો કારણ કે જો આવી ફરિયાદ કરે તો પોલીસ કહેશે. “તમે તો મારી સામે જ છો !” આ રીતે તમે કદિ ખોવાતા નથી. તો પછી પોતાને ગોતવા શીદને કંઈ કરવું ? જે નથી એને માટે કાંઈક કરવું પડે. જે સદાય છે જ, એને માટે કશું કરવાની જરૂર નથી. તત્વજ્ઞાન પણ આવુજ છે. આ બહુ સરળ છે એમ બહુ કહણ પણ છે કારણ કે તમો આ સ્વીકારી જ નથી શકતા. જો તમે કાંઈ પણ કરશો, તો બંધાવાના, જો તમો કાંઈ પણ ન કરો: તો મુક્ત જ છો. જો કે હું કરું છું છતાં કાંઈ નથી કરતો. એ સમજણ જ ખરી સમાધિ છે.

જો તમે તમને કર્તા માનશો તો તમો ખોવાઈ જશો કારણ કે તમે માયાને સાચી માની લીધી.

પ્રશ્નકર્તા : શું તમને સાંભળવું એ પણ “કાંઈક કરવું” છે ? કે “કાંઈ પણ ન કરવું” છે ?

મહારાજશ્રી : તમે કાંઈ કરતા નથી. કારણ કે બધું માયા છે. તમારું સાંભળવું પણ માયા છે ને મારું બોલવું પણ માયા છે. પણ જેને માટે હું બોલું છું તે સત્ય છે. હું તમને કહી શકું કે હું જે કાંઈ બોલું છું તે જુઠાણુ છે પણ જેના વિશે બોલુ છું તે સત્ય છે. શબ્દ જુઠ છે કારણ કે તે સત્યને પામી શકતા નથી. પણ આપણે સત્યને સમજવા માટે શબ્દની જરૂર છે. કાગળની ચબરખી પર

લખેલું સરનામું એ સત્ય નથી. સરનામાની જગ્યા સત્ય છે અને જયારે સરનામાવાળી જગ્યાએ પહોંચતા જ સરનામું નકામું થઈ જાય છે. શબ્દ ખરી પડે છે કેવળ અર્થ રહી જાય છે. સીડીના પગથીયા રુમમાં દાખલ થતા જ ગાયબ થઈ જાય છે. આ જ રીતે શબ્દો સત્યને સમજાવવા વપરાય છે. પણ શબ્દો પોતે સત્ય નથી. તમે જે માણસને શોધતા હતા તે મળી જાય પછી તેનું સરનામું નિર્રર્થક બની જાય છે. બધું માયા છે તો હું પણ માયા છું હું કાંઈ અપવાદ નથી. બોલનાર અને સાંભળનાર બન્ને ભિથ્યા છે.

તમારો પ્રશ્ન બહુ સારો છે. શબ્દો અમુક સમજણ આપી શકે પણ પછી તમારે જાતે અનુભવ કરવાનો છે. ગુરુ અમુક હદ સુધી શીખડાવે, પછી તમારે જાતે સમજવાનું હોય છે. પછી ત્યાં ઢ્રેત રહેતું નથી. કેવળ એકત્વ અઢ્રેત ! ત્યાં કોણ કોને સમજે ? આમ, ગુરુ અને શિષ્ય બંને ચિત્રપટનાં “હીરો” ની જેમ માયા છે. માત્ર પડદો સત્ય છે. જો કોઈ અભિનેત્રી “સ્વ”ની ખોજમાં નીકળે તો ખુદ અદ્શ્ય થઈ જશે ને રહેશે કોરો પડદો માત્ર ! જો હું કહું તે અને તમે સાંભાળો તે માયા હોય તો પછી બાકી શું રહ્યું ? કેવળ પરમાત્મા જ છે !

અજ્ઞાનને કારણે તમે કહો છો મેં કર્યું. પરમસત્તામાં કાંઈ કરવાપણું નથી.

પરમસત્તાને પામવા કશું કરવાની જરૂર નથી. કારણ કે તે સદાય છે જ તમારે કેવળ મનમાંથી “કર્તાપણા”ની ભ્રમણા દૂર કરવાની જરૂર છે. મન આ વાત સ્વીકારતું નથી કારણ કે મનને મરવું નથી ગમતું. મનને સ્વાભાવિક જ પોતે કર્તા છે એમ વિચારવું અને માનવું ગમે છે. જયારે સમજણ પ્રગટે છે ત્યારે બધા રાગદ્વેષ અને આદતો ખરી પડે છે કારણ કે એની કોઈ વાસ્તવિક સત્તા જ નથી.

પ્રશ્નકર્તા : મહારાજશ્રી, જો બધું જ માયા હોય તો પછી અમે અહિં શા માટે છીએ ? શા માટે અમે શાંતિમાં કે ગહન નિદ્રામાં નથી પડયા રહેતા ?

મહારાજશ્રી : પ્રથમ તો તમે ગહન નિદ્રા એટલે શું એ જ સમજતા નથી. ગહન નિદ્રામાં કશું જ હોતું નથી. એ શુન્ય છે.

હવે અહિં તમે શા માટે છો એ પ્રશ્ન છે. અહિં તમો સમજવા માટે આવ્યા છો. જેકાંઈ બને તે બધું થવા દો પણ અંદરથી જાણો કે આ બધાની કાંઈ સત્તા નથી. અજ્ઞાનને લીધે તમે ગહન નિદ્રામાં શુન્યમાં ઉતરો છો પણ અહિં જાગૃત અવસ્થામાં તમારે પ્રથમ “શુન્ય” ના મુકામે પહોંચવું જોઈએ પછી એની પણ પાર જવાનું છે કારણ કે પરમાત્મા શુન્યની પણ પેલે પાર છે. તમો અહિં એ સમજવા આવ્યા છો કે તમો કરો છો છતાં અકર્તા છો. હું આ જ વાત કહેતો આવ્યો છું હકિકતે “હું” કે “છું” જેવું પણ કાંઈ નથી કેવળ પરમાત્મા છે. અરે ! આ સણે પણ હું જે કાંઈ જોઉં સાંભળું છું તે સર્વ કાંઈ છે જ નહિં. ગહન નિદ્રામાં તમે એ સમજી નથી શકતા કે જાગૃત અવસ્થા પણ એક સ્વપ્નું છે, બધાજ અજ્ઞાનમાં છે લોકો અજ્ઞાનમાં જન્મે છે, અજ્ઞાનમાં જીવે છે અને અજ્ઞાનમાં મરે છે. તમો અહિં આ અજ્ઞાનના ચક્રને તોડવા આવ્યા છો. ગહન નિદ્રામાં તમો બધું જ ભુલી જાવ છો. અહિં વિસ્મરણ એ જ સ્મરણ છે અને સ્મરણ એ જ વિસ્મરણ છે. આ ચુકિત છે સ્મરણ કરવું એજ ભુલવું અને ભુલવું એજ સ્મરણ કરવું. પરમાત્માને શોધો નહીં કારણ કે તે તો સદા મોજુદ જ છે. જેવા તમે “પરમાત્મા”ને યાદ કરશો, કે તરત જ તમે ભુલા પડી જવાના કેમકે તમે “પરમાત્મા” સીવાયનું બીજું કાંઈક જોઈ રહ્યા છો. તમે પરમ સત્તાને “વિષય” બનાવી રહ્યા છો. નિદ્રા અને જાગૃતાવસ્થા બંને જુદા લાગે છે પણ છે એકજ “પરમાત્મા” એ કોઈ અવસ્થા નથી. —અવસ્થાથી પર છે.

મહારાજશ્રી :

વિચારોની ભરતીને ઓટ ભલે આવે ને જાય. ઓટ આવે તેથી સાગર કાંઈ ચિંતા કરતો નથી. આ રીતે વિચારો ભલેને આવે અને જાય, તમારે શા માટે ચિંતા કરવી જોઈએ ? તમે વિચારો થી પર છો. માટે સૌ પ્રથમ તો જાણવું કે “હું કોણ ?” અને આત્મજ્ઞાન કહે છે. જેવી રીતે સ્વપ્નામાંથી જાગ્યા પછી એને સાચું નથી કહેતા એવું જ અહિં પણ છે. તમે જગતને જુઓ છો, તમો બધું અનુભવો છો પણ આ અનુભવ કરનારો કોણ ? જગત કેવળ તમારો વિચાર છે, કેવળ તમારો અહંકાર છે, અને આ અહંકાર બધું જુએ અને અનુભવે છે. આ સંસાર એક દિર્ઘ સ્વપ્ન સિવાય કાંઈ નથી. દરેક જણ કહે છે “હું ફલાણો છું કે ઢીંકણો છું” તમારા શરીર પર શું તમારું નામ ક્યાંય લખેલું છે ? જો લખેલું હોત તો “આપનું શુભ નામ” પૂછવાની જરૂર જ ન રહેત. ઘણા વિચારો આપણને બેચેન કર્યા કરતા હોય છે પણ બધાં જ વિચારો પછી તે સારા હોય કે ખરાબ, ગમતા હોય કે અણગમતા, આવ-જાવ કર્યા કરે છે. જે આવેને જાય સદાય ન રહે એ કેમ કરીને સત્ય કહેવાય ? આ બધા તો મનનાં ખેલ છે. મનને ખોટી વસ્તુ જોવાની અને પછી એને સાચી માની લેવાની ટેવ હોય છે. તમે કહો છો “હું છું” આ આત્મા સાબિત કરી બતાવો !

પાંચ તત્ત્વો અને આત્મા મળી અને મા-બાપે નામ પાડી આપ્યું. અને આખી દુનિયામાં માણસ સિવાય બીજું કોઈ નથી કહેતું કે હું આ છું કે હું તે છું. આ ટેબલ નથી કહેતું કે હું ટેબલ છું. એ તો તમારો ખ્યાલ છે. તમે કોઈ નામ કઈ રીતે હોઈ શકો ? તમારી અંદર જે છે તે આત્મા છે પ્રથમ એને જાણો. તમે એ શક્તિ

છો, જગત પણ એજ શક્તિ છે એ જાણો બસ પુરુ થયું ! સારું અને ખરાબ, સાચું અને ખોટું એ બધા તો મનનાં ખેલ છે, માટે મનને તપાસતા રહેવું પડે. ઘણા બધા લોકો અહીં આવે છે અને પછી જતા રહે છે. પણ હું ખુદ તો અહીં જ રહું છું. આ રીતે તમો કદિ ખોવાતા નથી. તમો તો સદા મોજુદ હો જ છો.

તમને શરીર મળ્યું છે તેનો ઉપયોગ પાત્ર ભજવવા માટે છે. કોઈને સ્ત્રીનું શરીર મળ્યું છે તો કોઈને પુરુષનું. પણ બન્નેમાં “જ્ઞાન” છે તે એકજ છે બન્ને તે “જ્ઞાન” નાં આધારે કામ કરે છે. આ પ્રમાણે સમજવું જોઈએ. પહેલા ગુરુ સમજાવે, અને અંતતઃ તમે જાતે સમજો કે તમે “તે” જ છો અને દરેક “તે” જ છે. માટે, શાની ચિંતા ? કોઈ ખરાબ નથી કોઈ સારું નથી. આપણી પાંચ આંગળીઓ છે કોઈક નાની છે કોઈક મોટી આમાં કઈ સારી ને કઈ ખરાબ ? દરેક આંગળી લોહી અને માંસથી બનેલી છે. તમારી પાસે ૧૦૦ વોલ્ટનો બલ્બ હોય કે ૫૦ વોલ્ટનો બંને ચાલે છે તો વીજળી થકી. વીજળી બન્નેમાં એકજ છે. આપણે બધા મોઢેથી ખાઈએ છીએ અને નાકેથી શ્વાસ લઈએ છીએ આમ, બધું એક સરખું જ છે. કહેવાનું તાત્પર્ય એટલું કે બધાની અંદર આત્મા “એક” જ છે. બાકી બધું વિચાર માત્ર છે. વિચાર ચાને જ્ઞાન અને જ્ઞાન એટલે મન આ બધું આત્માને લીધે ચાલે છે. પણ તું ન તો મન છે ન આ આત્મા. તું તો “પરમાત્મા” છે. બધા મિથ્યા વસ્તુ પાછળ દોડી રહ્યા છે. જીવવાની આ રીત બરાબર નથી. રોજે રોજ તમે એની એ જ ઘટમાળમાં કામ કર્યા રાખો છો. રોજ સવારે ઉઠો છો, દાતણ કરો છો, ચા-નાસ્તો કરો છો, કામે જાઓ છો, ઘરે આવો છો, વાળુ કરો છો અને સુઈ જાવ છો !! તમે આને આ કર્યે જાવ છો અને આને કર્તવ્ય કહો છો. “આ તો મારે કરવું પડે ને પેલું મારે કરવું પડે.” પરંતુ જ્યારે તમે જન્મ્યા ત્યારે કોઈ કર્તવ્યની

ભાવના નહોતી. અરે ! તમને એ પણ ખબર નહોતી કે તમો સ્ત્રી છો કે પુરુષ ! માટે આ બધા મનનાં ખેલ છે. તમારે સૌ પ્રથમ તો એ ખોળી કાઢવું રહ્યું કે તમો શું શું નથી. મન તમે નથી. વિચાર તો સતત બદલાયા કરે છે. આમ તમે વિચાર કઈ રીતે હોઈ શકો ? તમો કદિ બદલતા નથી અચલ છો. જે શક્તિ તમે બાળક હતા ત્યારે હતી એજ શક્તિ તમે જુવાન થયા ત્યારે પણ છે. સમસ્યા એ છે કે તમે બધું કરો છો ખરા, પણ તમને પોતાને જ જાણતા નથી. આથી લોકો જ્ઞાની પાસે જાય છે કારણ કે તેમને તેઓ પોતે કોણ છે તે સમજવું છે. જ્ઞાની પુરુષ તેમને કહે છે : “જગતને જાણ્યા પહેલા ખુદને જાણો.”

જ્યારે તમે ઉંઘતા હો એ આઠેક કલાક દરમ્યા તમારી કશી માંગ હોતી નથી, પણ જેવા જાગ્યા કે તરત જ “જયુસ જોઈએ, બીસ્કીટ જોઈએ, ચા જોઈએ” ! હું ખરેખર એમ કહેવા માંગું છું કે આ બધું તમને નથી જોઈતું શરીરને જોઈએ છે !! તમારે ખુદને કશાની પણ જરૂર છે જ નહીં.....

(આ ક્ષણે એક વ્યક્તિ રુમમાં દાખલ થાય છે અને પ્રશ્નો પુછવા લાગે છે.)

પ્રશ્નકર્તા : હું અહિં વીસ વરસથી રહું છું છતાં તમારુ નામ પણ સાંભળ્યું નહોતું. મને લાગે છે ભાગ્યવાનને જ તમારા વિશે જાણવા મળતું હશે.

મહારાજશ્રી : હું મારી જાહેરાત કરતો નથી કારણકે મારું કોઈ અસ્તિત્વ જ નથી.

પ્રશ્નકર્તા : તમને જોઈને મને મને જે. કૃષ્ણમૃતિ યાદ આવી ગયા ને એકાદ ક્ષણ તો હું ખચકાઈ ગયો.

મહારાજશ્રી : હા, ચહેરા ઉપરથી ઘણાને એવું લાગે છે પણ મેં એમને ક્યારેય જોયા નથી.

પ્રશ્નકર્તા : કદાચ એમણે તમને જોયા હોય.

મહારાજશ્રી : મને મળવા અહિં ઘણા લોકો આવતા હોય છે. સ્વાભાવિક જ દરેક મને યાદ ન હોય હા, અમારા બંનેના ચહેરામાં સામ્ય છે એ વાત પર ઘણા બધા સંમત થશે.

પ્રશ્નકર્તા : ઋષી મુનીઓ જગતને માયા ગણાવતા. આથી ભારતનાં લોકો અંતર્મુખી બની ગયા. આમ, ભારત પછાત રહી ગયું અને પશ્ચિમના દેશો આગળ વધી ગયા.

મહારાજશ્રી : પશ્ચિમનાં લોકો પણ માયા (ભ્રમણા)માં જ છે. તેઓ પહેલેથી જ ભ્રમણામાં છે. તેઓ એ જાણતા નથી કે જે શક્તિ મારામાં છે એજ શક્તિએ આ વિશ્વ સર્જ્યું છે. એ શક્તિને આત્મા કેમ કહેવામાં આવે છે ? કારણ કે તમે શરીરમાં છો એટલે જ્યારે તમે શરીર છોડી દેશો ત્યારે આત્મા બ્રહ્મમાં લીન થઈ જશે. આમ, તમે પણ સર્જક છો !! તમે ઘણું બધું સર્જ્યું છે. આ બધી રચના કોણે કરી છે ? આંતરિક વિકાસ બાહ્ય વિકાસ કરતાં મહત્વનો છે. હવે, આ વિદેશીઓ ભારતભણી દોટ લગાવે છે કારણકે તેઓ અંદરથી વિકસવા માંગે છે ! તેઓ બહારની પ્રગતિથી કંટાળી ગયા છે. બીજા વિશ્વ યુદ્ધ પછી પશ્ચિમનાં લોકો સમજવા લાગ્યા છે કે સુખ પોતાની જાતને જાણવામાં છે અને નહીં કે ભૌતિક સમૃદ્ધિમાં. મારા ગુરુએ ઇ.સ. ૧૯૨૬ માં “ગોલ્ડન ડે” નામે પુસ્તક પ્રકાશિત કરેલું. એનો વિષય આ જ હતો પણ ત્યારે તે કોઈ સાંભળવા રાજી નહોતું. હવે તેઓ આંતરિક વિકાસ માટે અહિં આવે છે !! બાહ્ય સમૃદ્ધિ તો ત્યાં સુધી છે જ્યાં સુધી દેહ છે પણ મર્યા પછી ? મર્યા પછીએનું કશું મુલ્ય નથી. આથી સંતો કહે છે કે “જગત સત્ય નથી, તું મારી બાજુ આવતો રહે.” ત્યારે તમને દરેકની અંદર રહેલો આત્મા સમજાશે. જે કોઈ આત્માનો વિકાસ સાધે તે આ સમજી શકે.

તમે ગમે તે દેશનાં નાગરિક હો પણ જો આત્માનો વિકાસ ન સાધ્યો તો પરદેશી જ છો.

પ્રશ્નકર્તા : શું નર્ક જેવું કશું હશે ખરું ?

મહારાજશ્રી : નર્ક અહિં જ છે. જ્યારે તમે કહો છો કે “હું દેહ છું” ત્યારે તમે નર્કમાં જ છો. જ્યારે તમને એ સમજણ પ્રગટે કે તમે દેહ નથી ત્યારે તમે સ્વર્ગમાં છો. સ્વર્ગ આકાશમાં નથી. સ્વર્ગ તમારી અંદર છે.

પ્રશ્નકર્તા : બાઈબલમાં એમ કહ્યું છે કે “સોયનાં નાકામાંથી ઉંટ પસાર થઈ જાય પણ પૈસાવાળો સ્વર્ગમાં પ્રવેશી નથી શકતો.”

મહારાજશ્રી : પૈસાવાળા લોકો આ વાત સ્વીકારશે નહીં. કારણકે તેઓ જાણતા નથી કે જગત મિથ્યા છે. જો તમને જગત મિથ્યા સમજાય તો તમે સત્ય કે પરમાત્મા કે ખુદા ને સમજી શકો. ખુદા ખુદા છો !! જે સહી કરે છે તે (વ્યક્તિ) સત્ય છે નહીં કે સહી જેના વડે થાય છે તે હાથ !! સમજયા ? તમે ખુદા પરમાત્મા છો પણ તમને આની સમજણ નથી એટલે તમે કહો છો કે પરમાત્મા સ્વર્ગમાં છે અને અમે નરકમાં છીએ.

પ્રશ્નકર્તા : મારા મા-બાપ હું ગુમાવી બેઠો છું. હું તમને કઈ રીતે માયા (ભ્રમણા) કહી શકું ?

મહારાજશ્રી : તેઓ ચાલ્યા ગયા છે નહીં ? તેઓ ક્યાં ગયા ? મને બતાવો. એમના દેહ તો તમે જમીનમાં દાટયા છે.

પ્રશ્નકર્તા : તેઓ પંચતત્ત્વમાં ભળી ગયા.

મહારાજશ્રી : હકિકતે પાંચ તત્ત્વો પણ નથી. સ્વપ્નામાં તમે

કેટલું બધું જુવો છો શું તે બધાનું અસ્તિત્વ છે ? આ જ રીતે, આ વિશ્વનું પણ અસ્તિત્વ નથી. તમારા મા-બાપ ક્યાં છે હવે ? તેમનું કોઈ અસ્તિત્વ નથી. તેઓ આવ્યા જનમ લીધો અને એક નામ આપવામાં આવ્યું. આમ, તમે ઠિકરા બન્યા અને તેઓ મા-બાપ બન્યા. હવે કશું ન રહ્યું. કોઈજ સંબંધ ન રહ્યો. કોઈ કોઈની પાછળ જતું નથી. બધાને જીવવું છે. કોઈને મરવું નથી.

પ્રશ્નકર્તા : દુન્વયી જીવન તો લીલા માત્ર છે અને સાચુ જીવન તો પ્રગટાવવાનું છે.

મહારાજશ્રી : હા, હા !! સાચુ જીવન પ્રગટાવવાનો અર્થ છે સત્યને સમજવું એટલે તો હું કહું છું આ જગત એક આનંદ મેળો છે, બીજું કાંઈ નહીં.

પ્રશ્નકર્તા : તો શું જગતને ગંભીરતાથી ન લેવું ?

મહારાજશ્રી : ના જગત છે જ નહીં તો શું ગંભીરતાથી લેવું અને શું ગંભીરતાથી ન લેવું ? પરમાત્મા માત્ર સત્ય છે અને એ પરમાત્મા તમે ખુદ છો !!

પ્રશ્નકર્તા : પરંતુ ગુરુજી, એ સ્થિતિએ પહોંચતા વાર લાગે. આ બેટ છે એને તમે માયા કહી શકો ? તમે આ બેટ મારા માથામાં મારી શકો. એ એકદમ વાસ્તવિક છે.

મહારાજશ્રી : ના.ના. ચિંતા ન કરો આ બધા તમારા વિચાર છે.

પ્રશ્નકર્તા : પરંતુ હું એને માયા ન કહી શકું આ તો પેટા દષ્ટાંત જેવું છે. એક ગુરુ કહ્યા કરતા કે બધું માયા છે. પછી એમના શિષ્યો એમને માર્યા, પછી પૂછ્યું : ‘શું હજી તમે કહો છો કે જગત માયા છે’ ગુરુએ જવાબ આપ્યો : હા.

મહારાજશ્રી : ગુરુને મારવું પણ માયા છે, તું શા માટે ચિંતા કરે છે ? એ ગુરુએ તો ચિંતા ન કરી. કોઈ તમને મુર્ખ કહે તો આપણે કહેવું કે હું તો ડબલ મુરખો છું હું અમેરીકામાં હતો ત્યારે કોઈકે મને પૂછેલુ કે શું તમે પણ માયા (મિથ્યા) છો ? તો મેં જવાબ આપ્યો કે ‘હું ફ્લટકલાસ માયા છું મહામાયા છું.’ હું જે કાંઈ કહું છું તે સત્ય છે.

પ્રશ્નકર્તા : શું તમે અમારા આત્માને સાંભળાવો છો ?

મહારાજશ્રી : કોઈ નથી ને કાંઈ નથી. જે દેખાય છે તે બધું મિથ્યા છે. બોલનાર ને સાંભળનાર બંને મિથ્યા છે. જ્યારે આ સમજાય ત્યારે જ્ઞાન થયું ગણાય..

પ્રશ્નકર્તા : તો પછી માયાને સામા છેડે શું છે ?

મહારાજશ્રી : તે તમે પોતે છો અહંકાર રહિત આત્મા..

પ્રશ્નકર્તા : પણ આત્મા પોતે જ એક ધારણા નથી ?

મહારાજશ્રી : પરમાત્માને આવા પ્રશ્નો સાથે કશી લેવાદેવી નથી. એ તો પડદાની જેમ છે. પડદા પરના ચિત્રો સાથે એને કશી નિસ્બત નથી. આથી પડદા ઉપર જે આવે ને જાય એને સ્વપ્ન કહે છે. મર્યા પછી કોઈ જગત સાથે લઈ જતું નથી. મર્યા પછી સ્વપ્ન જોઈ શકાતા નથી. ધારોકે સ્વપ્નમાં તમે ઘનવાન હતા કે સંત હતા પણ એ બધું કયાં ? હવે ધ્યાનથી સાંભળો જે સમજે છે કે આ બધું માયા છે તે પરમાત્મા બની જાય છે.

પ્રશ્નકર્તા : આપણે આવું બધું વાંચીએ અને વિચારીએ છીએ, આથી જ ભારત પશ્ચિમ કરતા ૫૦ વરસ પાછળ રહી ગયું છે.

મહારાજશ્રી : ભલે રહી ગયું ! જ્યાં બધું સ્વપ્ન જ છે ત્યાં ૫૦ વરસ આગળ કે પાછળ એ કેવળ તમારા મનનો ખ્યાલ છે.

પ્રશ્નકર્તા : ઓલિમ્પીકમાં આપણે કયાંય નથી, વિશ્વનાં નકશામાં આપણે કયાંય નથી.

મહારાજશ્રી : નહેરુ ભારતને ઉચ્ચ સ્થાને લઈ જવા ઈચ્છતા હતા. માટે એણે ઘણું કર્યું હવે નહેરુ જ નથી શું કરવું ?

પ્રશ્નકર્તા : તેમનું પૂતળું તો છે !

મહારાજશ્રી : પૂતળાનો શો અર્થ ? પૂતળું કાંઈ કરી શકે ?

પ્રશ્નકર્તા : દર વર્ષે આપણે એની જયંતિ તો ઉજવીએ છીએ.

મહારાજશ્રી : તમે એને આદર આપો એમાં કશું ખોટું નથી. પણ હવે આદર આપવાનો કશો અર્થ નથી. એથી, નહેરુને શું મળે ? નહેરુ હવે કયાં છે !!

પ્રશ્નકર્તા : ઠીક છે, પણ નહેરુની સ્મૃતિ તો છે ને ! સ્મૃતિ પણ માયા ?

મહારાજશ્રી : સ્મૃતિ માયા જ છે ને ? નહીં ? સ્મૃતિ મુળ સ્વભાવથી જ મિથ્યા છે. સ્મૃતિ એટલે શું ? જ્ઞાન.

પ્રશ્નકર્તા : જો હું મને મુકકો મારુ તો હું પીડા અનુભવું છું અને મારા માટે એ પીડા વાસ્તવ છે.

મહારાજશ્રી : પીડા સત્ય નથી:

પ્રશ્નકર્તા : એ સાચું છે કે પીડા હું તમને ટેખાડી ન શકું પણ હું અનુભવું તો ખરો !

મહારાજશ્રી : પીડા શરીરને છે તમને નહીં દા.ત., તમે કોઈ શસ્ત્ર ક્રિયા કરાવી હોય અને પીડામાં હો તો સુવા માટે દવા માંગો છો. ઉંઘમાં તમે બધું દર્દ ભુલી જાવ છો. આમ દર્દનો અનુભવ કેવળ મનમાં સંસ્પર્શને કારણે છે.

પ્રશ્નકર્તા : પરંતુ જે પીડા અનુભવતા હોય એને માટે તો એ વાસ્તવ છે...

મહારાજશ્રી : તમો હું શું કહેવા માંગુ છું એજ સમજતા નથી.

પ્રશ્નકર્તા : એટલે તો અહિં તમારા ચરણે બેઠો છું.

મહારાજશ્રી : સ્વપ્નમાં તમને કોઈ લાફો મારે તો સ્વપ્નમાં તમને પીડા થાય પણ જાગો ત્યારે તમારી બાજુમાં કેવળ ઓશીકું પડ્યું હોય તો કોણેલાફો માર્યો અને કોણે લાફાનું દર્દ અનુભવ્યું ? આમ, તમે સ્વપ્નમાં જે દર્દ અનુભવ્યું તે સત્ય નહોતું આવું જ જગતનું છે. તે એક લાંબુ સપનું છે. તમે ટી.વી. ચાલુ કરો તો ચિત્રો દેખાશે, બંધ કરો તો ચિત્ર જતા રહેશે, વળી ચાલુ કરો તો દેખાશે. આ જ રીતે જ્યારે તમે મૃત્યુ પામો છો ત્યારે ચિત્રો દેખાવા બંધ થઈ જાય છે ને જન્મો છો ત્યારે વળી ફરી ચિત્ર દેખાવા શરૂ થઈ જાય છે. આ સમજવું મહત્વનું છે. આ સમજવું સરળ નથી, પણ તમે ગુરુ કહે તે સાંભળો અને સ્વીકારો તો ક્ષણવારમાં સમજાઈ જાય. આનાથી ઉલટું લોકો સત્ય પાછળ દોડ્યા કરે છે પણ ગુરુ શું કહે છે તે સમજી શકતા નથી. ગુરુ કહે છે કે તમે ખુદ પરમાત્મા છો. કાંઈ મેળવવાનું નથી. સમય પોતે જ ભ્રમણા છે પછી પચાસ વરસ આગળ કે પાછળ શું ફેર પડે છે ? તમારા સિવાય બીજા કોઈનું કે કશાનું અસ્તિત્વ જ નથી.

પ્રશ્નકર્તા : દરેકને સત્ય પામવાનો ટુંકો રસ્તો જોઈએ છે. જેમકે શક્તિ પાત : જેવી રીતે રામકૃષ્ણ પરમહંસે સ્વામી વિવેકાનંદને શક્તિપાત કરી મહાન બનાવી દીધા. શું આ શક્ય છે ?

મહારાજશ્રી : હું શક્તિપાત માં માનતો નથી. તમારે ગુરુ પાસેથી ઉપદેશ સાંભળવો પડે. અજ્ઞાનીનું સાંભળીને અજ્ઞાન થયું છે માટે જ્ઞાની ને સાંભળીયે તો જ્ઞાન થાય. શક્તિપાતથી શું વળે ? હું

કોઈના માથે હાથ મુકું તો એનાથી એ વ્યક્તિ જ્ઞાની થઈ જશે ?
દા.ત., એક છોકરો દોડે છે જ્યારે બીજો છોકરો દોડવા નથી
ઈચ્છતો. તો શું એના માથા પર હાથ મુકવાથી એ દોડવા લાગશે ?

પ્રશ્નકર્તા : મારા કહેવાનો મતલબ એક વ્યક્તિથી બીજી
વ્યક્તિમાં શક્તિના હસ્તાંતરણનો છે ?

મહારાજશ્રી : ના, એ શક્ય નથી. ગુરુ માર્ગદર્શન આપે એ
સમજીને તમે અમલમાં મુકો ત્યારે તમારામાં પણ સમજણ પ્રગટે
છે.

પ્રશ્નકર્તા : તો પછી જેઓ શક્તિપાત કરે છે એવા સ્વામીઓ
વિશે તમારે શું કહેવાનું છે ?

મહારાજશ્રી : મારુ કહેવાનું એમ નથી કે આવા મહાત્માઓ મહાન
નથી. તેઓ જે કહે અને કરે એ તેમની જવાબદારી છે. માત્ર હું
આ વાત સ્વીકારી શકતો નથી.

પ્રશ્નકર્તા : હું સ્વીકારુ છું કે શ્રવણથી પ્રકાશની પ્રાપ્તિ થઈ શકે.
પણ આજના યુગમાં સમય જ કોને છે ? આ કટ્ટર હરિક્ષાઈના
યુગમાં 'આત્મજ્ઞાની' બનવા આટલો બધો સમયજ ક્યાં છે ?
વળી, સ્વામી વિવેકાનંદે જુઠ ચલાવ્યું હોય એવું પણ મને નથી
લાગતું.

મહારાજશ્રી : હું એમ નથી કહેતો કે કોઈએ જુઠ ચલાવ્યું હશે.
મેં તો કીધું કે હું જે કાંઈ કહું છું તે ખોટું છે, પણ જેને માટે કહું
છું તે સત્ય છે. આ વાત મહત્વની છે. શું સાચું અને શું ખોટું
એની હું ટીકા નથી કરતો. બીજા શું કહે છે એના સાથે મારે
નિસ્બત નથી. મને મારા ગુરુએ કહ્યું તે હું જાણું છું અને તે મેં
અનુભવ્યું છે. માતૃભાષા શીખવી પડતી નથી કારણ કે મા-

બાપને સાંભળતા સાંભળતા શીખી જવાય છે. બીજી ભાષા શીખવી પડે. શક્તિપાતનો ખરો અર્થ એ છે કે શિષ્ય ગુરુને સાંભળે છે અને સાંભળીને હૃદયમાં ઉતારે છે, તો તે પણ ગુરુ બની જાય છે.

પ્રશ્નકર્તા : બધા સત્ય ઉપર ભાર મુકે છે. પણ સત્ય શું છે અને ત્યાં કેમ પહોંચવું એ કોઈ સમજાવતા નથી.

મહારાજશ્રી : સત્ય સત્ય છે. સત્ય શું છે એ તમે કઈ રીતે કહી શકો ? જેવા તમે સત્ય વિશે કાંઈક કહેવા જાઓ કે માયાના પ્રદેશમાં આવી જાઓ છો. ઉંઘતો માણસ કેવી રીતે જાણે કે પોતે કોણ છે ? આ જગત એ સૃષ્ટાનું સ્વપ્ન છે. અને સૃષ્ટા પોતે પણ મિથ્યા છે.

પ્રશ્નકર્તા : સ્વપ્નનું પણ મહત્વ છે.

મહારાજશ્રી : ગમે તે જુએ સ્વપ્ન તો સ્વપ્ન જ રહેવાનું જ્ઞાની પુરુષ સમજે છે કે બધું જ સ્વપ્ન છે, કશું સત્ય નથી બસ આટલો ફરક છે. (આ ઘડીએ ફોનની ઘંટડી રણકે છે. મહારાજશ્રી ફોન ઉપર વાત કરે છે.)

પ્રશ્નકર્તા : હમણાં તમે કોઈક સાથે ફોન પર વાત કરી. તે સત્ય કે તે પણ માયા ?

મહારાજશ્રી : માયા.

પ્રશ્નકર્તા : પણ તમે ફોન પર વાત તો કરી.

મહારાજશ્રી : તો મારે વાત ન કરવી એમ ? હું જીવતો છું ત્યાં સુધી તો મારે બોલવું રહ્યું. મૃત શરીર બોલી શકતું નથી. જ્યાં સુધી શરીર છે ત્યાં સુધી જ્ઞાની જ્ઞાન અને વિજ્ઞાન બંનેમાં જીવે

છે. વાસ્તવિક રીતે તો જ્ઞાની કશું કરતો જ નથી. તે જ્યારે વાત કરતો હોય ત્યારે એ સમજે છે કે તે વાત નથી કરતો. તે સુપે છે પણ સુતો નથી. જ્ઞાની આ સમજે છે. જ્યાં જે નથી ત્યાં તે તમને દેખાય છે, શું કરવું ?

પ્રશ્નકર્તા : અંધારામાં દોરડાને સર્પ કહીએ છીએ...

મહારાજશ્રી : આ જ અજ્ઞાન છે. જ્યારે તમે કહો છો કે આ સર્પ છે ત્યારે પણ તે દોરડું જ છે. અજ્ઞાન (અંધારા)ને કારણે જે સત્ય નથી એને તમે સત્ય કહો છો. તમે કહો છો જગત મિથ્યા નથી સત્ય છે. ગુરુકૃપાથી તમને સમજણ પ્રગટે અને તમો ગુરુ કહે એ સ્વીકારો તો જગત છે જ ક્યાં ? જગત તમારો વિચાર માત્ર છે. તમો તો નિર્વિચાર સત્તા છો.

પ્રશ્નકર્તા : જો બધું સ્વપ્ન જ હોય તો પણ માણસ હિંસાના સ્વપ્ન શા માટે જુએ છે ?

મહારાજશ્રી : શા માટે નો શો અર્થ ? શા માટે એ કોઈ સવાલ જ નથી. જે છે જ નહીં એને વાસ્તે શા માટે કઈ રીતે વાપરી શકાય ? પહેલા હું જે કહેવા માંગુ છું તે સમજો અને પછી દલીલ કરો. દલીલ કરો એનો મને વાંધો નથી.

પ્રશ્નકર્તા : ગુરુજી, હું દલીલ નથી કરતો. હું તો મારો સંશય દુર કરવા ઈચ્છુ છું.

મહારાજશ્રી : હું તમારા સંશય દુર જ કરું છું. જ્યાં સુધી સંશય છે ત્યાં સુધી અહંકાર છે. જે સંશય કરે છે તે પરમાત્મા નથી. જેને કોઈ સંશય નથી તે સદૈવ પરમાત્મા છે. હકિકતે સંશય કરે કે ન કરે, દરેક જણ પરમાત્મા છે !! આ બધી ઉપાધિ અહંકારને છે. તમો જાણતા નથી એટલે પ્રશ્ન પુછો છો. ગમે તે વ્યક્તિ પ્રશ્ન

પુછી શકે. હું હંમેશા કહું છું કે હું તો લાઉડ સ્પીકરની જેમ બોલું છું કોઈ સાંભળે કે ન સાંભળે એ એમની પસંદગી છે.

પ્રશ્નકર્તા : એટલે તો અહિં વિદેશીઓ આવે છે. તેઓને આધ્યાત્મિક જ્ઞાનની ભુખ છે.

મહારાજશ્રી : એમ કેમ ?

પ્રશ્નકર્તા : કદાચ ગયા જન્મમાં તેઓ ભારતીય હશે.

મહારાજશ્રી : ના, ના, ગયા જન્મની વાત જવા દો !! અહંકાર જન્મે છે. તમારુ શરીર કાંઈ પાછું આવતું નથી. કેવળ માણસનાં જન્મારામાં શું સાચું ને શું ખોટું એનું ચિંતન સંભવ છે. જ્યારે તમે તમારો સદ્-આત્મા ભૂલી જાવ છો ત્યારે જ જગત સત્ય લાગે છે. ત્યારે તમે સ્વર્ગમાંથી પતિત થઈ નર્કમાં જીવો છો. નર્ક એટલે ભયમાં જીવવું. હંમેશા કહો કે ‘હું તે છું’, આ નહિં. તમે સારા માણસ હો કે ખરાબ પણ છતાં તમે પરમાત્મા જ છો. જો તમે સમજો કે કશું જ મને સ્પર્શતું નથી, તો તમો આત્મજ્ઞાની છો.

પ્રશ્નકર્તા : ગીતામાં સ્થિતપ્રજ્ઞ વિશે વાત છે. આ વિશે તમે કાંઈક કહેશો ?

મહારાજશ્રી : જે સમજે છે કે પોતાનામાં જે આત્મા છે તે જ બીજામાં છે અને એ રીતે એ જીવે છે, વર્તે છે તે સ્થિતપ્રજ્ઞ

પ્રશ્નકર્તા : મતલબ તમે નિર્ભય હો તો ‘સ્થિતપ્રજ્ઞ’ ની અવસ્થાએ પહોંચી શકો.

મહારાજશ્રી : હા, તો તમે સ્થિતપ્રજ્ઞ થઈ શકો.

પ્રશ્નકર્તા : દેશભક્ત ભગતસિંહ મૃત્યુને દેશ માટે બલિદાન સમજી ફાંસીએ ચડયા.

મહારાજશ્રી : બરોબર છે, પણ તેઓને આત્મજ્ઞાન નહોતું તેઓ કેવળ દેશને જાણતા હતા. તમારે બીજા વતી ન બોલવું જોઈએ. તેમણે એટલું કર્ચુ કે જીવન સમર્પી શક્યા તમે આ નથી કરી શકતા એટલે એમને વખાણો છો.

(૪)

૨૨ ડીસે. ૧૯૯૭

પ્રશ્નકર્તા : મારું મન સતત ઘોંઘાટ કર્યા કરે છે. શું કરવું ?

મહારાજશ્રી : મન સદાથી આવું જ છે. મનને સતત, સદૈવ વિચાર્યા કરવું છે. પ્રવાહ ગતિમાં હોય તો જ પ્રવાહ છે. આ રીતે મન પણ વિચાર સિવાય બીજું કંઈ નથી. વિચારો આવે અને જાય, પણ તમે મન નથી. જ્યારે તમે સુઈ જાવ છો ત્યારે મન સુઈ જાય છે, એથી વિચારો આવતા નથી. આમ, જ્યારે મન જાગૃત હોય ત્યારે વિચાર આવવાનાજ. આપણે આપણા મનને જાણવું જોઈએ, સમજવું જોઈએ. તો જ આપણે આપણને સમજી શકીએ. અન્યથા નહીં. તમને સામાન્યતઃ શાના વિચારો આવે છે ?

પ્રશ્નકર્તા : કામકાજનું શું થશે અને શું કરીશ એવા બધા જાણે હું ભવિષ્યમાં જ જીવતો હોઉં એવું લાગે છે.

મહારાજશ્રી : બધા ભવિષ્યમાં જ જીવે છે. મનને ન વિચારવાનો અભ્યાસ શીખડાવવો પડે છે. મન શા માટે વિચારે છે ? આપણે બધું સત્ય માની લઈએ છીએ એટલે જગતને, પોતાને, બધાંને સાચું માની લઈએ છીએ. આપનું શુભ નામ ? મેરી ! શું મેરી સત્ય છે ? તમારા દેહ પર ક્યાંય 'મેરી' લખેલું છે ? આમ તમે જે નથી એનો વિચાર કર્યા કરો છો. આ જ મન છે. મન હંમેશા એનો વિચાર કર્યા કરે છે, જે વાસ્તવમાં નથી.

માની લો કે એક બાળક દરિયાને જોઈને ‘પાણી પાણી’ એમ બોલવા લાગે છે. કોઈ એને કહે કે આને પાણી ન કહેવાય દરિયો કહેવાય તો, એનું મન આ નોંધી લે છે. છે પાણી, પણ આપણે નામ આપ્યું દરિયો. આ રીતે આપણે વસ્તુનાં નામ પાડીએ છીએ. આ ટેબલે તમને ક્યારેય કહ્યું ખરું કે ‘હું ટેબલ છું’ તમે કહો છો આ ટેબલ. વાસ્તવમાં તે શક્તિ (સત્તા) સિવાય કંઈ નથી. તમો દિવાસળી ચાંપો તો ઘડીવારમાં ટેબલ અલોપ થઈ જાય !! એ શુન્યમાંથી શરુ થઈ શુન્યમાં સમાઈ જાય. વસ્તુનાં મુળ માં જઈએ તો વસ્તુ અદૃશ્ય થઈ જાય છે. તમે અસત્યને સત્ય ધારી લો છો એટલે પછી મન એ વિશે વિચાર્યા કરે છે.

એટલે પ્રથમ તો એ જાણવું રહ્યું કે તમે શું છો અને શું નથી. તમે દેહ નથી. દેહને આપેલું નામ તમે નથી. કોઈ તમને ‘એલીઝાબેથ’ કહીને બોલાવે તો તમે એલીઝાબેથ બની જાવ !! નામમાં કશું નક્કર નથી. નામ બદલવાથી તમે નથી બદલાઈ જતા. તમે તમેજ રહેવાના. એટલે સૌ પ્રથમ તો એ શોધી લો કે ‘હું કોણ?’ મન વિચાર માત્ર છે. જે કંઈ તમો કહો છો તે બધું મન છે. તમે એમ કહો કે ‘હું મેરી છું’ તો તમે મેરી બની જવાના.

પ્રશ્નકર્તા : બધા ધર્મો નિયતિ અને પ્રારબ્ધની વાત કરે છે એનું શું ?

મહારાજશ્રી : આ વાતો કરવાવાળા ખરી વાત જાણતા નથી. તેઓ જે કહે છે એનો કે ગુઠાર્થ સમજતા નથી. હુ તમને કહું કે તેઓ ખોટું શીખડાવે છે. પહેલા પરમાત્મા બનો પછી શીખડાવો.

પ્રશ્નકર્તા : અમે બધા ભણેલા ગણેલા છીએ. અમે તમારી વાતનું તત્વજ્ઞાન સમજીએ છીએ પણ અનુભવ જુદો છે.

મહારાજશ્રી : મારી વાત તમે જાતે અનુભવો. બધુ માયા છે

ભ્રમણા છે. બધું ભ્રમણા છે એ સમજાય, પછી હું કોણ ? એ સમજાય. અન્યથા નહીં. હવે જો બધું મિથ્યા જ હોય તો પછી પૂર્વનિર્ધારિત ની વાત જ ક્યાં રહી ? જગતનો સૃષ્ટા પણ ભ્રમણા છે. તમે સ્વપ્ન જોઈ રહ્યા છો. આ સ્વપ્નનો રચનાર કોણ? તે કહી શકશો ? તમે એને શોધી શકો ખરા ? ત્યાં કોઈ છે જ નહીં. માત્ર તમારા વિચાર છે. તમે ઘણું ઘણું જોઈ શકો, વિચારી શકો પણ આ વિચાર ઉદ્ભવે છે ક્યાંથી ? બધા વિચાર અજ્ઞાનમાંથી જ ઉદ્ભવે છે.

પ્રશ્નકર્તા : આપું તે કેમ હોઈ શકે ? આથી ઉલટું જેમ તમે વધુ વિદ્વાન તેમ તમને વધુ વિચાર હોવાના.

મહારાજશ્રી : અજ્ઞાનીઓને પણ ઘણા વિચાર આવતા હોય છે. તકલીફ એ છે કે અત્યાર સુધી તમે જે કંઈ સમજ્યા છો એ ખોટું છે. મન બદલાવું જોઈએ અને સદ્ગુરુ આ જ કરે છે. તમે સદાય મુક્ત જ છો. પરંતુ તમે કહો છો કે હું બંધનમાં છું, બોલો, શું કરવું ! તમે તમારી જાતને ભૂલી ગયા છો એટલે આ મારે કહેવું પડે છે. બાકી હું મુક્તિ આપનાર કોણ? બાળક અભણ છે તેથી નિશાળે જાય છે, અભણ ન હોય તો જાય ખરો ? મરાઠીમાં વાર્તા છે કે એક જ્ઞાનિને ચોંટ વર્ષનો દિકરો હતો. જ્ઞાનીની પત્ની તેના દિકરાને ભણાવવા ઈચ્છતી હતી. એથી છોકરાને નિશાળે બેસાડ્યો. એક દિવસ છોકરાને ‘ૐ નમઃ સિદ્ધ’ એવો શ્લોક શિખવાડવામાં આવ્યો, તો છોકરાએ આ એક શ્લોક પરથી પંદરસો શ્લોક બનાવી કાઢ્યા. આથી જ્ઞાનીએ તેની પત્નીને પૂછ્યું, બોલ, આને શું શીખવાનું બાકી છે ! જો તમારા મનમાં ખોટા ખ્યાલ હોય તો તે બદલવા બહુ અઘરા છે. એક રીતે મન ખાલી અથવા તો ખુદ્ધું હોવું જોઈએ તો સ્વીકાર ભાવ જલદી આવે છે.

પ્રશ્નકર્તા : ધ્યાનમાં બેઠા હોય ત્યારે જે અનુભુતિ થાય એ પણ શું ભ્રમણા છે ?

મહારાજશ્રી : હા, હા, બધી જ ભ્રમણા છે. તમે જે કંઈ જાણો છો એની બધી લીલા જ છે. જો તમે તમને યાદ રાખશો તો ભગવાનને ભુલી જવાના. જો ભગવાનને ભુલી જાવ તો તરત અહંકાર હાજર.

કાંઈપણ બન્યું જ નથી કારણ કે બધું જ માયા છે. તમે કહો છો કે આ બધું સાચું છે પણ આ બધું સાચું કઈ રીતે હોઈ શકે ? આંખો હંમેશાં ખોટાને જ જુએ છે. આંખ બંધ હોય છે ત્યારે જે દેખાય છે તે સ્વપ્ન જ હોય છે.

જ્યારે સમજણ પ્રગટે છે ત્યારે મન તૃપ્ત થાય છે પછી કોઈ વિચાર આવતા નથી, મન હંમેશાં બીજાનો વિચાર કરે છે, પોતાની નહિ ! મન જો આત્માનો વિચાર કરે તો મન મટી જાય.

સૌ પ્રથમ ‘હું’ કોણ એ સમજવાનું છે. તમને સ્વર્ગ મળે પણ આ માટે પહેલાં મરવું પડે. ‘તમે’નો મતલબ દેહ નથી કારણ કે દેહ સ્વર્ગમાં જઈ શકે નહીં. દેહ તો શુન્યમાંથી પ્રગટે છે અને શુન્યમાં સમાઈ જાય છે. હકિકતમાં આત્મા જ સ્વર્ગ છે, આકાશમાં કોઈ સ્વર્ગ નથી.

પ્રશ્નકર્તા : શાસ્ત્રો મૃત્યુ પછીના જીવનની વાત કરે છે, શું આ પણ એક ધારણા જ છે ?

મહારાજશ્રી : હા, આ કેવળ તમારી ઈચ્છા માત્ર છે. સંતો અને શાસ્ત્રો ઘણું કહે છે, પણ એ બધું બરાબર નથી. સૌ પ્રથમ માણસે ‘પોતાને’ જાણવો જોઈએ. બધું જ ખોટું છે પણ તમે સાચા છો. અહંકાર ન હોય તો તમે જ સત્ય છો.

પ્રશ્નકર્તા : ધ્યાનની સાધના પ્રયત્ન પૂર્વક કરવી જોઈએ કે સહજ થવી જોઈએ ?

મહારાજશ્રી : ધ્યાન મનને સૂક્ષ્મ બનાવવા માટે છે આથી શરુઆતમાં ધ્યાન જરુરી છે- તો જ સદ્ગુરુ શું કહે છે તે સમજાય, પણ આ શરુઆતની સ્થિતિ છે.

ધ્યાન દ્વારા પણ અંતિમ સત્યને પામી શકાય પણ એ ઘણી લાંબી અને મુશ્કેલ પ્રક્રિયા છે. આપણી પરંપરામાં ધ્યાનને ‘કીડી નો માર્ગ’ અને જ્ઞાનને ‘પંખીનો માર્ગ’ કહેવામાં આવે છે. પંખી એક ઝાડ પરથી બીજા ઝાડ પર ઉડી શકે જ્યારે કીડીને તો ધીરેધીરે ચાલવું પડે. પંખીનો માર્ગ વિચાર માર્ગ છે. ધ્યાનમાં તો તમારે દરરોજ કલાકો સુધી બેસવું પડે અને ઘણા બધા નિયમ પણ પાળવા પડે. ખોરાક અને નિદ્રા પર નિયંત્રણ લાવવું પડે. આમ આ અઘરી સાધના છે. આથી જે સંતો જ્ઞાન માર્ગે જાગ્યા છે, તેઓ ધ્યાનને શરુઆતમાં જ જરુરી ગણે છે કે જેથી તમારું મન સમજણ માટે લાયક બને, આમ ધ્યાન અને જ્ઞાન બન્ને જરુરી છે.

જ્યારે પણ જ્ઞાની પુરુષ બોલે છે ત્યારે તે અવકાશની પાર જઈને બોલે છે. શુન્યની પાર જઈને બોલે છે. તેથી સાધારણ જન જલદી ન સમજી શકે. આથી શરુઆતમાં તો ‘આ મારા ગુરુ છે અને ગુરુ જે કહે છે તે સાચું છે.’ એવી શ્રદ્ધા હોવી એ ખૂબ જ જરુરી છે. શ્રદ્ધા અને સમર્પણ અનિવાર્ય છે. શરુઆતમાં ગુરુ કહે છે કે જ્ઞાન જરુરી છે. અંતે તો આ જ્ઞાન પણ પરમ સત્તામાં ઓગળી જવું જોઈએ. જ્ઞાનને અહંકાર સાથે લાગે વળગે છે પણ જ્ઞાન મેળવવાના આ મહત્વપુર્ણ તબક્કામાંથી સૌંએ પસાર થવું પડે છે. તમારે ‘હું શરીર નથી, હું જ્ઞાન નથી, હું અહંકાર નથી.’

આવી સાધના કરવાની છે. આપણી ટેવો બદલાય એ માટે સાધના જરૂરી છે.

ત્રણ પ્રકારના કર્મો છે. કર્મ, અકર્મ અને વિકર્મ. કર્મ એટલે બધા જ કામ. અકર્મ એટલે જે કાર્ય પૂરું થયે મનમાં નોંધ પણ નથી રહેતી તેવા કર્મો. કામ પૂરું થયે જેની સ્મૃતિ રહે છે તે વિકર્મ. કર્મને રજજોગુણ સાથે, અકર્મને સત્વગુણ સાથે અને વિકર્મને તમોગુણ સાથે સંબંધ છે. જો તમે કર્મ કરતી વખતે અકર્તા રહો તો તે કર્મ, અકર્મ બની રહે છે.

ઘારો કે સ્વપ્નમાં તમે કોઈને મારી નાખો છો. પણ જાગો છો ત્યારે નથી કર્મ કે કર્મનો કર્તા. જ્યારે અજ્ઞાન જાય છે ત્યારે જ્ઞાન પણ ચાલ્યું જાય છે. (આ વખતે કોઈ સાધક આવે છે અને ઓરડાની બહાર ઉભો રહે છે, મહારાજ તેને અંદર આવવા કહે છે જેથી તે સાંભળી શકે.) જે કોઈ આવે તેણે ગુરુના શબ્દો સાંભળવા જોઈએ. સાંભળવાથી અજ્ઞાન પેદા થયું છે એટલે સાંભળ્યા વિના સમજણ પ્રગટે એ શક્ય નથી. જ્યારે આપણે જનમ્યાં ત્યારે કશું જાણતા ન હતા. પાછળથી મારું નામ, હું કોણ વગેરે આપણા મનમાં પ્રવેશ્યું. આ બધું જ્ઞાન માતા-પિતા, શિક્ષકો અને આજુબાજુ માંથી આવેલ છે. આ બધી વ્યક્તિઓ તો અજ્ઞાની હતી, આથી માત્ર જ્ઞાની જ કહી શકે કે આમાંનું કંઈ પણ સાચું નથી. તું જે કંઈ શીખ્યો છો તે બધું ખોટું છે. કાંઈ પણ સાચું નથી. જગત એક લાંબા સ્વપ્ન સિવાય કશું નથી.

અંતિમ સત્યમાં સમય કે સ્થળ હોતા નથી. આપણી પણ આવી સમજણ હોવી જોઈએ. તો કર્મ, અકર્મ બને. એકવાર પુરું થયું કે પત્યું, પાછળ એની કોઈ સ્મૃતિ રહે નહિ.

આથી શરુઆતમાં જ્ઞાન માટે કોઈ ગુરુ પાસે આશ્રમે જવું જોઈએ. કાંઈ આખો દિવસ આપણે ધ્યાન ન કરી શકીએ. શરુઆતમાં આપણી અંદર શિખવા પ્રત્યે વિરોધ પેદા થશે, પણ

ધીરે ધીરે ગુરુ જે કહે છે તેનો સ્વાદ આવવા લાગશે. ગુરુ કહે છે કે કાંઈ પણ સાચું નથી. તું પણ સાચો નથી. આ સમજાય પછી તમે દુનિયાની દરકાર કરતાં નથી.

જે સાગરના ઉંડાણમાં જાય છે તેને મોતી મળે છે. આ રીતે તમારી અંદર ઉંડા ઉતરો છો તો છેવટે માત્ર પરમાત્મા રહેશે, પછી જે બને તે બનવા દો. આ સમજણ એટલી મજબૂત હોવી જોઈએ કે કોઈ તમને મારવા ઇચ્છે તો તે પણ બનવા દો.

આ તબક્કે બહુ સાવધ રહેવાનું છે. કારણ કે ગુરુ જે કહે છે તે પણ તત્વતઃ તો ખોટું છે. કેવળ અદ્વૈત છે કોઈ દ્રંદ છે જ નહીં. કાંઈ સારું નથી. કાંઈ ખરાબ નથી આ બધા માત્ર વિચાર જ છે.

(૬)

૨૬ ડીસે. ૧૯૯૭

પ્રશ્નકર્તા : ગઈ કાલે તમે કહ્યું કે મનને મરવું ગમતું નથી. તો 'હું' દેહ નથી, હું મન નથી,' એવું રટણ કરવું ઉપયોગી નીવડે ? આ રીતે મન મરી શકે ?

મહારાજશ્રી : આ બરાબર છે આ પણ એક મારગ છે. પણ હું પોતે એ પણ એક વિચાર જ છે. આ 'હું' નો વિચાર પણ પરમ સત્યમાં ઓગળી જવો જોઈએ. હું આ નથી, હું તે નથી એવું કહેવું બરાબર છે આનાથી વિવેક પ્રગટે છે.

સ્વપ્નમાં તમો ઘણું બધું જુઓ છો, પણ હકિકતમાં તમે કશું જોયું નથી કારણ કે તમારી આંખો બંધ હોય છે તો પછી સ્વપ્નમાં કોણે જોયું, મતલબ જે કંઈ જુઓ છો તે જ્યાં તમારા વિચાર માત્ર છે. સદ્ગુરુ પાસેથી જ્ઞાનની વાતો સાંભળ્યા પછી 'હું' રહેતો નથી. હું આ નથી કે મેં કાંઈ કર્યું નથી. એ વિચારરૂપી

કાંટાથી સંસારરુપી કાંટો કાઢવાનો છે. ‘હું’ નો વિચાર કેવળ સ્વપ્નમાં જ રહે છે. તો એ સમજાય કે હું સત્ય નથી, તો પછી શાની ચિંતા?

કેટલાક જ્ઞાનનો પણ દેખાવ કરે છે, ઘણા ત્યાગ કરે છે અને ભગવા કપડાં પહેરે છે, કાંઈ પણ દેખાડવું એ બરાબર નથી. સમજણ અનિવાર્ય છે બીજું કશું નહિ. કોઈ પુરુષ સ્ત્રીનાં કપડાં પહેરે તો સ્ત્રી થઈ જતો નથી. વિચાર એ આત્માને વળગેલી પ્રથમ અડચણ છે. પણ વાસ્તવમાં તમે નિર્વિચારી છો. બધા વિચાર મનના છે. વિચાર તો તમને થયેલું ગુમડું છે. એને સમજણ દ્વારા દૂર કરવાનું છે પછી ભૂલી જવાનું છે.

સંસારમાં ઘણા સંશયો છે. મન સદા સંશયમાં રહે છે. ગુરુ કહે છે તું ભગવાન છો. આપણે કહીએ ‘એવું કેમ હોય, હું તો સાવ સાદો માણસ છું, આ તો અશક્ય છે.’ મન આ સ્વીકારતું નથી. તમે પાપી હો કે પુણ્યશાળી, જ્ઞાની ચિંતા કરતો નથી. કારણ કે તે જાણે છે કે બધું પરમાત્મામય છે. તે ઘરેણાંમાં સોનું જુએ છે. કાદવમાં સોનું રાખવાથી કાંઈ સોનાનો સ્વભાવ બદલાઈ જાય ! સોનું એ સોનું છે. એવું જ અહીં છે. સત સદાય સત છે. કાંઈ પણ બનો નહિ, કારણ કે તમે જ સર્વ કાંઈ છો. કાંઈક બનવું એ અહંકાર છે. લોકો મને પૂછે છે કે દર્શનનો સમય શું છે ? આનો કાંઈ અર્થ ખરો. જો હું દર્શન આપું તો હું કાંઈક બની જઉં. આ મંદિર સદા ખુલ્લું છે અને અહીં બધાજ પરમાત્મા છે. પછી કોણ કોને દર્શન આપે. એથી હું લોકોને કહું છું તમારે કાંઈ અંગ્રેજીમાં સાંભળવું હોય તો સાડા ત્રણ વાગ્યે આવો. તમારે તમારા ઘરે જવાની રજા લેવાની જરૂર ખરી ?

પરંતુ તમે તમારા સ્વભાવને ભુલી ગયા છો. તેથી ગુરુ પાસે જવાની જરૂર છે. આ અજ્ઞાન દૂર કરવા ગુરુ પાસે જવાનું છે. એક દારુડીયો નશામાં કહે છે કે હું રાજા છું એને એક ખોરદાર લાફો

મારીએ, તો પોતે કોણ છે એનું ભાન થાય. ગુરુની વાતો મનને લાફા જ છે બીજું કાંઈ નથી, માટે જે બધાથી મુક્ત છે અને કશાની ચિંતા કરતાં નથી એવા ગુરુને ગોતો. સ્વપ્નમાં જે કંઈ આવે છે તે આપણે સ્વીકારીએ છીએ. અહીં પણ આવું જ છે. જે કાંઈ થાય તેનો સ્વીકાર કરવો. વસ્તુ, વ્યક્તિ આવે અને જાય કશું ટકતું નથી. કશું કાયમી નથી. મહેમાન આવે અને જાય, માત્ર યજમાન સદા રહે છે.

પ્રશ્નકર્તા : જાગ્યા પહેલા શું ખાવું અને શું ન ખાવું એવો કાંઈ યમ, નિયમ ખરો ?

મહારાજશ્રી : તમને જે મોજ પડે તે ખાઓ પીઓ. તમને કોણ રોકે છે ?

પ્રશ્નકર્તા : બીજું કોઈ નહીં પણ મને જ એમ થાય છે.

મહારાજશ્રી : આ 'મને' જ ગંદી ચીજ છે. આ 'મને' ને હટાવી લો. નાગનો ઝેરી દાંત કાઢી લો પછી નાગ સાથે આપણે રમી શકીએ. પછી નાગ કરડે તો પણ આપણને ખબર હોય છે કે આપણે મરવાના નથી.

પ્રશ્નકર્તા : હાલ હું આ જાણતો નથી ને !

મહારાજશ્રી : તો શું થયું ?

પ્રશ્નકર્તા : ઘણાં લોકો કહે છે કે અમુક ખાણીપીણીથી સૂક્ષ્મ શરીરમાં વિકૃતિ આવી જાય છે તેથી તેઓ શાકાહારી ભોજનની ભલામણ કરે છે.

મહારાજશ્રી : આ બધા માત્ર વિચારો જ છે. તમારી કિશ્ચિયન પરંપરામાં ઈશુના જન્મ વખતે શું દારુ નહોતો લાવવામાં આવ્યો ? તે શું ભગવાન ન હતા ? ગમે તે ખાવ, પીઓ એનો નશો ન ચડવો

જોઈએ. ગમે તે ખાવ પીઓ પણ તેને સત્ય ન માનો તમે કહેશો કે આ સાચું છે, તો નશો જરૂર ચડવાનો.

પ્રશ્નકર્તા : મારા અગાઉના ગુરુએ મને શીખવાડ્યું કે શાકાહારી ભોજન સાધનામાં મદદરૂપ છે. શું આ સાચું છે ?

મહારાજશ્રી : શું તમે માંસાહારી જેમ રહો તો જ્ઞાન ન પ્રગટે ? આ બધી શરીરની બાબતો છે. શું સારી વસ્તુ લેવાથી શું સારા બની જવાય છે ? આ બધા આવી રીતે જ જાગ્યા હશે ? શરીરની બાબતો તે મારો વિષય નથી. એનાથી ઉપર ઉઠો.

પ્રશ્નકર્તા : માંસાહારી હોય એવા કોઈ ગુરુ હશે ખરા ?

મહારાજશ્રી : મુદ્દો એ છે કે તમારી જાતને સમજો. દેહ તમે નથી. તમે શરીર છો એવું માનો છો. શું સારુ અને શું ખરાબ આ બધા મનના ખેલ છે. મનથી ઉપર ઉઠો. મારા ગુરુ કહેતા કે દુનિયામાં કાંઈ ખરાબ હોય તે મારી પાસે લઈ આવો. શિષ્યો કાંઈ ખરાબ શોધી શક્યા નહિ. પણ એક દિવસે કોઈ મળમૂત્ર લઈ આવ્યાં. શું મળમૂત્ર વિના આપણને ખોરાક મળવાનો છે ? ખાતર પણ જરૂરી છે. આ દુનિયામાં કાંઈ સારું નથી, કાંઈ ખરાબ નથી. જે ‘હું’ નકકી કરે છે કે આ ખરાબ, આ સારું તે ‘હું’ ખરાબ છે. સારું અને ખરાબ પરિસ્થિતિ પ્રમાણે બદલાયા કરે છે.

પ્રશ્નકર્તા : શું તમારુ કહેવાનું એમ છે કે પરમાત્મા અને દેહ તદ્દન જુદા છે ?

મહારાજશ્રી : પરમાત્મા બધે જ છે ‘તે’ ક્યાં નથી? તે મળમૂત્રમાં પણ છે અને બ્રાન્ડીમાં પણ છે. ‘હું માંસ ખાતો નથી, દારુ પીતો નથી. આ મારી પસંદગી છે.’ ધારોકે કોઈ મારી બાજુમાં બેઠેલો માણસ દારુ પીતો હોય કે માંસ ખાતો હોય તો મારે એમ કહેવું

કે તે ખરાબ છે? મારી અંદર આવો કોઈ ભાવ ન થવો જોઈએ. જ્યારે તમે માનો છો કે સારા ખોરાક અને સારી વસ્તુથી સારા વિચારો આવે છે ત્યારે તમે આ માન્યતામાં જકડાઈ જાવ છો. માટે ખુદા રહેવું. એક કૂતરો પણ માંસ ખાય છે અને એક વાઘ પણ માંસ ખાય છે. તો કૂતરો વફાદાર સાથી છે, જ્યારે વાઘ ભયંકર પ્રાણી છે.

જો તમે માંસ ન ખાતા હો, દારુ ન પીતાં હો એ તમારી પસંદગી છે. પણ આના આધારે બીજાને ન માપો. બધું સહજતાથી સ્વીકારો. આજ સાચી મુક્તિ છે.

(૭)

૬ જાન્યુ. ૧૯૯૮

મહારાજશ્રી : મારા ગુરુશ્રી સિદ્ધરામેશ્વર મહારાજ સદેહે હતાં ત્યારે હજુ કેસેટો આવી નહોતી. એમણે અમને બધું જ આપ્યું, એજ એની મહાનતા હતી. આપણે જ્ઞાનથી પર થવાનું છે. અને એ જગ્યાએ પહોંચવાનું છે કે જ્યાં જ્ઞાન જ અજ્ઞાન બની જાય એમણે અમને આ સમજાવ્યું.

જ્ઞાન થયા પછી પણ ભક્તિ ચાલુ રહેવી જોઈએ. જ્ઞાન થયા પછી તમારે બીજું કરવાનું પણ શું રહે છે ? જેમણે તમને આ જ્ઞાન શીખવાડ્યું તેમને પ્રાર્થના કરતાં રહો. નિઃશંસય છે કે એ તમારા હૃદયમાં છે. તમે અને ગુરુ એક જ છો. તો પણ પ્રાર્થના અને અહોભાવ માનવા પુરતો જુદા રાખવો. જ્ઞાન થયા પછીની ભક્તિ સર્વોત્તમ ભક્તિ છે.

પ્રશ્નકર્તા : શું એ સાચું છે કે ગુરુ જ બધું કરે છે, શિષ્યે કશું કરવાનું નથી ?

મહારાજશ્રી : હા. પરંતુ શિષ્યે પ્રવેશવું પડે એ શિષ્યની

જવાબદારી છે, અલબત્ત તમને સાચા ગુરુ મળવા જોઈએ. ગુરુ તમને કશું આપતા નથી. એ તો તમને સાચી જગ્યા બતાવે છે. અહીં કશું મેળવવાનું નથી. તમે તમારા સ્વભાવને ભૂલી ગયા છો. એટલે ગુરુ તમને સાચી સમજણ આપે છે. હું કોઈની ટીકા કરતો નથી, પણ ગુરુએ સાચી વાત કહેવી જોઈએ. તમને સાચું સરનામું મળે ને છતાં તમે દરવાજા ન ખખડાવો તો જવાબદાર કોણ ? તમારે બારણાં ખખડાવવાના છે, પછી સાચી સમજણ મળે.

શરુઆતમાં શ્રદ્ધા જરુરી છે. શરુઆતમાં ધ્યાન પણ જરુરી છે. જે કાંઈ ગુરુ કહે તે સ્વીકારો. ઘણીવાર ગુરુ તમારી શ્રદ્ધાની પરીક્ષા લેવા જૂઠું પણ કહેતા હોય છે. તમારે એક મુમુક્ષુ તરીકે સતત સાવધાન રહેવું જોઈએ. જો શક્તિનો દુરુપયોગ થાય તો અહંકાર જન્મે છે. જો તમે નામ કે કિર્તી કે ઘન પાછળ પડી જાવ તો તમે ગેરમાર્ગે દોરવાય છો.

પ્રશ્નકર્તા : મહારાજ, તમારા ગુરુએ શરીર છોડ્યું એ પહેલાં તમને જ્ઞાન થયેલું કે ત્યાર પછી ?

મહારાજશ્રી : આવા પ્રશ્નો ન પૂછો મેં એમને જોયાં અને એણે મને જીતી લીધો હું તો અજ્ઞાની માણસ હતો. હું માત્ર બાર વર્ષનો હતો. હું તો કાંઈ જાણતો નહોતો. મેં તેમને જોયા અને બસ પુરું થયું. કીડો ભમરીનું ધ્યાન કરે તો એક દિવસે તે પણ ભમરી બની જાય છે અને ઉડવા લાગે છે.

પ્રશ્નકર્તા : હું પણ તમારા ઉપર ધ્યાન કરું એટલું પુરતું છે ?

મહારાજશ્રી : 'મારા' ઉપર ધ્યાન કરો, મારા શરીર ઉપર નહી. 'હું' કાઢવાનો છે બીજું કાંઈ નહી, 'હું' સૂર્ય આડું કાળું વાદળું છે. કારણ કે અહંકાર સૂર્યને જોઈ શકતો નથી.

હું સંમત થાઉં છું કે ગુરુ ઉપર ધ્યાન કરો પણ ગુરુનો દેહ એ ગુરુ નથી. જો હું એમ કહું કે હું ગુરુ છું તો હું ગુરુ નથી. હું કાંઈક છું એમ કદી ન કહો. જ્ઞાનનો રોગ બધા રોગોમાં ભયંકર રોગ છે.

કેટલાંક ગુરુઓ કહે છે કે અમુક જન્મોની સાધના પછી જ્ઞાન થાય. પણ આ બધા તુકકા છે. તેણીએ મને પૂછ્યું કે તમને ક્યારે જ્ઞાન થયું ? હું મારા ગુરુને મળ્યો એ પહેલાં પણ પરમાત્મા હતો અને મારા ગુરુએ મને જીતી લીધો. બસ આટલી વાત છે. ગુરુમાં પુરી શ્રદ્ધા રાખો જે શ્રદ્ધા રાખે છે તે પરમાત્મા બની જાય છે.

પ્રશ્નકર્તા : શું એ સાચું છે કે માત્ર ગુરુ જ મૃત્યુ ના ભયમાંથી ઉગારી શકે ?

મહારાજશ્રી : તમે મરતાં નથી, શરીર મરે છે. તમે શરીર નથી. જે આપ્યું છે, તે એક દિવસ જવાનું પણ તમે સદા રહેવાના. બલ્બ ઉડી જાય એની ચિંતા વિજળી કરતી નથી. બીજો બલ્બ ચડાવો અને વળી પાછો પ્રકાશ. ‘તમે’ કઈ રીતે મરી શકો ? તમે તો પરમાત્મા છો. મૃત્યુ તમારા માટે નથી. મૃત્યુ શરીરનું થાય છે. હું તો આગળ જઈને એમ પણ કહું કે આ શરીર આ ઘડીએ જ મરેલું છે.

(૮)

૯ જાન્યુ. ૧૯૯૮

પ્રશ્નકર્તા : મારો સોળ વર્ષનો દિકરો ગયા વર્ષે મોટર સાયકલ અકસ્માતમાં ગુજરી ગયો. હવે હું દુનિયામાં એકલી પડી ગઈ છું. હું શાંતિ અને જીવનનો અર્થ શોધવા મથુ છું. મારા પુત્રના જીવાત્માને મળી શકાય તો મળવા પણ ઈચ્છુ છું ? શું આ શક્ય

છે ? દુનિયામાં આટલું બધું દુઃખ કેમ છે ? લોકો લોકો વચ્ચે સમાનતા કેમ નથી ? મારો દિકરો સાવ નાની વયમાં કેમ ગુજરી ગયો ? તેણે જીવનમાં કેટલું બધું કરવાનું હતું ?

મહારાજશ્રી : ભૂલને લીધે તે ગુજરી ગયો. જીવનમાં ભૂલ થયા કરે. શા માટે એ ગુજરી ગયો. એ પ્રશ્ન જ ઉભો નથી થતો. કોઈ જન્મ્યું જ નથી, પછી મૃત્યુની તો વાત જ ક્યાં ? અજ્ઞાની માણસ એમ માને છે કે હું જન્મ્યો છું. જન્મ્યા તો મરવાના પણ ખરા. જન્મ એ જ મૃત્યુ છે. કોઈ એમ કહે કે મારે સંડાસ શા માટે જવું ? તો એનો જવાબ છે, તું ખાય છે એટલે. ખાય તો સંડાસ પણ જવું પડે. વળી તમારો પ્રશ્ન છે લોકો દુઃખી કેમ છે અને સમાનતા કેમ નથી ? સંસાર પોતે જ સત્ય નથી કે પૂર્ણ નથી. એટલે તે કઈ રીતે સુખ આપી શકે. તમે કહો છો કે એણે જીવનમાં હજી ઘણું બધું કરવાનું બાકી છે. પણ એ તો તમે કહો છો તેવું તે કાંઈ કહેતો નથી ? વળી તમારો પ્રશ્ન છે કે શું તેને ફરી જોઈ શકાય ? લોકો કેવી કેવી નકામી વાતો વિચારી કાઢે છે. હવે તે ક્યાં છે ? તે તો શૂન્યમાં સમાઈ ગયો. નામને રૂપ ખરી ગયાં. આવા પ્રશ્નો સાચાં લાગે છે.

પ્રશ્નકર્તા : અમારા બાળકો મરી જાય ત્યારે આટલું બધું દુઃખ કેમ થાય છે ?

મહારાજશ્રી : માયા પ્રત્યે લગાવ છે માટે. શા માટે દુઃખી થવું ? તમે કહો છો કે હું દેહ છું, તમે દેહ નથી, એ તો તમારું વસ્ત્ર છે. જિસસે કહ્યું છે કે 'તમે ધૂળ છો, ધૂળ ખાવ છો, અંતે ધૂળમાં મળી જાવ છો.' દેહ તો ધૂળનું ઢેકું છે. તમે કહો છો કે મારું બાળક એટલે તમે બાળક પાછળ રડો છો. જ્યારે એ સમજાય કે હું દેહ નથી, ત્યારે આનંદ પ્રગટે, અન્યથા નહીં. જ્યારે આપણે કહીએ કે હું દેહ છું ત્યારે અહંકાર પ્રગટે છે.

પ્રશ્નકર્તા : તમો કહો છો કે બધું જ ખોટું છે. શું આમાં જરીકેય સાચું નથી? જેમકે તમારી સાથેનો સહવાસ સત્ય નથી ?

મહારાજશ્રી : ના, કશું સાચું નથી. બધું અજ્ઞાનમાંથી પ્રગટે છે. અજ્ઞાનના કારણે તમો મને કહો છો કે હું ગુરુ છું અને તમો શિષ્ય છો. પણ વાસ્તવમાં તમે પોતે જ પરમ સત્ય છો. શરીર અને મનના તાદાત્મ્યના કારણે તમે એમ માનો છો કે હું કાંઈ જાણતો નથી. આથી તમારે ગુરુ પાસે જવાની ફરજ પડે છે. અને ગુરુ કહે એ તમો સાંભળો છો. આ બધું કેવળ સ્વપ્ન છે. હું જે કહું છું એ પણ ખોટું છે. પણ હું જેને માટે કહું છું તે સત્ય છે. જ્યારે તમે માણસને મળો પછી એનું સરનામું ખોટું થઈ જાય છે. તો શબ્દો તો ઈશારો માત્ર છે.

બંધન કેવળ તમારા વિચારોમાં છે. આથી ગુરુ તમારી વિચારધારા બદલાવે છે. તમે દેહ નથી પણ આત્મા છો. આ વાત ઉપર તમારે વારંવાર વિચાર કરવો. ત્યાર પછી સમજણ પ્રગટશે. જો તમો પડછાયા ઉપર ધ્યાન આપો તો સાચી વસ્તુ ન જોઈ શકાય. પડછાયાને ભૂલી જાવ, તમે તો પરમાત્મા જ છો.

જ્યારે ગુરુથી દૂર હો છો ત્યારે ગુરુએ કહેલું થોડું યાદ રહે છે અને બાકીનું ભુલાઈ જાય છે. એટલે ગુરુ જે કાંઈ કહે એ તમારે વાગોળતું રહેવું જોઈએ. જો તમે વાગોળશો નહી તો ભૂલી જશો. આ વાગોળવાની પ્રેક્ટીશ તમે ગમે ત્યાં હો ત્યાં કરી શકો.

એક પૈસાદાર માણસ ગંદા કપડાં પહેરે તેનાથી કાંઈ ગરીબ થઈ જતો નથી. આમ જો તમે તમારી પોતાની આંતરિક સંપત્તિ જાણતા હો તો લોકો શું કહે છે, તેની તમને દરકાર હોતી નથી. પછી આ કરવું કે આ ન કરવું એ તમારો ચિંતાનો વિષય રહેતો નથી. કરવા છતાં તમે કશું કરતાં નથી એ પાયાની સમજણ છે. રાજા હુકમ કરે, બીજાં કામ કરે. આથી રાજાને આનંદ મળે, બીજાને વળતર મળે.

પ્રશ્નકર્તા : થોડાં દિવસ પહેલાં કોઈકે કહેલું કે ‘હું’ જોઉં છું ત્યારે તમે કહેલું શકિત જુએ છે, વળી તમે એમ કહેલું કે બે માણસને એકજ સરનામું આપવામાં આવે તો એક માણસ આપેલાં સરનામે પહોંચશે અને બીજો નહીં પહોંચે. આનું કારણ અહંકાર છે. શું શકિતના બારામાં આપું જ છે ?

મહારાજશ્રી : શકિત કશું કરતી નથી. શકિત તો શકિત છે. જ્યાં તમે લગાડો ત્યાં કામ કરે. દા.ત., વિજળી શકિત છે. એને તમે પંખામાં લગાડો તો પંખો ફરે, બલ્બમાં લગાડો તો અજવાળું આપે. આમ શકિત કશું કરતી નથી. પણ શકિત વિના તમે કશું કરી શકતા નથી. અહિં કર્તા કોણ છે ? કર્તા શોધવા જઈએ તો મળતો નથી. માટે બધા સારા અને ખરાબ કર્મોમાં કરવાવાળો કોઈ નથી. શકિત કશું જાણતી નથી. દા.ત. વિજળીથી કોઈ મરી જાય તો શું આપણે વિજળી સામે ફરીયાદ કરીશું ? તો પછી કરવાવાળો કોણ ? કર્તાએ જ અહંકાર છે. અહંકાર કહે છે કે મેં કર્યું, હું કરું છું, હું સમજુ છું વગેરે. આ હું કોણ એ તમે જાતે ગોતી કાઢો.

તે કહે છે કે હું બોલું છું એ તો ખાલી નામ છે. નામ કંઈ સાચું નથી, તમે માનો છો કે તમે અહંકાર છો, પણ વાસ્તવમાં તમે અહંકાર નથી. એક બીજમાંથી ઘણાં ફળ પેદા થાય છે. આમાં કોઈ ખાટાં નીકળે, કોઈ મીઠાં નીકળે, કોઈ સડી જાય, આમા બીજનો કાંઈ વાંક ખરો ?

કર્તા કોણ થયો ? સ્વપ્ન રૂપી સંસાર કોણે ઉભો કર્યો, ઘારોકે તમો ઉંઘો છો, ઉંઘમાં સ્વપ્ન આવે છે એનો કર્તા કોણ ? અજ્ઞાનના કારણે એક વિચાર પ્રગટ્યો અને બધું ખડું થઈ ગયું. પછી જ્યારે જાગીએ ત્યારે ખબર પડે, આ તો બધું ખોટું હતું.

સ્વપ્ન માત્ર હતું. એવું જ અહીંયાં છે. મા-બાપે એક નામ આપ્યું અને તમે તે બની ગયા. જનમ્યા પહેલાં તમારું નામ શું હતું, કહો જોઈએ ? આ બધી સૂક્ષ્મ વાતો આપણે સમજવી જોઈએ. તમે જે કંઈ કરો છો એ તમારા વિચાર માત્ર છે. વિચાર વિના તમે કશું કરી શકો ખરાં ? વિચાર એટલે મન, મન વિના તમો કશું કરી શકતાં નથી.

પ્રશ્નકર્તા : વિચારો ક્યાંથી આવે છે ?

મહારાજશ્રી : શૂન્યમાંથી, જ્યારે આપણે નિદ્રામાં હોઈએ છીએ ત્યારે પૂર્ણ અજ્ઞાનમાં હોઈએ છીએ. પછી એકાદો વિચાર ઝળકે છે. આ સહજ રીતે બને છે. જ્ઞાન અને અજ્ઞાન બન્ને સૂક્ષ્મ રુપે રહ્યા કરે છે. જ્યાં સુધી આપણે શ્વાસ લઈએ છીએ ત્યાં સુધી જ્ઞાન તો રહેવાનું. શ્વાસ એ શક્તિ છે. શ્વાસ એ સબ પાવર સ્ટેશન છે. આમ દરેક વસ્તુ એક બીજા સાથે સંકડાયેલી છે. આમાં કર્તા ક્યાં ગોતવો ? કર્તા કોઈ છે જ નહીં. કર્તાની ભ્રમણાં ઉભી થઈ જાય છે. હવે ભ્રમણાં સાચી કઈ રીતે હોઈ શકે. આપણે કહીએ છીએ કે શક્તિ બધું કરે છે. પરંતુ હકિકતે શક્તિ પણ કાંઈ કરતી નથી. આપણે સૂર્યના તડકામાં કપડાં સુકવીએ તો તેની જાણ સૂર્યને થાય ? સૂર્ય ન તો પ્રકાશને જાણે છે ન તો અંધકારને ? શક્તિમાં વિવેક હોતો નથી.

પ્રશ્નકર્તા : શું મન અને અહંકાર જુદા જુદા છે ?

મહારાજશ્રી : મન એ જ અહંકાર છે. મન અહંકારનો એજન્ટ છે. કારખાનું ચલાવવા મેનેજર પણ જોઈએ, કારકૂન પણ જોઈએ, બધાની જરૂર પડે. આ શરીર એ મળની ફેક્ટરી છે. નહીં કે ? આપણે શેનું ઉત્પાદન કરીએ છીએ ? આપણે કહી શકીએ કે હું 'મળ મીલ' નો માલિક છું ! અહંકાર કહે છે 'હું આ છું'. તમારે આ બધી બાબતોનો વિચાર કરવો જોઈએ. અને આનાથી

પણ આગળ જ્યાં નિર્વિચાર છે ત્યાં પહોંચવું જોઈએ. વિચાર વિના મનુષ્ય અને પશુ સમાન છે. તમારામાં શું સાચું છે અને શું સાચું નથી એ જાણવાની વિવેક બુદ્ધિ છે.

જ્ઞાન પણ માત્ર એક વિચાર છે. પરમાત્માને ભુલી જઈએ. પછી બધું જ્ઞાન પ્રગટે છે. બધું જ્ઞાન અજ્ઞાનમાંથી જન્મે છે. માટે જ્ઞાન સત્ય કઈ રીતે હોઈ શકે ? આ હું છે...ક છેક્ષી અવસ્થાની વાત કરી રહ્યો છું. જ્ઞાન છે ત્યાં સુધી જ્ઞાન થકી બધું થયા કરે છે. પણ આ જ્ઞાન ક્યાંથી આવે છે ? એ શૂન્યમાંથી આવે છે તમે કોણ છો એ જાણવું સમજવું જોઈએ. ઈશુ ખ્રિસ્ત કહે છે તમારા 'સ્વ'ને જાણો, અને તમે આખું જગત જાણી લો છો.

તમે તમારી જાતને જાણતા નથી. છતાં તમો કહો છો કે હું તે છું ? આના લીધે ગોટાળા થયા છે. જો 'હું'નું અસ્તિત્વ જ નથી તો આ કોણ જુએ છે, કોણ સાંભળે છે ? વાસ્તવમાં કશું બનતું જ નથી. પણ તમે કહો છો કે મેં અનુભવ્યું, જેવીરીતે આપણે સ્વપ્નમાં જોઈએ, સાંભળીએ અને અનુભવીએ છીએ પણ જાગૃત થતા શું બચે છે ? આ જગત પણ એક સ્વપ્નું છે, માયા છે. એનો બનાવનાર મહામાયા છે.

જ્યારે તમે તમારી જાતને સમજો છો ત્યારે તમો વિશ્વાસથી કહી શકો છો કે જગત જેવું કાંઈ નથી. જ્યારે તમે તમને જગતના એક ભાગરુપે જુઓ છો, ત્યારે જ તમે 'હું' ફલાણો છું, એમ કહો છો. સમજણ વડે તમે આ બધું ભુંસી નાખો છો. અત્યાર સુધી તમે જે કાંઈ શીખ્યા તે બધું ભુલી જાવ. તમે જે કાંઈ કહો છો તે બધું જુઠાણું છે. આધાર સાચો છે, અહંકાર વિનાના તમ સદૈવ સત્ય છો. પણ તે કાંઈ સત્ય બોલતું નથી.

પ્રશ્નકર્તા : તમે એક વાર કહેલું કે જ્યારે શરીર અને મન મરી જાય છે, ત્યારે ફરી જન્મવાની ઈચ્છા કેવળ રહે છે, આ ઈચ્છાને શક્તિ વચ્ચે કશો સંબંધ ખરો ?

મહારાજશ્રી : શક્તિ વિના તમે કશું કેવી રીતે કરી શકવાના. શક્તિ વિના ઈચ્છા પણ ન પ્રગટે.

પ્રશ્નકર્તા : શું આ ઈચ્છા અને શક્તિ બન્ને એકજ છે ?

મહારાજશ્રી : ના, એમ કેમ હોઈ શકે ? ઈચ્છા તો માત્ર વિચાર છે. વસ્તુઓને સેળભેળ ન કરો. શક્તિ વિના અહંકાર કામ નથી કરી શકતો. છેલ્લી સમજણ તો એ છે કે શક્તિનું પણ અસ્તિત્વ નથી રહેતું. શક્તિ પણ પરમ સત્યમાં સમાઈ જાય છે. તમારી બધી ઈચ્છા અને બીક એ રીરની બાબતો છે. અને તમારા દુઃખ અને પીડાના કારણ છે. પણ છતાં તમો કહો છો કે હું દેહ છું. આ શરીર તમને થયેલી વિકૃતિ છે, અને સમજણ દ્વારા તમારે તેને હટાવવાની છે.

ગ્રંથગીમાં કેટલીવાર તમો રડયા હશો અને કેવી કેવી વસ્તુ માટે ? બાળક રડે, ત્યારે પિતા કહે છે કે એ તો અમસ્તો રડે છે. જો તમે અમથા અમથા રડતા હો તો તમને કોણ મદદ કરવાનું ? હકિકતે બાળક નહીં આપણે બધાં અમથે અમથાં રડયાં કરીએ છીએ. દરેકને સુખ જોઈએ છીએ, આ કેવી રીતે મળે ? સુખ શું ? દુઃખ શું ? આનંદ શું ? એ સમજવું પડે. જ્યારે સમજણ પ્રગટે છે ત્યારે બધું જ વિલીન થઈ જાય છે. જ્યારે આપણે આપણાં વિચારો અને મનને તપાસીએ છીએ ત્યારે કશું જ રહેતું નથી. કર્મ પણ નથી રહેતાં કર્મો માત્ર મનમાં છે. મન જે નથી તેને પકડી રાખે છે. મન બધું સંગ્રહ કર્યે જાય છે. જગત તો સત્યનો પડછાયો છે, પડછાયો સાચો નથી. આપણે એને સાચો ગણીએ એમાં જ ભુલા પડી જઈએ છીએ. બધા ભગવાનને ભજે છે પણ ભગવાન શું તે કોઈ જાણતાં નથી.

પ્રશ્નકર્તા : તમે જે શક્તિની વાત કરો છો તે શક્તિ પરમ સત્ય છે ?

મહારાજશ્રી : શક્તિ એ જ્ઞાન છે અંતે તો જ્ઞાન પણ ઓગળી

જાય છે. અંતિમ સત્યમાં જ્ઞાન કે અજ્ઞાન કશું નથી રહેતું. માટે શક્તિ અને જ્ઞાન પણ જૂઠ છે. તમે કહો છો ‘હું જાણું છું’ આ શક્તિ છે, આને આજ જ્ઞાન છે. આકાશ શૂન્ય છે છતાં બધું એમાંથી પ્રગટે છે આમ આકાશ ખુબ શક્તિશાળી છે. આજ રીતે શક્તિ પણ શૂન્ય છે. અને બધું શક્તિથી શરુ થાય છે. આ જગત શુન્યમાંથી સર્જાયું છે. આ શૂન્યનો સર્જક કોણ ? આપણે શૂન્યના સર્જકને શોધી શકીએ નહીં. જગત બધા માટે સાચું છે પણ સંતો માટે નથી.

પ્રશ્નકર્તા : તો સાચું શું છે ?

મહારાજશ્રી : અંતિમ સત્ય. જ્યાં જ્ઞાન અને અજ્ઞાન બન્ને મટી જાય છે. બધું શુન્યમાંથી શરુ થાય છે. તમે તમારી જાતને ભૂલી જાવ છો. આજ શૂન્ય. આ શૂન્યમાંથી બધું શરુ થાય છે. અંતિમ સત્ય ભુલાઈ જાય છે અને જે નથી તે દેખાવા લાગે છે. જગતનો પરમસત્તાનો પડછાયો માત્ર છે. પડછાયો સત્ય નથી.

પ્રશ્નકર્તા : તો અંતિમ સત્યમાં ‘શક્તિ’ નથી, ખરું ?

મહારાજશ્રી : હા, ન શક્તિ, ન વિચાર, જ્યાં વિચાર છે ત્યાં શક્તિ પણ હોવાની પરમ સત્તા સુધી શબ્દ પહોંચી શકતા નથી. શબ્દ પણ આકાશને લીધે જન્મે છે, ને તમારે તો આકાશનીય પેલે પાર જવાનું છે. આ સમજાય તો સહેલું છે. નહિતર બહું કઠણ છે. તમારી જાતને ભુલી જાવ તો બધું બરાબર થઈ રહેશે. ‘હું’ જ તમને પરમસત્તામાં પ્રવેશવા નથી દેતો.

પ્રશ્નકર્તા : અંતિમ સત્ય પામેલાઓની અનુભુતિ કેવી હોય છે ?

મહારાજશ્રી : તેઓ અહંકાર વિનાના આત્માને જાણે છે અને અનુભવે છે.

પ્રશ્નકર્તા : એ સ્થિતિમાં અજ્ઞાન નથી તો શકિત કયાંથી આવે ?
મહારાજશ્રી : જ્યાં સુધી શરીર છે ત્યાં સુધી અજ્ઞાન તો રહેવાનું. જ્ઞાની પુરુષની પંચાત શા માટે ? પ્રથમ જ્ઞાન પામો ને પછી પૂછો. પછી પ્રશ્ન જ નહીં ઉઠે.

પ્રશ્નકર્તા : એક માં એક ઉંમેરો તો બે થાય આ તાર્કિક છે. શું સત્યની સમજણ આવી તાર્કિક કે આટલી સહેલી છે ?

મહારાજશ્રી : એ આનાથી પણ સહેલી છે. એક માં એક ઉંમેરવાની કાંઈક પદ્ધતિ જોઈએ, અહિંતો કશી પદ્ધતિની જરૂર રહેતી નથી. તમે જ પરમાત્મા છો. જ્યાં તમે જ પરમાત્મા છો ત્યાં કોણ કોને જાણે. આમ બે અલગ (ઢ્રુદ) મટી જાય છે.

પ્રશ્નકર્તા : મને તો ઢ્રુદ વિનાનું કશું દેખાતું નથી મારી પાસે અઢ્ઢેતની કોઈ સાબીતી નથી ?

મહારાજશ્રી : ઢ્રુદ દેખાય છે પણ છે નહીં. ઢ્રુદનું ખરેખર અસ્તિત્વ નથી. કેવળ અઢ્ઢેત છે. માત્ર પરમાત્મા છે. પરમાત્મા સિવાય જગતમાં બીજું કાંઈ છે જ નહીં. બાકી બધું તો સમુદ્ર ના પરપોટા જેવું છે. તમે પણ લાખો પરપોટામાંના એક છો. તમારે તમારો પરપોટો તોડવાનો છે. બીજું કશું કરવાનું નથી. ગુરુ આ પરપોટો તોડવામાં મદદ કરે છે. બસ એટલું જ. તમે પોતેજ પરમાત્મા છો દરેક પરમાત્મા છે.

બધુંય માયા જ છે, તો પછી શેની ચિંતા ? વસ્તુઓ હોય કે ન હોય ? આકાશને શું ? આકાશ તો બંને અવસ્થામાં આકાશ જ રહેવાનું માટે આકાશ જેવા બનો. સારા વિચાર આવવાથી તમે સારા થઈ જતાં નથી. અને ખરાબ વિચાર આવવાથી તમે ખરાબ થઈ જતાં નથી. વિચાર તો આવે ને જાય. ભૂતકાળ, વર્તમાન અને ભવિષ્ય મનમાં જ છે.

પ્રશ્નકર્તા : જન્મ અને પુનઃજન્મનો ખ્યાલ પણ ખોટો છે ?

મહારાજશ્રી : હા, કોઈ જન્મતું નથી, કોઈ મરતું નથી. જન્મ અને મૃત્યુ જેવું કશું છે જ નહીં. સ્વપ્નમાં બાળક જન્મ્યું હોય એની તમે કઈ જન્મ તારીખ ગણાશો. આ સંસાર પણ એક સ્વપ્ન જ છે.

પ્રશ્નકર્તા :: શાસ્ત્રમાં જન્મ અને પુનરજન્મની વાતો આવે છે, તમારું શું માનવું છે ?

મહારાજશ્રી : આ બધું આપણી ઈચ્છા પર અવલંબે છે. આપણી ઈચ્છાને કારણે આપણે જન્મ લઈએ છીએ. જો આપણી કોઈ ઈચ્છા ન હોય તો આપણે શા માટે જન્મ લઈએ ? દેહ હોવાની ઈચ્છા હોવી એ જ સૌથી મોટી ઈચ્છા છે. હું દેહ ઈચ્છું છું, આ સૌથી મજબૂત ઈચ્છા છે. તમારે રહેવા ઘરની જેમ શરીર જોઈએ છીએ. સંતને કશી પડી હોતી નથી, તે તો આકાશ નીચે પણ રહે. જન્મ અને મૃત્યુના આ બધાં વિચારો મનનાં ખેલ છે. વિચાર કરવાથી આ બધી બાબતોમાં સમજણ પ્રગટે છે. વિચાર કર્યા વિના સમજણ પ્રગટતી નથી. કોઈએ તમને બંધનમાં નાખ્યા નથી. તમે જાતે જ બંધન ઉભા કર્યા છે. એટલે પોતાના સ્વભાવને જાણવું એ અઘરું નથી. એ સદાય મોજુદ છે. કેવળ આપણે ‘હું’ નું ખોટું અર્થઘટન કરીએ છીએ.

પ્રશ્નકર્તા : ગુરુકૃપા શું છે ?

મહારાજશ્રી : સમજણ એ જ કૃપા છે. ગુરુ તમને સમજણ આપે છે. આ સમજણ જ કૃપા છે. માટે આ સમજણ સ્વીકારો. બાળક નિશાળે જાય ત્યારે ગુરુ તેને શીખવાડે છે. વિદ્યાર્થી ન શીખે તો એમાં વાંક કોનો ? બાળક શીખે તો એ પણ શિક્ષક બની શકે. આમ સ્વીકાર ભાવ જોઈએ. બીજા કશાની જરૂર નથી. ગુરુ જે કહે છે તે તમારે અનુભવવાનું છે. તે થવાનું છે. કાંઈ બનવાનું

નથી. તમે આ ક્ષણે જ પરમાત્મા છો. ગુરુ કેવળ તમારું અજ્ઞાન દૂર કરે છે.

(૧૦)

૧૪ જાન્યુ. ૧૯૯૮

પ્રશ્નકર્તા : આખી જીંદગી હું આંતરિક શાંતિ અને જાગૃતિ માટે મથતો રહ્યો છું. પણ તમને મળ્યા પછી થાય છે કે એ શું આંતરિક શાંતિ પણ ભ્રમણા નહિ હોય ને ? શું મારે આ સ્થિતિએ પહોંચવાની આશા માંડી વાળવી જોઈએ ?

મહારાજશ્રી : કોઈ પણ સ્થિતિ સત્ય નથી. કારણ કે અંતિમ સત્ય બધી સ્થિતિથી પર છે. જ્યારે તમે એમ કહો છો કે ‘હું શાંતિ ચાહુ છું’ એ પણ એક વિચાર જ છે. જ્યાં શાંતિ હોય છે ત્યાં વિક્ષેપ પણ આવે છે અને આમ શાંતિનો ભંગ થાય છે. જેનો ભંગ થાય તે સત્ય ન હોઈ શકે. ઘણાં સંતો કહે છે કે શાંતિએ સ્વર્ગનો આનંદ છે. એ બરોબર છે, પણ તમારે ‘શાંતિ’ ને પાર કરીને આગળ જવું જોઈએ. શાંતિ મનની એક અવસ્થા છે. એટલે શાંતિનો ભંગ થવા કાંઈક કાંઈક બન્યા કરવાનું. અંતિમ સત્યમાં શાંતિ કે શાંતિનું વિરોધી બે માંથી કશું હોતું નથી. શરુઆતમાં તમારે શાંતિની સ્થિતિએ પહોંચવા મથવું જોઈએ. પરંતુ આ અંતિમ અવસ્થા નથી.

આ જગત એક લાંબુ સ્વપ્નું છે. એમાં રહેતા લોકો અજ્ઞાનમાં છે. તેઓને સત્યની કશી સમજણ નથી. તેથી તેઓ શાંતિ ચાહે છે. આવા લોકો જ્યાં વિક્ષેપ ન હોય તેવા શાંત સ્થળોએ જાય છે. જ્યારે તમો ‘હું શાંત છું’ એમ કહો છો ત્યારે તમો શાંત હોતા નથી. આ શાંતિ તો તમારો ફક્ત વિચાર છે.

પ્રશ્નકર્તા : આજે મારો અહિં અંતિમ દિવસ છે, હું જાણું છું કે હું દૂર હોઉં ત્યારે પણ મારે તમારો સહવાસ અનુભવવો જોઈએ, તો પણ તમારી હાજરીમાં મને સારું લાગે છે. આ અવકાશને કેવી રીતે ઘટાડવો ?

મહારાજશ્રી : સમય જેવું કશું નથી અને અવકાશ જેવું પણ કશું નથી. પરમાત્મા બધી જગ્યાએ છે મહત્વ એ વાતનું છે. તમારે એ ભુલવું ન જોઈએ. તમો સદૈવ પરમાત્મા છો. તો પછી શાની ચિંતા દરેક જગ્યાએ હું જ છું અને મારા સિવાય કશું જ નથી. આપો અભ્યાસ સાધકે કરવો જોઈએ. બધે બધું પરમાત્મામય છે. આથી તમો જે કંઈ જુઓ તે બધુ પરમાત્મા જ છે. આપણે અરિસામાં જોઈએ ત્યારે આપણો ચહેરો જોઈએ છીએ. જ્યારે આપણે આપણને ભૂલી જઈએ છીએ ત્યારે ગુરુ આગળ જવાની જરૂર પડે છે. અન્યથા કશી જરૂર નથી. દેહ અહંકાર છે. તમે અહંકાર બની ગયા છો. પણ વાસ્તવમાં અહંકારનું કોઈ અસ્તિત્વ જ નથી. આથી પરમાત્મા કોણ ? અને હું કોણ ? એ આપણે ખોળી કાઢવું જોઈએ. પરમાત્માને આપણે ખોળી શકતા નથી. માટે આપણે આપણને ખોળી કાઢવાં જોઈએ. જે ‘હું’ નું વાસ્તવિક અસ્તિત્વ નથી તેને તમારે ઓગાળી દેવો જોઈએ. જો આમ નહિ કરો તો પરમાત્મા પણ રહેશે અને તમે પણ રહેશો. આમ ઢ્રુન્ટ ઉભું જ રહેશે. જ્યાં સુધી ઢ્રુન્ટ છે ત્યાં સુધી આનંદ શક્ય નથી. જ્યારે ‘હું’ ખરી પડે છે ત્યારે કેવળ પરમાત્મા રહે છે. ગુરુ તમને શબ્દોમાં સમજણ આપી શકે, પણ શબ્દો તો ખાલી ઈશારા છે. ‘હું છું’ એ જ બંધન છે. જ્યારે ‘હું’ નથી હોતો ત્યારે તમે પરમાત્મા જ છો. દેહ તો વંધ્યા સ્ત્રીના પુત્ર જેવો મિથ્યા છે. આ રીતે તમારે સમજવું જોઈએ કે તમે શોનાયથી દૂર નથી. જ્યારે તમો પરમાત્મા છો ત્યારે તમે બધી જગ્યાએ

હોવાના. જુદાં પડવા કે અવકાશનનો પ્રશ્ન જ નથી. જુદાઈ તો કેવળ શરીરની છે. તમે ભૂલી ગયા છો એટલે મારે વારંવાર કહેવું પડે છે કે તમે જ પરમાત્મા છો. (આ વખતે એક યુરોપીયન રુમમાં આવે છે તેણે આધ્યાત્મીક નામ ધારણ કર્યું છે. એટલે મહારાજશ્રી મૂળ નામ પૂછે છે.)

મહારાજશ્રી : બન્ને નામ ખોટાં છે. શા માટે સંતો બીજા નામ આપતા હશે ? એક નામ કાઢી છે. બે નામથી તો તમો વધુ ગુંચવાઈ જશો. તમે અનામી છો, તો શા માટે નવા નામ આપવા ? નામનું કશું મૂલ્ય નથી. જેનું અસ્તિત્વ નથી એને પણ આપણે નામ આપીએ છીએ.

(૧૨)

૨૦ જાન્યુ. ૧૯૬૮

પ્રશ્નકર્તા : ‘હું દેહ નથી’એ સમજવા માટે શું શારીરિક પીડા ઉપયોગી થાય છે ?

મહારાજશ્રી : શારીરિક ચાતના બરોબર છે અને એને પરિણામે તમે જલદી સમજી શકો છો. આમાં કશું ખોટું નથી. સ્વામી રામદાસ કહે છે કે ત્રણ જાતના દુઃખ હોય છે. (૧) દુન્યયી દુખો. (૨) શારીરિક દુઃખ અને રોગ (૩) અજ્ઞાનનું દુઃખ. ઘણીવાર આપણને મા-બાપ તરફથી રોગ મળે છે. આ બધીય શારીરિક પીડા ગણાય. ઘોડા ઉપરથી પડવું વગેરે જેવા અકસ્માતો દુન્યયી દુઃખ કહેવાય. મમતા છે ત્યાં સુધી દુઃખનું ચક્ર ફર્યા કરે છે. આ બધું મનને કારણે ઉભું થયા કરે છે. આ બધી દુન્યયી બાબતો છે. આપણે આપણી ઈચ્છાથી જ ઘોડે ચડયા છીએ. (જન્મ લીધો છે.) જ્યારે ઘોડે ચડયા ત્યારે લગામ બરાબર પકડવી પડે, નહીંતર ગબડી પડાય. તમારે પણ ઘોડાની સાથોસાથ નાચવું પડે.

આ ત્રણ જાતના દુઃખ જેને આવે છે તેને જાગવાની

ખરેખરી તક છે. આ તકલીફોથી તમને સારું ન લાગે. પણ આ તકલીફો તમને સાચો રસ્તો શોધવામાં પ્રેરણાદાયી બને છે. આમ શારીરિક તકલીફો તમને સહાયરુપ છે. જ્યારે શારીરિક માનસિક તકલીફો આવે છે ત્યારે જ તમે શરીરનો લગાવ છોડો છો. અન્યથા આપણે શરીરનો લગાવ ઘટાડતાં નથી. જ્યારે તમે ભ્રમણાંને સત્ય ગણો છો ત્યારે જ આ બધી તકલીફો ઉભી થાય છે. તકલીફો આવવા છતાં પણ તમે દેહ અને મનને સાચાં ગણ્યાં કરો છો. તો કોઈ શું કરે ? જ્યારે તમે એમ કહો છો કે ‘હું આ છું’ ત્યારે બધો સંસાર શરુ થઈ જાય છે. જ્યારે તમો કહી દો કે ‘હું આ નથી’ ત્યારે બધું વિખાઈ જાય છે. જ્યારે તમો સદ્ગુરુ આગળ જાય છો ત્યારે આ સમજણ તમને મળે છે. હું તમને કહું છું. ગમે તે રોગ કે દુઃખ સાથે પણ તમે આનંદમાં રહી શકો. ‘તમારા શરીરને પડોશી ગણો.’ તમે કહો છો કે ‘હું દેહ છું.’ આથી અહંકાર જન્મે છે. આ અહંકારને કોઈ મુશ્કેલી ખપતી નથી. તે બધી સારી સારી વસ્તુ જ માગે છે. આ અહંકાર દુનિયાના સુખને લીધે મજબૂત બને છે. જ્યારે પણ તમારા ઉપર દુઃખ કે અડચણ આવે ત્યારે વિના દલીલે સ્વકારી લો કે તે તમારા ભલા માટે છે, જ્ઞાની પુરુષો તો રોગને પણ આવકારે છે.

દુન્યવી સુખ સાચું સુખ નથી. સાચું સુખ તો દુનિયાને ભુલવામાં છે. ઉંઘમાં તમે દુનિયાને ભુલી જાય છો તેથી સુખી હો છો. જેને તમે સત્ય ગણો છો એવી દુન્યવી ચીજો જ તમારું બંધનકર્તા છે. એને જો સત્ય ન ગણો તો એ બંધનરૂપી નથી, અને તમે સદા મુક્ત છો. શારીરિક દુઃખ ભલે આવે, શાની ચિંતા ? ઘણાં લોકો બીમાર પડે ત્યારે મને મળવા આવે હું આ સાથે સંમત નથી, આનાથી તો માંદગી વધારે યાદ આવે છે.

જે દુઃખ આવવા હોય તે ભલે આવે હું તો ખડક સમાન છું, મારે શાની ચિંતા. આ રીતે વિચારવાથી સમજણ જલદી પ્રગટે છે અને ભય નીકળી જાય છે. સુખ સાથે લગાવ ન રાખવો.

માની લો કે તમે રાજા છો. તો સિંહાસને અવશ્ય બેસવું પણ અંદર સમજવું કે આ કાંઈ સાચું નથી, દેહ એજ બંધન છે, જો તમે સમજો કે હું દેહ નથી તો તમે મુક્ત જ છો.

એક સંત જનક રાજાને મળવા આવ્યા. સંત જાણતા હતાં કે રાજા આત્મજ્ઞાની છે. રાજાને સમાચાર મળ્યા કે શુક્રમુનિ તેમને મળવા આવ્યા છે. તો રાજાએ સમાચાર મોકલ્યા કે બધો મોહ છોડી દો તો તમે સુખી થશો. આથી સંતે પોતાનો લાંગોટ પણ ફેંકી દીધો અને નમ્ર અવસ્થામાં રાજા પાસે ગયાં, ત્યારે રાજા જનકે શુક્ર મુનિને ફરી કહ્યું કે બધો મોહ છોડી દો. ‘તમે દેહ નથી, યોગી નથી, સંત નથી’ શુક્રમુનિ આ સાંભળીને મહેલ છોડીને ગયાં પછી કદી પાછા આવ્યા જ નહીં. મુનિ રાજા જનકનો કહેવાનો મર્મ સમજી ગયેલાં.

ઘણીવાર દુન્યવી સુખ પણ હોય છે. ત્યારે સુખમાં પણ પોતાની જાતને ન ભુલો બધું કરો, ખાઓ પીઓ પણ ખુદને ન ભુલો. મોહમાં ન પડો. દુનિયાનો મોહ ખોટો છે. સત્યનો લગાવ તમને સત્ય બનાવી દે છે. જ્યારે પણ દુન્યવી તકલીફો આવે છે. ત્યારે તે તમારાં ભલાં માટે આવે છે. કશું પણ ખરાબ છે એમ ન કહો. હું દેહ નથી સમજવું એ મુખ્ય છે. દેહને તમારો પડોશી ગણો. ગુરુ તમને સમજાવે છે કે તમે દેહ નથી, આ સમજણ ગળે ઉતરે તો તમે અત્યારે મુક્ત જ છો.

જે કાંઈ થાય છે તે સારાં માટે થાય છે. એક રાજા હતો. એકવાર એની આંગળી કપાઈ ગઈ. રાજાએ આંગળી પ્રધાનને દેખાડી તો પ્રધાન કહે ‘જે થાય તે સારા માટે’ આથી રાજા ગુસ્સે થયો અને પ્રધાનને જેલમાં પુરી દીધો. તો પ્રધાને કહ્યું કે જે થાય તે સારા માટે. થોડા દિવસ પછી રાજા શિકારે ગયો. જંગલના આદિવાસીઓએ રાજાને પકડી લીધો. અને તેનું બલીદાન આપવાની વિધી ગોઠવી. પણ કોઈકે રાજાની આંગળી પર પાટો જોઈ, તેને બલીદાન માટે યોગ્ય ન ગણતાં છોડી

મુકવામાં આવ્યો. ત્યારે રાજાને પ્રધાનની વાત સમજાઈ. પોતાના રાજ્યમાં આવી, રાજા સીધો પ્રધાન પાસે ગયો. અને કહ્યું હું તારી વાત માનું છું કે જે થાય તે ભલા માટે મારી આંગળી કપાઈ તો આજે મારો જીવ બચ્યો. પણ તારું શું ભલું થયું ? તું અઠવાડિયાથી જેલમાં છો. આ સાંભળી પ્રધાન બોલ્યો જો હું જેલમાં ન હોત તો તમારી સાથે હોત. અને તો તમારા બદલે મને બલીદાન તરીકે જંગલી લોકો મારી નાખત. આમ જે થાય તે ભલા માટે જ છે.

જ્યારે દુઃખ આવે છે ત્યારે જ આપણે રામને સંભારીએ છીએ. દુઃખ તો નસીબદારને જ આવે.

પ્રશ્નકર્તા : દૃઢ નિશ્ચય વિશે કશું કહો છો ?

મહારાજશ્રી : દૃઢ નિશ્ચય (નિષ્ઠા) એટલે એવી સ્પષ્ટ સમજણ કે 'હું દેહ નથી.' ત્યારે હું કોણ છું, દેહમાં શક્તિ છે તે હું છું અંતે શક્તિપણ નથી રહેતી ત્યારે તમે પોતે જ પરમાત્મા છો. નિષ્ઠા એટલે તમે જે કંઈ જુઓ છો તે સાચું નથી એવી પાકી સમજણ.

પ્રશ્નકર્તા : શું નિષ્ઠા પણ એક ધારણા છે ?

મહારાજશ્રી : હા, નિષ્ઠા પણ એક ધારણા છે પણ બહુ જ મજબૂત ધારણાં છે. બધું ભુલી જાય તો તમે જ પરમાત્મા છો. જ્યારે તમે હો છો ત્યારે પરમાત્મા નથી હોતાં, જ્યારે પરમાત્મા હોય છે, ત્યારે તમે નથી હોતાં. અહંકારને ભુલી જવો, એ જ ખરી નિષ્ઠા છે. આવા બધા વિચારો જ્ઞાનને કારણે જન્મે છે. જ્ઞાન સત્ય નથી. બધાં દુન્યવી સંબંધો અને વિચારો દેહને કારણે છે; આથી જ્યારે તમે એમ કહો છો કે 'હું દેહ નથી' ત્યારે આ બધા સંબંધો ખરી પડે છે.

પ્રશ્નકર્તા : જાગવાના અણીના સમયે શું સાઘકે પોતાના મૃત્યુનો સામનો કરવાનો હોય છે ?

મહારાજશ્રી : શા માટે મોતથી ડરો છો ? તમને મરવું ગમતું નથી. એટલે તમારા મનમાં મોતની બીક પ્રગટે છે, પણ કોઈ તમને કહે કે તમે દેહ નથી તો પછી ચિંતા શાની ? તમારે સમજવું જોઈએ કે 'હું દેહ નથી.' તમારી છેદ્દી ઈચ્છા કઈ છે ? મારે મરવું નથી.

પ્રશ્નકર્તા : રમણ મહર્ષિએ કુમારવયે મૃત્યુ જોયું અને મુક્ત થઈ ગયાં.

મહારાજશ્રી : આ બધાં વિચાર માત્ર છે. આ દેહ મરેલો જ છે. નિંદ્રામાં તમે મરેલા જ હો છો. સંતો ઘણી વાતો કહે છે આમ બન્યું કે તેમ બન્યું એ બધું ઠીક છે, પણ વાસ્તવમાં કશું જ બન્યું નથી. એવી તમારી સમજણ હોવી જોઈએ.

(૧૩)

૫ માર્ચ ૧૯૯૮

પ્રશ્નકર્તા : એકવાર તમોએ કહેલું કે ગુરુને ભેટવા કે સ્પર્શ કરવાની ક્રિયા અને સમજણને કશી લેવા-દેવાં નથી તો વિચારના સંદર્ભમાં ગુરુ અને શિષ્ય વચ્ચે શું સંબંધ હોઈ શકે ?

મહારાજશ્રી : ગુરુ તમારા વિચાર બદલાવે છે. બીજું કશું નહીં. તમે મન બની ગયા છો. તેથી ગુરુ તમારું મન બદલે છે. આપું જોડાણ જરૂરી છે. બાળક અજ્ઞાની છે. એટલે નિશાળે જાય છે. બાળક નિશાળે કાંઈક શીખવા જાય છે. શિક્ષક બાળકના માથે હાથ રાખી દે, તેનાથી કશું વળતું નથી. શિક્ષકે બાળકને શીખવાડવું પડે છે. અને બાળકે તે સમજવું પડે છે. શું શિક્ષકને ભેટવાથી બાળક ભણતર શીખી જશે ?

પ્રશ્નકર્તા : પરંતુ અમારી એવી અનુભુતિ છે કે તમારી હાજરીમાં અમારી અંદર કશુંક ગ્રંથિત અનુભવાય છે.

મહારાજશ્રી : એ ઠીક છે. તમારા વિચાર બદલાય છે. એટલે આવી અનુભુતિ થાય છે. તમારા વિચારને નવો ખોરાક મળે છે. ગુરુ તમારા વિચારોને બળ આપે છે, એટલે આપણે ગુરુ આગળ જઈએ છીએ અને તેમના દર્શન કરીએ છીએ. પહેલાં બાળક નિશાળે જતાં રહે છે પણ પછી હોંશે હોંશે જાય છે કારણ ? એનું મન બદલાઈ ગયું. ગુરુ આપણું મન બદલાય તે માટે બોલે છે, જો મન બદલાય તો જ બધું સમજમાં આવે. ગુરુ જે કંઈ કહે છે તે સુક્ષ્મ વાત છે. તમે ખુદને જાણતાં નથી. તમે કહો છો કે હું ટેહ છું અને અહીં છું. જ્યારે ગુરુ કહે છે કે તમે સર્વ જગ્યાએ છો. ગુરુ આપણી ઘારણાઓ દૂર કરે છે. આપણને ભ્રમણામાંથી બહાર કાઢવા તે જાત જાતના દષ્ટાંત આપે છે. આ બધું સાધકનું મન બદલાય એ માટે છે. આમ ગુરુ વિચાર દ્વારા તમને સમજણ આપે છે. તમે નિર્વિચાર સત્ય છો પણ આ તમે સમજો એ માટે ગુરુએ શબ્દ અને વિચારનો ઉપયોગ કરવો પડે છે.

જે તરસ્યો છે તે જરુર કુવા પાસે પહોંચી જશે. પાણીએ તરસ્યાની ચિંતા શા માટે કરવી ? જ્યારે કોઈ બીજાને આકર્ષવા મથે છે ત્યારે એની પાછળ હંમેશા અહંકાર હોય છે. પવન કોઈની દરકાર કરે છે ? એ તો વહ્યા કરે છે. કોઈ પ્રશ્ન પૂછે ત્યારે ગુરુ જવાબ આપે છે. પછી શિષ્ય સ્વીકારે કે ન સ્વીકારે એની ચિંતા ગુરુએ શા માટે કરવી જોઈએ. પહેલા અહંકારથી મુક્ત થાય અને પછી શિષ્યવાડો. મારાં ગુરુ પાસે અમુક લોકો આવેલાં અને પછી તેમને છોડીને ચાલ્યા ગયેલાં. એકવાર અમે શિષ્યો વાત કરતાં હતાં કે પેલાં મુરખાઓ ગુરુને છોડીને ચાલ્યાં ગયા તે અમારા ગુરુનાં કાને પડતાં તે બોલ્યાં. 'તમે શાને ચિંતા કરો છો, દરેક વ્યક્તિ પરબ્રહ્મ જ છે.' મારા ગુરુ કદી કોઈને અજ્ઞાની તરીકે કે સાધક તરીકે જોતાં જ નહીં.

પ્રશ્નકર્તા : તમે કહો છો કે મન બદલાય એ ઘણું મહત્વનું છે તમે વળી એમ પણ કહો છો કે મન દ્વારા મન, અને વિચાર દ્વારા વિચાર બદલાવી શકાય. જ્યારે મારા માતૃશ્રી ગુજરી ગયા ત્યારે મને આવો અનુભવ થયેલો. હું એમ નથી કહેતો કે અનુભવ સારો હતો કે ખરાબ ? પરંતુ એ અનુભવથી મારામાં ચોકકસ પરિવર્તન આવ્યું હતું આ બધું સહજ રીતે બન્યું અને હું બદલાઈ ગયો. મારું અગાઉનું મન ન રહ્યું તો શું એવી કોઈ પદ્ધતિ હશે જેથી વિચાર બદલાવી શકાય ?

મહારાજશ્રી : ના, સાંભળવાથી અજ્ઞાન આવ્યું છે અને તે સાંભળવાથી જાય. તમે જનમ્યાં ત્યારે તમારું નામ જાણતા ન હતાં પણ તમારા મા બાપે નામ આવ્યું, અને તમે તે સ્વીકારી લીધું. આ નામ ઘુંટતાં ઘુંટતાં પાકું થઈ ગયું. આ બધું સાંભળવાથી જ ને ? જનમ્યા ત્યારે તમને એ પણ ખબર ન હતી કે તમે સ્ત્રી છો કે પુરુષ ? માતા પિતા કહે છે કે અમે તારાં માતાપિતા છીએ એ આપણે માની લઈએ છીએ. આમ સાંભળવાથી અજ્ઞાન આવ્યું છે એ ખરું ને ? પછી ગુરુ આવે છે અને તમારાં બધાં વિચારોનો નાશ કરે છે ‘તમે દેહ નથી’, ‘તમે વિચાર નથી’, ‘તમે નામ નથી.’ તમે તો કાંઈક બીજું જ છો. તમારી અંદર જે શક્તિ છે તે તમો છો. તમે સૂક્ષ્મ શરીર પણ નથી, મન પણ નથી. પહેલાં તમને ખોટી માહિતી આપવામાં આવી હતી અને એ વખતે તમે સ્વીકારી લીધી. હવે ગુરુ નવી અને સાચી માહિતી આપે છે. અને તમારાં વિચાર બદલાય છે. જો કોઈ ગુરુ પાસેથી સાંભળ્યું ન હોય તો તમે કહી શકો ખરાં કે હું દેહ નથી ? જ્યારે તમે કહો છો કે હું દેહ છું ત્યારે તમે અજ્ઞાનમાં છો. આ અજ્ઞાન કાઢવા તમને જ્ઞાન આપવામાં આવે છે. સંતો પાસેથી મળેલું જ્ઞાન સાચું જ્ઞાન છે, બાકી બધું મિથ્યાં જ્ઞાન છે. તમે અજ્ઞાનમાં જનમ્યાં અને પાછું તમને અજ્ઞાન પીવડાવામાં આવ્યું. આથી તમો કહો છો કે મારી માતાના મૃત્યુથી મારામાં

પરિવર્તન આવ્યું. આમાં કંઈ સંશય નથી. તમારા વિચાર બદલાયાં આમ તેણીનું મૃત્યુ તમારા માટે કલ્યાણકારી સિદ્ધ થયું. ઘણાં મૃત શરીરને જોઈને રડે છે. મૃત શરીર મનમાં વિચારે છે મને જોઈને શાનો રડે છે ? તું પણ મારા રસ્તે છો.

પ્રશ્નકર્તા : મારો કહેવાનો મતલબ એમ હતો કે મારી માતાના મૃત્યુના પરિણામે મારા જીવનમાં નવી દિશા ખુલી, મારી સાધના શરુ થઈ અને આજે તમારા સાન્નિધ્યમાં બેઠો છું.

મહારાજશ્રી : ઠીક છે. માનું મૃત્યુ તમારા માટે કલ્યાણકારી પુરવાર થયું. જગતમાં કશું ખરાબ નથી. આપણે આ રીતે બધું સ્વીકારવું જોઈએ. વિચાર વડે વિચાર બદલાવી શકાય છે.

પ્રશ્નકર્તા : રમણમહર્ષિ આત્મજ્ઞાની હતાં, પણ તેમને કોઈ ગુરુ ન હતાં, તેમનું મન કોણે બદલાવ્યું ? આનો ખુલાસો તમે આપશો ?

મહારાજશ્રી : મન થકી મન બદલાઈ ગયું. મન જ ગુરુરુપે હાજર થયું. મન જ આપણો સર્વોત્તમ મિત્ર છે, અને સૌથી મોટો પણ દુશ્મન છે. કદાચ પર્યત - અરુણાચલ પણ એમનાં ગુરુ હોય. મહર્ષિને ગુરુ હતાં એમ માનીને જ તમે આ વાત સમજી શકો. એ વિના તમે ન સમજી શકો, એમનું મન જ એમનું ગુરુ હતું એમ માનવું હોય તો એમ માનો. આપણે સદાય ખોટી દિશામાં જતાં હોઈએ છીએ. જો આપણે સાચી દિશામાં જઈએ તો આપણું મન આપણો ગુરુ બની જાય. ગુરુ વિના સમજણ કેમ પ્રગટે. સમજણ માટે ગુરુ સદેહે જરુરી છે. અન્યથા તમારો અહંકાર જશે નહીં. તમારે તમારાં મનને સાંભળવું જોઈએ. હું જે કહું છું તે તમારું મન છે. તમે કાંઈક પ્રશ્ન પૂછો છો અને હું જવાબ આપું છું. આમ હું તમારું મન બની ગયો ને ? તમે કહો છો રમણ મહર્ષિને કોઈ ગુરુ ન હતાં, તેમને કદાચ કોઈ શાસ્ત્રો વાંચ્યાં

હશે તો એ શાસ્ત્રનો લેખક એમનો ગુરુ કહેવાય. (છેલ્લો પ્રશ્ન પૂછેલો એમના તરફ આંગળી ચિંધીને) આમના માટે એમના માતૃશ્રી ગુરુ છે. માના મૃત્યુથી એમને સમજણ પ્રગટી આમાં ખોટું શું છે ?

પ્રશ્નકર્તા : જીવન એ જ ગુરુ છે ?

મહારાજશ્રી : જીવન શક્તિ છે. ગુરુમાં પણ તે જ શક્તિ છે. જીવનની કેટલીક બાબતો મન સ્વીકારવા રાજી નથી એટલે ગુરુની શક્તિ જરૂરી છે. તમે અજ્ઞાની છો, તમે જાણતાં નથી તો કોઈ કહેનાર જોઈએ ? તમારું મન પણ તમારો ગુરુ બની શકે. પણ મન તમને અવળી દિશામાં પણ લઈ જઈ શકે. માટે સદા સાવધાન રહેવું પડે. ગુરુ વિના પૂર્ણતા આવતી નથી. અહંકાર છેવટ સુધી બચવા મથે છે. જ્યાં સુધી જ્ઞાન છે ત્યાં સુધી અહંકાર રહેવાનો. આ જ્ઞાન ફેંકી દેવાનું છે. એ માટે ગુરુની જરૂર છે. આ બહુ અઘરો પોઈન્ટ છે. તમે જ્ઞાનના આધારે કંઈક હવાઈ કિલ્લાઓ રચ્યાં હશે. આ બધાની પાર તમારે જવાનું છે અને એ માટે ગુરુ જરૂરી છે. જ્ઞાન દવા છે, રોગ નથી. રોગ અહંકાર છે અને તે અહંકાર જવો જોઈએ.

પ્રશ્નકર્તા : ઘણાં ગુરુઓ નિયતિની વાત કરે છે. હું આ અંગે સમજવા ઈચ્છુ છું આપણી અંદર નિર્ણય કોણ લે છે ? અને આ નિર્ણય લેવાનું કેવી રીતે બને છે ? જો બધું પૂર્વ નિરધારીત ન હોય તો મને નિર્ણય લેવામાં માર્ગદર્શન કોણ પૂરું પાડે છે ?

મહારાજશ્રી : આ નિર્ણય લેવાનું મનમાંથી જન્મે છે. પવન ક્યાંથી આવે છે ? આકાશમાંથી ગુરુ ઘણાં હવાઈ કિલ્લાઓ ઉડાડી મૂકે છે. ખોટાં વિચારો ઉડી જાય છે એમાં ચિંતા શાની ? જો તમારું મન મજબૂત બનાવો તો તમે ગમે તે ઉડાડી દઈ શકો. મન આ બધી વસ્તુનો સર્જક છે. તમારા મનને સમજવા મથો

એમ કહેવાનું તાત્પર્ય છે. ગુરુની મદદથી તમારાં વિચારોને સમજો. વિચાર શક્તિ છે પણ શક્તિ પોત જુઠ છે. આ પાઠ ગુરુ પાસેથી સમજવાનો છે. નિયતિ વગેરે પણ એક વિચાર માત્ર છે. જ્ઞાન કે વિચાર એ જ મોટામાં મોટું અજ્ઞાન છે. આ વાત કોઈ સદ્ગુરુ જ કહી શકે. જ્ઞાન અહંકાર સીવાય બીજું કશું નથી. અને સદ્ગુરુ જ આ વાત કહી શકે. આમ અજ્ઞાન અને જ્ઞાન બન્ને જવા જોઈએ. તો જ અ-મનની અવસ્થા આવે.

પ્રશ્નકર્તા : આપણાં ગુરુનાં પુસ્તક ‘આત્મજ્ઞાનની ચાવી’માં તેઓ અહંકાર છોડવાની વાત કહે છે. તો આ અહંકાર છોડવો કઈ રીતે ?

મહારાજશ્રી : મન હંમેશા અહંકારને પકડી લે છે. તે મનની આદત છે. મન વડે ભેગું કરેલું જ્ઞાન એ જ અહંકાર છે. તોય હું તો કહીશ કે મન કાંઈ જાણતું જ નથી. જ્ઞાન પણ જુઠ છે પણ એક વિચાર કાઢવા બીજા વિચારને આપણે ઉપયોગમાં લઈએ છીએ. આત્મજ્ઞાની જાણતો હોય છે કે તે કશું જાણતો નથી. અત્યાર સુધી તમે જે કાંઈ જાણ્યું છે તે તમારા જ અહંકારનું મૂળ છે. તમે જેને જાણો છો તેને સાચું માનો છો આ જ અહંકાર છે. જ્યારે તમે એમ કહો કે હું નથી. કેવળ પરમાત્મા જ છે ત્યારે બધું અભિમાન ઓગળી જાય છે. જ્યાં સુધી અહંકાર છે ત્યાં સુધી અભિમાન રહેવાનું. ઘારો કે તમો ગરીબને કશુંક આપો છો, પછી તમે માનો છો કે મેં એક સદ્કાર્ય કર્યું. આ અભિમાન છે. તમે કોણ મદદ કરવાવાળા ? જ્યાં સુધી જ્ઞાન છે ત્યાં સુધી અભિમાન રહેવાનું.

જ્ઞાન જ મોટામાં મોટો રાક્ષસ છે. તે હંમેશા વધુને વધુ માગ્યા કરે છે. તે કદી ધરાતો જ નથી. જ્યારે તમને સમજાય કે કશું સાચું નથી ત્યારે ‘મન અમન થાય છે.’ ત્યારે અભિમાન મટે છે. ‘હું કાંઈ કરતો નથી.’ એવી સમજણ રહેવી જોઈએ.

પ્રશ્નકર્તા : આપણને કઈ રીતે ખબર પડે કે આપણે સાચી દિશામાં જઈ રહ્યા છીએ ? કેટલાંક લોકો અમુક દિશામાં આગળ વધે છે તો બીજા અલગ પદ્ધતિમાં આગળ વધે છે. આમ આપણને ખબર કઈ રીતે પડે કે મારા માટે સર્વોત્તમ શું છે ?

મહારાજશ્રી : કોઈ તમને સરનામું આપે અને કહે કે આ દિશામાં જાવ તો તમો સાચી દિશામાં જ જવાના. ગુરુ શું કહેવા માગે છે તે તમે સમજો અને અનુભવો તો તમારું મન તમને સાચી જગ્યાએ લઈ જશે. તમારું મન જ તમને કહેશે કે તમો બરાબર સમજ્યા છો કે નહીં.

પ્રશ્નકર્તા : શું અમારે ફક્ત જાણવાનું જ છે ?

મહારાજશ્રી :: હા, કેમ નહીં? જ્યારે તમે ખાવ છો ત્યારે તમે જાણતા હો છો કે મારે હજી કેટલું ખાવાનું છે. આજ રીતે ગુરુ કહે તે તમે અનુભવો, તો તમે બરાબર સમજ્યા છો. મન અહીં તહીં ભટકે છે છતાં અંતે તમને સાચા ઠેકાણે પહોંચાડે છે. જો તમે સમજો કે આ બધું જ ભ્રમણા માત્ર છે. દેહ, મન, અને જે કાંઈ તમે જુઓ કે અનુભવો છો તે બધું જ- તો હું કહીશ કે તમે સાચા રસ્તે છો અને તમે બરાબર સમજ્યા છો. સમજવાનું શું છે ? એટલું જ કે તમે પરમાત્મા છો, બાકી તો કોણ કોને સમજે ? કેવળ અજ્ઞાન હટાવવાનું છે “હું જોઉં છું બધું સાચું છે, મારો દેહ સત્ય છે, મારું નામ સત્ય છે” આવી સમજણ એ અહંકાર છે. આપણે અહંકારને જાણવાનો છે. જાણવા માત્રથી અહંકાર જતો રહે છે. તમારે કશું શોધવાનું નથી. કોણ કોને શોધે ? પાયાની વાત એ છે કે તમે પરમાત્મા છો, પણ અહંકાર કહે છે “હું આ છું” અહંકાર ક્યારેય તમારો પીછો છોડતો નથી.

તમારે જ અહંકારને છોડવાનો છે. જો તમે સમજો કે અહંકાર કેવળ વિચારમાત્ર છે તો તે તમને સ્પર્શી શકશે નહીં. અન્યથા અહંકાર મનમાં રહ્યા કરશે. દા.ત. તમારે ચશ્મા હોય અને તમે પહેરો નહીં અને કહ્યા કરો કે મને કાંઈ દેખાતુ નથી. તો કોઈ શું કરે? તમે ચશ્મા પહેરી અને બધું દેખાવા લાગશે. ગુરૂ આપણો અહંકાર તોડવા માટે છે એટલે ગુરૂ જે કાંઈ કહે તે સ્વિકારવાની શક્તિ આપણામાં હોવી જોઈએ. ત્યારે તમને સ્વભાવીક જ અનુભવ થશે કે હું જ જગતનો સર્જક છું.

પ્રશ્નકર્તા : જગતમાં સર્જક થવા માંથીબચી ન શકાય ?

મહારાજશ્રી : શરૂઆતમાં કુગ્ગાને કુલાવવાનો છે કારણ કે તમે કહો છો કે મારામાં કંઈ શક્તિ નથી. હું તો દેહ છું, હું તો મન છું વગેરે માટે પ્રથમ અસીમ બનો. કંઈ કરવા ન લાગો. જ્યારે તમે ઉંઘી જાવ છો ત્યારે તમે કંઈ કરતા નથી. કેવળ જગતને ભૂલી જાવ છો, તો પણ ઘણી વસ્તુઓ બને છે કે નહીં? આનો સર્જક કોણ ? કોઈ નહીં. અજ્ઞાનમાં એક વિચાર આવ્યો અને આખું સ્વપ્ન રચાઈ ગયું. તમે કહો છો કે મેં સ્વપ્ન રચ્યું પણ એ સાચું નથી. સૃષ્ટાનું કદી અસ્તિત્વ નહોતું. વાંઝણી સ્ત્રીનો ક્યારેય પુત્ર હતો નહીં આમ તમે મનથી લઘુ અને સીમીત બની ગયા છો એટલે તમારે તમારા વિચાર વિકસાવવાના છે. મનને અસીમ બનાવો. સદગુરૂ તમને વધુને વધુ વિશાળ બનાવ્યે જાય છે. પછી તમને એમ લાગે કે હું તો જાગી ગયો. અને તમે આનંદ અનુભવવા લાગો, ત્યારે સદગુરૂ કહે છે કે તું કંઈ સમજ્યો નથી કશું જ સાચું નથી.

પ્રશ્નકર્તા : પહેલા તમે એમ કહેલું કે સત-ચિત - આનંદ ને પણ નિવારી શકાય?

મહારાજશ્રી : શરૂઆતમાં તમારે થવું પડે તમારે મનને ખુલ્લું

કરવું પડે. સત-ચિત - આનંદ પણ એક વિચાર જ છે, બહુ મહાન વિચાર. પહેલાં તમારે સમજવું ઘટે કે હું કંઈ તુરુછ પ્રાણી નથી, હું સર્વત્ર છું મન એવું સ્વીકારવાને તૈયાર નથી. આથી તમે જ સૃષ્ટિના સર્જક બનો અને કહેા કે આ બધું મેં જ બનાવ્યું છે. મીઠાનો એક નાનકડો ગાંગડો કદી નહીં કહે કે હું સમુદ્ર છું પણ જ્યારે તે ઓગળી જાય છે ત્યારે સમુદ્ર બની જાય છે. જ્ઞાનથી સમજણમાં પરીવર્તન આવવું જોઈએ, પછી એવો અહંકાર થશે કે હું તો બધું જાણું છું. ત્યારે ગુરૂ કહે છે હજી તું જાણતો નથી. આ પણ ભૂલી જા, હજી પણ તું સ્વપ્નમાં છો. જ્યાં સુધીહું છું ત્યાં સુધી બધું જ સ્વપ્ન છે, પછી ગુરૂ આ ‘હું’ ને કાપે છે. જેથી તમે સ્વપ્નાનાં નશામાથી જાગો.

પ્રશ્નકર્તા : શું દરેકે આ પ્રક્રિયા માંથી પસાર થવું જ પડે ? અથવા તમે આનો ટુંકો રસ્તો આપો ખરા ?

મહારાજશ્રી : હું ટુંકો રસ્તો આપું તો પણ તમારું મન એ સ્વીકારશે નહીં. આ મુખ્ય મુદો છે તમારું મન એ સ્વીકારશે નહીં. કે હું જ પરમાત્મા છું. સત-ચિત -આનંદ સર્વત્ર છે. એ મૂળ બીજ છે. સત્ એટલે અસ્તિત્વ, ચિત્ એટલે જ્ઞાન, આનંદ એટલે સુખની અનુભૂતી. પહેલા અજ્ઞાનને સમજો પછી તમે સત્-ચિત્- આનંદ ને પામશો. સત્-ચિત્- આનંદ પણ અંતિમ અવસ્થા નથી. પણ જો તમારે ચાલીસમે માળે જવું હોય તો ઓગણચાલીસમે માળે થઈને જ જવાય. તમે અંતિમ લક્ષ્ય ને જાણતા હો તો પણ તમારે અલગ ભુમિકામાંથી પસાર થવું પડે છે. અજ્ઞાનમાં તમારુ મન બધાથી ભય પામે છે. એક નાનકડા મચ્છરથી પણ ભય પામે છે. દેહના તાદાત્મ્યને લીધે તમે આટલા બધા તુરુછ બની રહ્યા છો. બધી ભ્રમણા છે પણ તમે તેને સત્ય તરીકે લો છો અરે સત ચિત આનંદ પણ એક ભ્રમણા છે એ પણ એક વિચાર જ છે. આ એક વિચારમાંથી સમગ્ર સૃષ્ટિ

ખડી થઇ છે. જો આ વિચાર ન પ્રગટે તો કોઈ સ્વપ્ન છે જ નહીં. જો તમે નિદ્રામાં હો અને તોય વિચાર આવે તો કોઈ સ્વપ્ન પણ નહીં આવે. જે ઉઘે છે તેને અનેક સ્વપ્ન આવે છે. જે ઉઘતો નથી એને કોઈ સ્વપ્ન આવતા નથી. ઉઘ્યા વિના સ્વપ્ના કઈ રીતે આવી શકે ? આજ રીતે તમને ભુલ્યા વિના સૃષ્ટિ કઈ રીતે રચાય. આથી તમારે કહેવું કે હું જ સૃષ્ટિનો રચનાર છું. આ એક વિચારમાં જ સમગ્ર જગત સમાઈ જાય છે. વિચાર એટલે જ્ઞાન. આ દુનિયામાં દરેક પાસે જ્ઞાન સિવાય બીજું કશું નથી. અગર તમે એમ કહો કે હું અજ્ઞાની છું. એ પણ જ્ઞાનને આધારેને ? તમે સિકકાની બંને બાજુએ જ્ઞાન અને અજ્ઞાન ન જોઈ શકો ત્યાં સુધી અંતિમ સત્યને પામી શકતા નથી. સત ચિત આનંદ એ મૂળ સ્વપ્ન છે. પરમ સત્ય આ બધા થી પર છે. જ્ઞાન અને અજ્ઞાન એ એક સિકકાની બે બાજુ છે. આ સિકકો ખોટો છે. આ સિકકો ખોટો ત્યારે જ ભાસે છે જ્યારે આપણે આપણને ભુલી જઈએ છીંએ.

પ્રશ્નકર્તા : ‘હું’ અને ચાર શરીરનાં સંશોધનમાં સાધક કઈ રીતે આગળ વધી શકે ?

મહારાજશ્રી : વિચારથી આગળ વધવાનું છે કારણ કે ખોટા વિચારવાથી તમે દેહ બની ગયા છો. સમજણ દ્વારા તમારે એ સાબીત કરવાનું છે કે દેહ સત્ય નથી. આ બાબત તમારે વારંવાર વિચાર કરવાનો છે. બધા લોકો તમને અજ્ઞાનમાં ઘડેલ્યા કરે છે. સદ્ગુરુ તમારામાં જ્ઞાન રેડે છે. આ જ્ઞાન થકી બધુ સમજાય છે, પછી તમે સ્વયં કહેશો કે હું સૃષ્ટિનો સૃષ્ટા છું. કેટલાક સંતો અહીં અટકી જાય છે. અંતિમ સિદ્ધિ માટે તો આનાથી પણ પાર જવાનું છે. જ્ઞાન ખુબ શક્તિશાળી છે. તો પણ તે કેવળ સ્વપ્ન જ છે. જ્ઞાન તો સૌથી મોટું અજ્ઞાન છે.

પ્રશ્નકર્તા : ‘હું દેહ છું’ એમ ન માનવા માટે મારે કઈ રીતે શરૂઆત કરવી ?

મહારાજશ્રી : વિચાર વડે તમે દેહને સત્માની લીધેલ છે. આથી તેને મિથ્યા ફેરવવા તમારે વારંવાર વિચાર કરવો રહ્યો. આપણી ભૂલ ક્યાં થઈ છે તે શોધીને દૂર કરવી જોઈએ. સદ્ગુરૂ આપણને આપણી ભૂલો દેખાડે છે. પણ આપણે ભૂલ કરવાનું ચાલુ જ રાખીએ તો જવાબદાર કોણ ? તમે તમારી જાતને ભૂલી ગયા છો એમાં આ બધી ઝંઝટ ઉભી થઈ છે.

તમારે કહેતા રહેવું કે ‘હું આ નથી’, હું તે નથી, તો તમે કોણ છો? ત્યારે તમારે કહેતા રહેવું કે હું છું જ નહીં, જ્યાં સુધી સત્ ચિત્ આનંદ છે ત્યાં સુધી દેહ કામ કરશે. જ્યાં સુધી જ્ઞાન છે ત્યાં સુધી તમારે એ પ્રમાણે વર્તવું રહ્યું. સંત અથવા આત્મજ્ઞાની માટે પણ આમ જ છે. તેઓ પણ જગતમાં કામ કરે છે. કોઈ મારા બારણે આવે તો હું તેને અંદર આવવાનું કહીશ. મારે આવનારને કાંઈક તો કહેવું જોઈએ ને ? પરંતુ સંતો જળમાં કમળના પાંદડા સમાન છે. જળરૂપી સંસારમાં રહે છે પણ તેને અડતા પણ નથી. “આ સાચું નથી, દેહ સાચો નથી” આ રીતે તમારે મનને વારંવાર ત્યાં સુધી સમજાવતા રહેવું કે જ્યાં સુધી નિવિચાર (અમન) ની સ્થિતિ ન આવે. પછી કાંઈ વિચારવાનું નથી જ્યાં સુધી જ્ઞાન છે ત્યાં સુધી પ્રશ્નો રહેવાના. જો તમને સમજાય કે સમગ્ર જ્ઞાન અજ્ઞાનમાંથી આવે છે તો તમે જ્ઞાનને મિટાવી દેશો. ગુરૂ કહે છે કે જ્ઞાનને ભુલી જાવ કારણ કે એ સ્વપ્ન સિવાય બીજું કાંઈ નથી. જ્ઞાન અને અજ્ઞાન બંને સ્વપ્ન છે. સાચું માનો ત્યાં સુધી તે રહેવાના.

પ્રશ્નકર્તા : વિચારની ગતિથી ભૌતિક અને ભાવ ના જગતમાં કશુંક બને છે. એ હું સમજું છું. ક્યારેક વિચાર ન હોય ત્યારે કશું પણ ચાલતું નથી. એવો પણ મારો અનુભવ છે. હવે તમે

આનાથી આગળ જવાની વાત કરો છો.

મહારાજશ્રી : બરોબર છે. જે કાંઈ ચાલ્યા કરે છે તે બધું સ્વપ્ન છે. તો શા માટે ચિંતા કરવી જોઈએ. જ્યારે તમે ચિંતા કરો છો ત્યારે એને સાચું માની લો છો.

પ્રશ્નકર્તા : બધું ખરી પડે અને બાકી કાંઈ ન રહે ત્યારે શું રહે ?

મહારાજશ્રી : ત્યારે “તમારા વિનાના તમે હશો” એક સ્વપ્ન આવે છે અને તમે ઘણું બધું કરતા હો છો, જ્યારે સ્વપ્ન જતું રહે છે ત્યારે પાછળ તમો રહો છો કે નહિં ? સ્વપ્ન આવે તોય તમને શું અડચણ છે, તમે તો ઉંઘતા હો છો, તમે તો કાંઈ કર્યું નથી. તમે કરવા છતાં કાંઈ કરતા નથી એ સમજણ પ્રગટાવવી જોઈએ.

જ્યાં સુધી શરીર છે ત્યાં સુધી હું કરવા છતાં કાંઈ કરતો નથી. હું ખાવા છતાં કાંઈ ખાતો નથી. દેહ કે મન ખાય છે હું ખાતો નથી. એક માણસે સ્વપ્નમાં ભોજન લીધું ને પછી તેની પત્નીને વાત કરી તો તેણીએ કહ્યું કે આજ આપણોરાંધશું નહીં, ત્યારે પતિએ વાંઘો લીધો ને કહ્યું કે હું તો ભુખ્યો છું. આ જ રીતે તમે જે કાંઈ જગતમાં કરો છો તેની કાંઈ કિંમત નથી. જો તમે કહો કે મેં કર્યું, તો તમે બંધાવવાનાં.

જ્ઞાન વડે તમારા કુગ્ગાને મોટામાં મોટો કરતા જાવ, પણ આ જ્ઞાન પણ અજ્ઞાનમાંથી જન્મે છે એટલે સાચું નથી. મન જ્ઞાન સમજણ પ્રગટાવે છે, પછી પોતે જ લય પામી જાય છે. મંજુલે પહોર્યાં પછી સમજણની શું જરૂર છે ?

પ્રશ્નકર્તા : એક જ સમયે આપણે કહીએ કે હું સમગ્ર છું અને કાંઈ નથી, તો એ કેટલું સાચું ?

મહારાજશ્રી : હા, હા, સો વર્ષ પહેલાં કહો કે હું સર્વ છું, પછી

કહો કે હું કાંઈ નથી, અને કાંઈ કરો નહીં. ઓગણચાલીસમાં મજલેથી પસાર થયા પિના તમે કહી શકતા નથી કે હું ચાલીસમા મજલે છું. જ્યારે તમે ચાલીસમા મજલે પહોંચી જાવ છો ત્યારે તમારે કયાંય આગળ જવાનું રહેતું નથી. ત્યારે સમજાય છે કે આ પણ ખોટું છે, ત્યારે ‘હું’ મટે છે.

પ્રશ્નકર્તા : સૃષ્ટા થવું એમ તમે કહો છો એ કયા અર્થમાં ?

મહારાજશ્રી : તમે જગતનો એક હિસ્સો છો જ્ઞાનને કારણે જગત ઉભું થયું છે તમે મીઠાનો ગાંગડો સમુદ્રમાં નાખો તો ક્ષણભરમાં તે સમુદ્ર બની જશે. આથી જ્યારે તમે એમ કહો છો કે ‘હું’ આ છું ત્યારે તે વિચારને હાંકી કાઢવા માટે તમારે એમ કહેવું કે હું તો જગતનો સૃષ્ટા છું. જ્ઞાનના કારણે બધું બન્યા કરે છે. જ્ઞાન સૃષ્ટા છે, આમ જુઠાનો રચનાર પણ જૂઠ છે, પ્રથમ તમે હાં કહો છો પછી તમે ના કહો છો. આ સમજણ માટે ઘણી સુક્ષ્મ બુદ્ધિ જોઈએ. નહિતર ઘણા પ્રશ્ન થયા કરશે.

દારો કે એક વ્યક્તિ ક્લિમમાં ડબલ રોલ ભજવે છે. હિરો તથા વિલન બન્ને. એક ક્ષણે વિલન હિરોઈનને હેરાન કરે છે. બીજી ક્ષણે હિરોઈનને તે વ્યક્તિ પ્રેમ કરતો હોય છે તો આમાં કયો રોલ સાચો ? અહિં દ્વંદ્વમાં હો છો ત્યારે તમારે એ રીતે વર્તવું પડે છે. પણ હકિકતે હિરો અને વિલન એક જ વ્યક્તિ છે. દ્વંદ્વ એ કેવળ નાટકનો તમારો રોલ માત્ર છે. હકીકતે તે બધા માફ જ સ્વરૂપ છે. બધા પરપોટા સમુદ્ર છે. પરપોટા કુટે ત્યારે શું બને છે ? તે સાથે તેઓ સાગર બની જાય છે.

આ રીતે અહીંયા બધાએ પોતાને જ મીટાવવાના છે અને ત્યારે જ તે પરમાત્મા રૂપે આર્પિભાવ પામે છે. ત્યારે મનમાં અદ્વૈત પ્રગટે છે. સાફ હોય કે ખરાબ દરેક માફ સ્વરૂપ છે. સમજવાનું આટલું બધુ સાહસ તમારામાં હોવું જોઈએ. વિલનનો રોલ તમારે ભજવવો પડે, હિરોનો રોલ પણ તમારે જ ભજવવો

પડે. લોકો આ સમજવામાં, ગભરાય છે. હું કરવા છતા કરતો નથી એ સમજવાનું છે.

જુદા જુદા લોકોના જુદા જુદા નામ છે. જો આપણે નામ કાઢી નાખીએ તો આપણે બધા એક થઈ જઈએ કે નહીં ? બાપને ચાર ટિકરા હોય અને નામ ન પાડયા હોય તો બોલાવે ત્યારે ચારે ટિકરાઓ આવશે. તમારા વિચાર જ જગત છે. હું વારંવાર કહું છું કે તમે જ જગતના સૃષ્ટા છો અને જગતના સૃષ્ટા બનો અને પછીસમજો. ત્યારે જગત આપ મેળે વિલીન થઈ જશે. તમે જગતથી બહાર થઈ જાવ છો. કોઈ સંશય રહેવો ન જોઈએ. સંશય એ અજ્ઞાન છે. વિજળી જાણતી નથી કે તેમાં પ્રકાશ છે. આ જ રીતે પરમસત્તામાં જ્ઞાન કે અજ્ઞાન કશું હોતું નથી. આમ જ્ઞાન અને અજ્ઞાન બન્ને જૂઠ છે. તેથી હું જ્ઞાન વિનાનો અને અજ્ઞાન વિનાનો છું. વિચારો ભલે રહ્યા મને કોઈ વિચાર નથી. એમ તમે કહી શકો. પહેલા મરવાનું છે ને પછી જીવવાનું છે.

પ્રશ્નકર્તા : આજે સવારે તમે કહ્યું, પરમાત્મા બનો ને પછી સેવા, પુજા ભજન કરો. તો અમે ઘરે જઈએ ત્યાં પણ સેવા, પુજા ભજન કરીએ કે કેવળ અહીં હોઈએ ત્યારે જ કરીએ. ?

મહારાજશ્રી : તમે ઘરે જાવ છો ત્યારે ખાવ છો કે નથી ખાતા ? ઘરે પણ પુજાપાઠ, સેવા, ભજન કરો, એ પ્રશ્ન નથી ઉઠતો કે ઘરે મારે ખાવું કે ન ખાવું ? સેવા, પુજા, ભજનભાવ કરવા માટે તમારે આત્મજ્ઞાની હોવું જરૂરી નથી. ગુરૂએ તમને જ્ઞાન આપ્યું છે તો શા માટે તેમની સ્તુતિ ન કરવી ? સ્તુતિ ન કરવી એ તો અહંકાર છે. હું તો હવે મહાન થઈ ગયો છું, મારે હવે સેવા, પૂજન ભજન ભાવ ની શું જરૂર ? અહંકાર બહુ ગંદી ચીજ છે. એ ગમે ત્યારે મનમાં ઘુસી જાય છે. એ સાચું છે કે જ્ઞાન સહિતની ભક્તિ અને જ્ઞાન વિનાની ભક્તિમાં ઘણો ફરક છે. એક વિદ્યાર્થી પ્રોફેસર બની જાય તોય, એના શિક્ષક પ્રત્યે આદર ભાવ રાખે

છે. જ્યાં સુધી દેહ છે ત્યાં સુધી તમે ઘણું બધું કરતા રહો છો. તો જેણે સમજણ આપી એની સેવા - પુજા શા માટે નહીં ?

પ્રશ્નકર્તા : સેવા પુજા સિવાય ભજવાના બીજા પણ ઘણા મારગ છે . શું નથી ?

મહારાજશ્રી : દાખલા તરીકે ?

પ્રશ્નકર્તા : તમે ગુરૂનો વિચાર કરી શકો, ગુરૂ પ્રત્યે અહોભાવ રાખી શકો. ભજન કરવા એ કાંઈ અનિવાર્ય નથી.

મહારાજશ્રી : આ જ અહંકાર છે.

પ્રશ્નકર્તા : શું તમને ખાત્રી છે ?

મહારાજશ્રી : તું તારી રીતે અહોભાવ વ્યક્ત કરી શકે. ગુરૂના વિચાર કરી શકે. એની હું ના નથી કહેતો, પણ જો તું એમ કહે કે ભજન મારે શા માટે કરવા ? તો એ અહંકાર છે. તમે ખાવ છો, ને પીઓ છો, તો સેવા પુજામાં શું અડચણ છે ? હાં એનો દેખાડો પણ ન કરવો જોઈએ. ગુરૂને આપણે વફાદાર રહીએ એ માટે સેવા પુજા કરવાની છે. ગુરૂએ આપણને કીધું હોય તે આપણે યાદ રાખવાનું હોય છે. દ્રષ્ટિ હટી કે મન પણ હટ્યું. આથી ગુરૂએ જે કહ્યું હોય એના સંપર્કમાં રહેવું જોઈએ. તમે અને ગુરૂ એક જ છો. તેમ છતાં જ્યાં સુધી તમે દેહ ધારણ કર્યો છે ત્યાં સુધી તમારે સેવા, પુજા , ભજન તો કરવા જોઈએ.

(૧૫)

૩૭ મે ૧૯૯૮

પ્રશ્નકર્તા : તમે ઘણાને મંત્ર દિક્ષા આપો છો પરમ સત્યને પામવા માટે એટલું પૂરતું છે ?

મહારાજશ્રી : જાગવાના બે રસ્તા છે. એક તો પક્ષીનો રસ્તો

અને બીજો કીડીનો રસ્તો. શાસ્ત્રમાં એને પિપિલિકા માર્ગ અને વિ હંગમ માર્ગ કહેવામાં આવે છે. ધ્યાન જપ એ કીડીનો રસ્તો. અને એ રસ્તે પરમ સત્યને પામી શકાય. શબ્દ કે નામમાં આટલી બધી શક્તિ છે. તમારા મા બાપે નામ આપ્યું એનાથી ઘણું બધું બન્યું છે તો મંત્ર તો ગુરૂ મારફત અપાયેલ છે, પણ આ રસ્તો ઘણો લાંબો છે. મંત્રના જપથી તમે પરમ સત્યને અવશ્ય પામી શકો. જગતમાં શબ્દ સિવાય બીજું છે શું? એક છે પરમ સત્ય. બીજું બાજુ છે ભ્રમણા. કેવળ એક શબ્દ સમગ્ર ભ્રમણાને ભુંસી શકે એમ છે.

દા.ત. તમારો કોઈ દુશ્મન હોય ને તમે તેને વિશે વિચારતા હો અને તમારા વિચારમાં પરિવર્તન આવે તો સેકન્ડના અર્ધા ભાગમાં એ તમારો મિત્ર બની જાય. આ જ રીતે આત્મજ્ઞાનીનો એક વિચાર પણ આપણને જગાડવા માટે પુરતો છે. તકલીફ એક જ છે કે આ બહુ લાંબો રસ્તો છે. આથી મારા ગુરૂએ વિચારનો ટુંકો માર્ગ ખોળી કાઢ્યો. વિચારથી આપણે જંતુ બનીએ અને મહાન પણ બની શકીએ. જો વિચારના માર્ગે (પંખીના માર્ગે) ઉડવાની તમારી શક્તિ ન હોય તો તમે ધ્યાનના માર્ગે ચાલી શકો. આ ઘણો લાંબો રસ્તો છે. અને તમારે દરરોજ નિયમીત રીતે ઘણા બધા કલાકો ધ્યાનમાં ગાળવા પડે. લોકો કહે છે કે અમે ધ્યાન કરીએ છીએ પણ તેઓ ધ્યાન વિશે જાણતા નથી. તેઓ કહે છે કે પરમાત્મા એક છે, હું તો એમનાથી જુદો બીજો છું. આ રીતે દ્વૈત છે, આમ કદી છેડો ન આવે.

ગુરૂનો એક શબ્દ પણ પુરતો છે. શબ્દ શબ્દને કાપે છે. વિચાર વિચારને કાપે છે. શબ્દ તમને શબ્દથી પેલે પાર લઈ જાય છે. “જ્યાં તમે છો”, “જે તમે છો” ધ્યાનમાં તમારે પહેલા અહંકાર ઓગાળવાનો છે. પછી ધ્યાતાને ઓગાળવાનો છે, પછી ધ્યાન કર્મને ઓગાળવાનું છે અને અંતે

તમને ખુદને મીટાવવાના છે. આ ઘણો લાંબો માર્ગ છે. આ યુગમાં લોકોને આટલો સમય નથી. આજે દુનિયા ઝડપથી જઈ રહી છે.. આથી મારા ગુરૂએ ટૂંકામાં ટૂંકો રસ્તો શોધ્યો. તમે જગતને શબ્દોના કારણે સત્ય માનેલ છે. જીવનમાં ખાલી શબ્દો ને શબ્દો જ છે, નહીં ? કોઈ શબ્દ ન હોય તો જગત ક્યાં છે ? જો તમારું કોઈ નામ ન હોય તો અહંકાર ક્યાં છે ?

ગુરૂના એક આપેલ મંત્ર પર ધ્યાન કરીને તમે જરૂર આગળ વધી શકો અને આ રસ્તો ખૂબ લાંબો અને અડચણવાળો છે. અંતે તમારે મંત્ર, ધ્યાતા, અને તમારી જાતને ઓગાળીને “તે “ બનવાનું છે. આ ઘણી લાંબી પ્રક્રિયા છે. કીડી ધીમે ધીમે ચાલે છે. અને ઝાડ ઉપર પહોંચતા સુધીમાં મરી પણ જાય. આમ આ માર્ગ માં ઘણા જન્મો લાગે છે. જ્યારે પંખી એક ઝાડેથી બીજા ઝાડે ફટ દઈને ઉડી જાય છે. મારા ગુરૂએ આ પંખીનો માર્ગ ખોળી કાઢેલો. મારા ગુરૂને એમના ગુરૂએ કીડીનો માર્ગ શીખવાડેલો. મારા ગુરૂના ગુરૂશ્રી ભાવ સાહેબ મહારાજે ધ્યાન-જપની પરંપરા સ્થાપેલી. એમણે પોતાનો દેહ, ઇ.સ. ૧૯૧૪ માં છોડેલો. લોકો એ વખતે બહુ સમજણવાળા ન હતા. મારા ગુરૂ સાથે ત્રણ ગુરૂ ભાઈઓ હતા. અને મારા ગુરૂ કોઈક ટૂંકો રસ્તો શોધવા ઇચ્છતા હતા પણ એમના ગુરૂ ભાઈઓએ કહ્યું કે આપણને ધ્યાનનો રસ્તો ગુરૂએ આપેલ છે અને એજ અમે કરશું બીજા કશાની જરૂર નથી આથી મારા ગુરૂ એકલા બીજાપુર ચાલ્યાગયા તેઓ પરં સત્યને પામવાનો બીજો ટૂંકો રસ્તો શોધવા દ્રઢ નિશ્ચયી હતા. તેઓ ઉભા થયા વિના નવ મહિના ધ્યાનમાં બેસી રહ્યા. તેઓ કહેતા કે હું ભલે મરી જાઉં, પણ કોઈક ટૂંકામાં ટૂંકો રસ્તો શોધીને જ જંપીશ. એ બહુ ભણેલાં નહોતા પણ એમના મનની ક્ષમતા એટલી બધી હતી કે એમને કોઈ અટકાવી શક્યું નહીં. એમના ગુરૂને મળ્યા પહેલાં

તેઓ કુસ્તીબાજ હતા અને અટક્યા વિના એક હજાર ટંડ બેઠક કરી શકતા. પછી કોઈ મિત્રે એમને ભાવસાહેબ વિશે કહ્યું, અને સૂચવ્યું કે તત્વજ્ઞાન શીખવા એમની પાસે આવે. મારા ગુરૂ ભાવ સાહેબ મહારાજ સાથે માત્ર છ વરસ જ રહ્યા. એમાં ચાર વરસ પછી સંસારનો ત્યાગ કરી ગુરૂત્વ સ્વિકાર્યું અને ધ્યાનનો પ્રચાર કરવા લાગેલા. આવું તેમણે બે વરસ કર્યું. પછી આ છોડીને ધ્યાનનો કોઈક વૈકલ્પિક માર્ગ શોધવાનો નિશ્ચય કર્યો. જો કે એમના ગુરૂએ એમને કેવળ ધ્યાન જ શીખવ્યું. તો પણ મારા ગુરૂની બુદ્ધિ અને શ્રદ્ધા એટલા બધા મજબુત હતા કે તેમણે આગળ ઘપવાનો નિશ્ચય કર્યો. એમનામાં આંખો વાળી શ્રદ્ધા હતી. અંધ શ્રદ્ધા નહીં, અંતે નવ મહિના બેઠા પછી ભાવ સાહેબ મહારાજ તેમની સામે દેખાયા અને કહ્યું ઠીક છે તું સમજે છે અનેહું તારી સાથે સમંત થાઉં છું. ચાલ હવે ઉઠ !

ધ્યાન બરાબર છે પણ વિચારથી માણસ બહુ જલ્દી આગળ જઈ શકે આથી મારા ગુરૂએ પંખીનો માર્ગ શીખવવાનું નક્કી કર્યું. શાસ્ત્રોમાં વર્ણન છેકે તમે સંસારનો ત્યાગ કરો પછી જ જ્ઞાન દિક્ષા આપાવામાં આવે છે, પણ મારા ગુરૂએ કહ્યું કે ના, લોકોને પહેલાં જ્ઞાન આપો, અને પછી તે સંસારનો ત્યાગ કરે તો કાંઈક અર્થપૂર્ણ છે. સમજ્યા વિના ત્યાગ કરવાનો કશો અર્થ નથી. પણ જ્યારે તમને સમજાય તમે જે કાંઈ જુઓ અને અનુભવો છો તે સાચું નથી. ત્યારે તમે ત્યાગ કરો તો કાંઈક અર્થ છે. જ્યારે જગત સાચું નથી. અને બધું ભ્રમણા છે, તો પછી તમારે માટે ત્યાગ સિવાય બીજો વિકલ્પ ક્યાં રહ્યો ?

આથી તેમણે તેના શિષ્યોને ત્યાગ કરી પરિભ્રમણ કરવાનું અને ભીક્ષા માંગવાનો આદેશ આપ્યો. એમણે કહ્યું કે આખું જગત તમારું ઘર છે, થોડા સમય પછી જ્યારે શિષ્ય ગુરૂ પાસે પાછો આવે ત્યારે તેઓ આદેશ આપતા કે હવે

ત્યાગનોય ત્યાગ કરી દો. જો બધું જ ખોટું હોય તો ત્યાગવાનું શું છે ? જો બધું માયા હોય તો શું ત્યાગવું ? ત્યાગ તો અહંકાર છે. જગતમાં એક સીધા સાદા માણસની જેમ હવે રહે, પછી તેઓ છેક છેલ્લી કક્ષાની વાત સમજાવતા. જ્ઞાન પણ ખોટું છે , અંતે જ્ઞાન પણ મટી જવું જોઈએ, પછી તમે ખુદ ખુદા છો. પછી કાંઈ બીવા જેવું નથી.

અભય બનો, વાઘની જેમ ગર્જના કરો, ઉંદરડાની જેમ સદૈવ ભાગમભાગી ન કરો, લોકો કેટલી બધી ચિંતા કરે છે ને ગભરાય છે, જગતમાં આ કરવું ને આ ન કરવું સેવા, પુજા અને ભક્તિમાં પણ ગભરાય છે. અરે મારાથી ભૂલ થઈ ગઈ. લોકો ઘણીવાર મને પૂછે છે કે હું કહું છું એ બરાબર છે કે નહીં? તમે નાની નાની બાબતમાં બહુ ચિંતા કર્યા કરો છો, આથી હું મારા શિષ્યોને કહું છું કે તમે કરો છો તે બરાબર છે. તમે પરમાત્મા ને ગુરૂથી પણ ગભરાવ છો. જો બધુંય ભ્રમણાં જ હોય તો કેાને ભુલ કહેવી અને કોને ભૂલ ન કહેવી. જ્યારે તમે સમજો છો ત્યારે શક્તિ, તમારી સાથે હોય છે અને તમે જેકાંઈ કરો છો તે સાચું હોય છે. આટલું કહેવાનું સાહસ તમારામાં હોવું જોઈએ. જ્યાં તમે આંગળી મુકો ત્યાં સત્ય જ છે. તમારું મન શક્તિશાળી હોવું જોઈએ. મન બધું સ્વીકારી લે છે, એટલે ગભરાય છે. ગુરૂ આ ભયને હાંકી કાઢે છે. ગુરૂ તમને સિંહની જેમ ગર્જના કરાવે છે. જો તમારું મન મજબુત હશે તો તમે ધ્યાનનાં માર્ગે જાવ કે જ્ઞાનના માર્ગે ઉડો તમે પરમ સત્યને અવશ્ય પામશો. કીડી જો માખી ઉપર ધ્યાન ઘરે તો એક દિવસ અવશ્ય ઉડવાની. આમ તમારે પાંખો વિના ઉડવાનું છે.

તમારી સંકલ્પ શક્તિ વિચાર અને સંશયને કારણે મોળી પડી ગઈ છે. વિચાર મનની ક્ષમતામાં ઘણો ફરક લાવી દે છે. જ્યાં સુધી તમે છો ત્યાં સુધી પરમાત્મા નથી. ગુરૂ જ્ઞાન વડે

શિષ્યને પોષે છે.

જેનાથી આ બધું ઉદ્ભવ્યું છે એને પણ તમે ખોટું છે એમ કહી શકો એટલી શક્તિ તમારામાં હોવી જોઈએ. તમારામાં ઘણી બધી શક્તિ છે, પણ તમે તમારી શક્તિને ભુલી ગયા છો. મજબુત બનો અને કહો કે હું ભલે હવે મરી જાઉં. મને હવે કાંઈ દરકાર નથી. તમે કહો છો કેહું આ છું તેથી તમને ચિંતા છે. જ્યારે તમે કહો છો કે “હું આ નથી” ? ત્યારે તમને કોની દરકાર ? જે સાચું છે તેને સાચું કહો અને જે ખોટું છે તેને સદા ખોટું કહો.

આથી સાચા ગુરુના શિષ્ય બનો. હું એમ નથી કહેતો કે હું જ સાચો ગુરૂં છું. અન્યથા, તમે મને સાચો ગુરૂ ગણાશો એ મારા માટે અહંકાર બની જશે. (પોતાના ગુરૂના ચિત્ર તરફ આંગળી ચિંધીને) આ સાચા ગુરૂ છે તેમણે મને જ્ઞાન આપ્યું અને એક કીડી માખી બની ગઈ. કીડી ભય મુક્ત બની ગઈ અને હવે નિર્ભયતાથી ગમેત્યાં ફરી શકે છે. ધ્યાન અને વિચાર બન્ને એક જ છે. બન્નેમાં વિચારવાની જરૂર છે. વિચાર દ્વારા મંત્ર આપવામાં આવે છે. પ્રવચન દરમ્યાન તમે ધ્યાન કરો છો, નહીં ?

ગુરુ કહે છે કે હવે તમારી પસંદગી પર બધો આધાર છે. એક માર્ગ સુખ અને આનંદનો છે, બીજો દુઃખ અને પીડાનો છે. તમારે જે રસ્તે જવું હોય તે રસ્તે જઈ શકો છો. ગુરૂ તો કેવળ આંગળી ચિંધે ગુરૂ તો તમને દરવાજા સુધી પહોંચાડી દે. પછી ગુરૂ ત્યાં રહેતો નથી. આથી મજબુત મનના બનો. ગુરૂ કહે છે તે સ્વીકારવાની ક્ષમતા ધરાવો. જો તમે ગુરૂમાં શ્રદ્ધા રાખશો તો તમારી ક્ષમતા વધુ મજબુત બનશે. જો તમે ડોક્ટર પાસે જાવ અને દવા અને વિટામિન્સ લો તો તમે વધુ મજબુત બનો છો, નહીં ? ગુરૂ પણ વિટામિન્સ છે. મજબુત બનો અને

દેહને ભુલી જાવ શરીર તો આ ક્ષણે જ મરેલું છે.

પ્રશ્નકર્તા : મંત્ર કરતાં વિચાર પ્રક્રિયા માં કોઈ વિશિષ્ટતા છે ?

મહારાજશ્રી : મેં તમને પહેલાં જ કહ્યું કે બન્ને સરખા જ છે. એક માર્ગ લાંબો છે. જ્યારે બીજો ટૂંકો છે. હવે ઇ - મેઇલ છે. ટપાલ ક્ષણભરમાં મળી જાય છે. પહેલા પંદર દિવસથી મહીનાઓ ટપાલ આવવા જવામાં લાગી જતા. ઘણી વાર તો પત્ર પહોંચે તે પહેલાં તમે મરી ગયા હો તેવા દાખલા બનતા. આથી થોડાક ઝડપી બનો અને સમજવાની ક્ષમતા વધારો અને ગુરૂ કહે તે માનો આમાં તમને શું નુકશાન છે ? હું સમંત થાઉં છું કે શરૂઆતમાં મંત્રથી મન વધુ સુદ્ધ થાય છે.

પ્રશ્નકર્તા : મનની રચના ભયના પાયા ઉપર થઈ છે, તમો કહો છો કે હૃદય અને મન એક જ છે, શું હૃદય પણ ભયના પાયા ઉપર રચાયેલું છે ?

મહારાજશ્રી : ના, હૃદય ભય અનુભવતું નથી. મન ભય અનુભવે છે. હૃદય વિચારો જન્માવે છે. હૃદયમન જોડીયા ભાઈ જેવા છે. એક વિચાર તમારા મનમાં ઉદ્ભવે છે. હૃદય એને શક્તિ આપે છે, તાકાત આપે છે. હૃદય વિના તમે કાંઈ કરી શકો જ નહીં, વિજળીને કોની બીક ? વિજળી તો બલ્બને શક્તિ આપે છે. વિજળી ને બલ્બ બન્નેને જુદા છે પણ તે બન્ને એક છે. શું મૃત શરીર વિચાર કરી શકે ? નહીં, આમ હૃદય એ જ શક્તિ છે. હૃદય એ જ ગ્રવન છે. મન વિવેક કરે છે, તક્ષવત જુએ છે, સરખાવે છે. મન શું કરવું અને શું ન કરવું એનો ભય અનુભવે છે, આ બધું મનનું કામ છે. હૃદય તો તમારો આત્મા છે.

પ્રશ્નકર્તા : તમારું કહેવું એમ છે કે હૃદયની શક્તિ એ પ્રેમ છે અને તે શક્તિ બધું ચલાવ્યા કરે છે ?

મહારાજશ્રી : તમે કહો છો કે તે પ્રેમ છે., શક્તિ કોઈના પ્રતિ પ્રેમ જન્માવતી નથી મને આ ગમે છે, અને તે નથી ગમતું તે બધા મનના મમત્વ છે.

પ્રશ્નકર્તા : પ્રેમ એટલે મારું કહેવાનું તાત્પર્ય “સંબંધાપું કે સંવાદિતતાપણું” ?

મહારાજશ્રી : ઠીક બરોબર પણ પ્રેમ સત્ય નથી. હવે તારે શું કહેવું છે ? પહેલા જુદી જુદી બાબતોની ભેજસેજ થાય છે પછી પ્રેમ આવે છે જ્યાં કોઈ છે જ નહીં ત્યાં કોને પ્રેમ કરવો. ? મને બતાવો. પ્રેમ કરવા કાંઈક જોઈએ, પુરૂષ, એક સ્ત્રી એક ઝાડ ગમે તે કાંઈક. પ્રેમ ક્યાં છે ? સંતો પણ મૂર્ખાઈભરી વાતો કરે છે, શું કરવું ? તેઓ કહે છે કે બધાને પ્રેમ કરો. પણ હું જ સર્વ હોઉં તો કોને ચાહવું. જો તમે નાગને પ્રેમ કરશો તો તે તમને કરડશે અને તમે મરી જશો. જો તમે સિંહને ભજશો અને અડશો તો સિંહ તમને ખાઈ જશે. માટે દુરથી ભજવું.

વિજળી શક્તિ છે તો તમે અડશો તો મરી જશો. જ્ઞાન પ્રગટે છે અને કેટલું શક્તિશાળી જ્ઞાન હોય છે અને તો તમે અડો તો જ્ઞાન મરી જાય છે. તમે મરી જતા નથી જ્ઞાન જતું રહે છે. પછી અંતિમ (પરમાત્મા) સત્ય માત્ર રહે છે. સમજણ હોવી જોઈએ. આ બધી બાબતો મન અને મનની ક્ષમતા ઉપર આધાર રાખે છે. હું એમ નથી કહેતો કે તમે ખોટા છો, પણ જ્યાં એકત્વ છે ત્યાં કોને ચાહવું અનેકોને ન ચાહવું. જ્યાં બે હોય ત્યાં પ્રેમ પ્રગટે જ્યાં એક જ હોય ત્યાં પ્રેમ કેવો. હું મને કઈ રીતે ભેટું અથવા હું મને કઈ રીતે ચાહું. તમે તમને ચાહો છો ? તમે દેહને, મનને હૃદયને ચાહો છો કે સત્યને ?

પ્રશ્નકર્તા : આપણે જ્યારે આત્માને ચાહીએ છીએ.....

મહારાજશ્રી : ત્યારે પ્રેમ રહેતો નથી. આત્મા એ આત્મા

છે. ત્યાં પ્રેમ નો પ્રશ્ન રહેતો નથી. પરમાત્મા કદી મરતો નથી તે કદી ક્યાંય જતા નથી. તે સદૈવ મોજુદ હોય છે. જ્યારે દેહ મરી જાય છે ત્યારે બધા રુએ છે. શક્તિનો નાશ નથી થયો. આથી સંતો રડતા નથી. જાણે કાંઈ બન્યું જ નથી. શક્તિ અને શ્રવણ બધું પ્રગટાવે છે, તમે શક્તિને જોઈ શકતા નથી. છતાં એ મોજુદ છે. જેને તમે જોઈ શકતા નથી તેને તમે કઈ રીતે ચાહી શકો. આ રીતે સમજણ આપવી જોઈએ. વસ્તુને વિભક્ત કરો અને શું છે તે સમજો. પાંચ તત્ત્વો અને શક્તિ આ બધું સેળભેળ થઈ ગયું છે. બધા જુદા જુદા ભાગોને એવી રીતે ભેગા કરવામાં આવ્યા છે કે તે બધું ચલાવ્યે રાખે છે. જ્યારે શક્તિનું જોડાણ કપાઈ જાય છે ત્યારે આ બધા પાર્ટ જુદા જુદા થઈ જાય છે. આમા કોને ચાહવાનું આવ્યું. આમાં ચાહવું એટલે પોતાને જ ચાહવું. પ્રેમ એટલે દ્વેષ નથી. પ્રેમ એટલે સમજણ. સાચું કે ખોટું ? તો તમને આ સમજાયતો આ સમજણ જ પ્રેમ છે. બરોબર ?

પ્રશ્નકર્તા : શું પરમાત્મા એ પ્રેમ છે ?

મહારાજશ્રી : કોણ ? પરમાત્મા છે ક્યાં ? આત્મા જ આત્મા છે. કોને ચાહવું અને કોને ન ચાહવું ? પ્રેમ જન્મે છે તો પાછળ પાછળ વિચાર પણ જન્મે છે. પ્રેમ કોના પ્રતિ ? જ્યાં એકત્વ જ છે ત્યાં કોને ચાહવું. તમે મારી સાથે સમંત નથી થતા એટલે. હું તો ઘડ દઈને કહીશ કે પ્રેમ ભ્રમણા છે. તમે અન્ય કશાને ચાહી શકો તમે તમને કઈ રીતે ચાહી શકો. કોણ ચાહે ? કોઈચાહવા વાળો છે જ નહીં ત્યાં કોણ વિજળીને ચાહે ? કોણ શક્તિને ચાહે ? શક્તિ જાણતી નથી કે તે શક્તિ છે. તમે અજ્ઞાનમાં છો એટલે ગુરૂ કહે છે કે સત્યને ચાહો. જ્યારે તમને સમજ પ્રગટશે કે તમે જ પરમાત્મા છો ત્યારે પ્રેમનો પ્રશ્ન નહીં ઉઠે. બધા પોતાને ચાહે છે. કોઈ બીજાને ચાહતું નથી. પ્રથમ

તમે તમારા શરીરને યાહો છો. બીજા પ્રત્યેનો પ્રેમ બીજા નંબરે છે, પ્રાથમિક નથી. સૌથી યાહવા યોગ્ય શું છે ? આત્મા. દેહ આત્મા નથી, મન આત્મા નથી, જ્ઞાન આત્મા નથી. અંતિમ સત્ય પરમાત્મા છે.

અંતિમ સત્યમાં તમે નથી, હું નથી, મન નથી, વિચાર નથી, આ તમારો સ્વભાવ છે. તમે પરમાત્મા છો. આથી કોને યાહવું, કોને ન યાહવું, સંતો કહે છે કે પ્રત્યેકમાં હું છું આ સમજો. જે આત્મસ્થ છે તે મમતા રહીત છે.

તમને સુંદર સ્વપ્નું આત્મ્યું હોય અને તમારી પત્ની તમને જગાડે તો તમે ફરીયાદ કરશો કે મને કેવા સુંદર સ્વપ્નમાંથી જગાડ્યો. પણ જ્યારે તમે જાગી જાવ છો ત્યારે એ સુંદર સ્વપ્ન અનુભવ ક્યાં જતો રહે છે. હવે કેવળ સ્મૃતિ રહી છે. જે છે નહીં તેને શું સંભારવું. પ્રેમ ક્યાં છે. ? આ બધા દ્રષ્ટાંતો તમારામાં સમજણ પ્રગટે તે માટે ગુરૂ આપે છે. બાકી પરમાત્માને મેળવવા માટે તમે કશું કરી શકો એમ નથી. પણ કાંઈને કાંઈક કરવા ટેવાયેલા છો એટલે ગુરૂ તમને આ વસ્તુઓ સમજણ માટે આપે છે. તમે પરમાત્માને પામી શકો નહીં. બધું જ ભૂલી જાવ. ધ્યાન પણ ભૂલી જાવ અને સ્વમાં આરૂઢ થાવ. જ્યાં હોવાપણું છે ત્યાંજ પ્રેમ હોઈ શકે. નિંદ્રામાં તમે કોને યાહો છો ? તમે કહી શકો ખરા ? એક બાળક જળમાં ચંદ્ર જુએ છે અને મા ને કહે છે મારે આ જોઈએ. મા કેવી રીતે આપી શકે એ તો માત્ર પ્રતિબિંબ છે. આમ તમે પડછાયાને યાહો છો, તમે તમને યાહતા નથી પડછાયો ભૂલી જાવ અને તમે પરમાત્મા જ છો પછી પ્રેમનો કોઈ પ્રશ્ન જ રહેતો નથી. પ્રેમ ક્ષેત્ર સિવાય કશું નથી.

પ્રશ્નકર્તા : ખ્રિસ્તી પરંપરામાં કહે છે કે પ્રેમ એજ પરમાત્મા છે. રમણ મહર્ષિ કહશે કે બધા ધર્મોનો સાર એ પરમાત્મા છે. વસ્તુ

પ્રત્યેની મમતા નહીં પણ સાચો પ્રેમ દરેક વસ્તુઓનો સાર છે. **મહારાજશ્રી :** સાચો પ્રેમ કયો ? ખોટો પ્રેમ કયો ? પહેલાં તો તમારે આ નક્કી કરવું પડશે. ? આ નક્કી કરવામાં, મન આવશે. જ્યાં સુધી મન છે ત્યાં સુધી તમે સત્ય પામી શકતા નથી. પ્રેમ તો એક સ્થિતિ છે. જ્યારે સત્ય બધી જ સ્થિતિથી પર છે. નિવિચાર છે. પ્રેમ એક વિચાર માત્ર છે. પ્રેમ એટલે બીજા પ્રત્યેનો પ્રેમ. જ્યાં સુધી બીજા છે ત્યાંસુધી તમે પરમાત્મા કેમ થઈ શકો. દ્વૈત મટવું જોઈએ. પરમાત્મા પણ નથી અને પ્રેમ પણ નથી. પરમાત્મા ક્યાં છે તે મને કહો જોઈએ. પ્રેમ ક્યાં છે મને કહો જોઈએ.

પ્રશ્નકર્તા : એમ પણ પૂછી શકાય 'તે' ક્યાં છે ? આ પણ દ્વૈત જ થયું ને ?

મહારાજશ્રી : “હું તે છું” માં હું પણ નથી રહેતો” “તે પણ રહેતો નથી”, “હું પણ નથી રહેવું”, “હું” પણ હોવાપણું” છે. અને હોવાપણું હશે તો તમે કાંઈ બન્યા વિના નહીં રહી શકો. હું અહંકાર છે. જો હું છે તો અન્ય પણ છે. આ ઘણી સુક્ષ્મ સમજણ છે. હું એમ નથીકહેતો કે તમે ખોટા છો પણ તમે જેવાત કરો છો તે અંતિમ સમજણ નથી. પરમ સત્ માં પ્રેમ નથી. કાંઈ જ નથી. મારા જમણા હાથમાં પાંચ આંગળીઓ છે . કોઈક મોટી છે ? કોઈક નાની છે ? આમાં કંઈ શ્રેષ્ઠ તે કહો જોઈએ. સમગ્ર જગત સત્ ચિત્, આનંદમાંથી ઉદ્ભવ્યું છે. એ જગતનું મૂળ કારણ છે. પણ સત્ ચિત્ આનંદ પણ સત્ય નથી. તે પણ એક વિચાર છે. તે તમારું હોવાપણું છે. આ બધા મનના ખેલ છે. તમારે મનથી પાર જવાનું છે, આથી કોઈને ધીક્કારો નહીં, કોઈને યાહો નહીં, પાંચ આંગળીઓ જુદી જુદી છે, છતાં તમે કહો છો કે આ મારો હાથ છે. આ જ એકત્વ છે.

પ્રશ્નકર્તા : ટેકરી પરની ઘાર પરથી ચાલી રહ્યો હોઉં તો મને પડી જવાની બીક લાગે. અગાઉ તમે કહેલું કે ગુરૂ ભયમાંથી મુક્ત કરે, તો તમે આવી પરિસ્થિતિમાં કેવી રીતે ભય મુક્ત કરી શકા?

મહારાજશ્રી : ‘ તમે દેહ નથી ‘ પછી તમારે શી લેવા દેવા શરીર ભલે મરે. હું શરીર નથી. ‘ શરીરને તમારું પાડોશી ગણો. જ્યારે તમે સમજશો કે ‘હું’ દેહ નથી, ત્યારે જ તમે પુછશો કે હું કોણ છું, ત્યાં સુધી નહીં ?

(૧૬)

૫ મેં ૧૯૯૮

પ્રશ્નકર્તા : જ્યારે હું મારા વ્યક્તિગત હું ને છોડવાનું વિચારું છું ત્યારે મને મોટો ભય ઘેરી વળે છે. અને ત્યારે મને થાય છે કે તમો મને આમાં મદદ કરો તો સારું.

મહારાજશ્રી : મન હંમેશા બીએ છે. શું કરવું ? મનને મરવું નથી. બધું ભ્રમણા છે તો પણ મન તેને સાચું જ ગણે છે. પ્રથમ મન શરીરને સત્ય ગણે છે. એકદમ સત્ય ગણે છે. મન કહેશે ‘હું’ દેહ છું’ અને આ વિચાર તમને ભય પમાડે છે. આથી ભયથી મુક્ત થવા ગુરુ પાસે જાય છે. તમારો ભય અજ્ઞાનને કારણે છે. ગુરુ તમારું અજ્ઞાન દૂર કરે છે, બસ એટલુંજ.

મન તમારો વિચાર માત્ર છે. મનને ભુલી જાવ. મનને શુન્યમાંથી કાંઈકને કાંઈક ઉઘું કરવાની આદત છે. મનના માલિક બનો, ગુલામ નહીં અહંકાર બહુ ગંદી ચીજ છે. અહંકારને કહી દો, તું મારો ચાકર છે, નહીં કે હું તારો. ગુરુ તમને અહંકારને આજ્ઞા કરવાની સત્તા આપે છે. અહંકારને મારવો કે ન મારવો તે તમારી પસંદગીની વાત છે. ભ્રમણા પ્રત્યેનો લગાવ અને તમારા ભયને કારણે તમે અહંકારને મારતાં નથી. તમને હથોડો આપવામાં આવે છે છતાં તમે અહંકારને ઠમઠોરતાં નથી તો કોનો વાંક ?

પ્રશ્નકર્તા : મારો પ્રશ્ન સુખ અને દુઃખને લગતો છે. આપણને એમ કેમ લાગે છે કે બીજા લોકો આપણાં કરતાં બહુ સુખી છે. શું આ ભ્રમણા માત્ર છે કે આપણે વધુ સુખી થવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ ?

મહારાજશ્રી : આ બધું જ ભ્રમણા છે. તમે સુખ ઇચ્છો છો. અતઃ મનમાં 'પણ' પડેલું છે. આ 'પણ' એ મન છે.

આપણે દે હને મારી શકીએ પણ આપણે આપણાં વિચારને મારી શકીએ ખરા ? કેવળ સમજણથી જ વિચાર મરે છે.

(૧૭)

૯ મે ૧૯૯૮

પ્રશ્નકર્તા : હું હાઈસ્કુલમાં વીસ બાળકોને માર્ગદર્શન આપું છું હું પણ મુંઝાયેલો છું અને તેઓ પણ મુંઝાયેલા છે. ઘણીવાર હું તેમને મુંબઈમાં એક પાટરીના સિઘ્યાંતો અને બોધ સમજાવું છું. એ પાટરી દશ વર્ષ અગાઉ ગુજરી ગયા. એમનો ઉપદેશ બહુ સરળ છે અને તે બાળકોને સમજાવી શકાય તેવો છે. ઘણીવાર બાળકોને ભણાવ્યા પછી બહાર નીકળતી વખતે મને એમ લાગે છે કે મેં તેમની ગુંચવણમાં ઉમેરો કર્યો છે. તમે ઝેરી નાગનું ઉદાહરણ આપો છો. મારો પ્રશ્ન છે શું હું મારું કામ એક બાજુ એ રાખીને પહેલાં ઝેરી નાગનો દાંત-કાઢી લઉં ને પછી મારું કામ કરું કે કામ કરતાં કરતાં ઝેરી નાગનો દાંત કાઢવા મથતો રહું ?

મહારાજશ્રી : બન્ને. એકજ સમયે જ્યાં સુધી દેહ છે ત્યાં સુધી કામ તો રહેવાનું જ દરેકમાં પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રીય અને પાંચ કર્મેન્દ્રીય છે. કર્મેન્દ્રીયે કામ કરવાનું છે. તમે પાત્ર લીધું છે તો તમારું પાત્ર ભજવો પણ કહેતાં રહો કે આ સત્ય નથી. કામ કરો, કામ કરવામાં કશી અડચણ નથી. બધું કરો પણ કશું સત્ય માનીને

સ્વીકારી ન લો. જો તમે સ્વીકારશો તો તમે ક્ષુદ્ર બની જશો.

પ્રશ્નકર્તા : ઘણીવાર મને એમ લાગે છે કે અહીં તમે કહો છો તેનાથી ઉલટું શીખવાડું છું.

મહારાજશ્રી : ગમે તે આડું અવળું શીખવાડ. પણ સમજવું કે તું જે કાંઈ કહે છે તે બધું ખોટું છે. શબ્દ સત્ય હોઈ શકે નહીં. તો પછી શાની ચિંતા ?

પ્રશ્નકર્તા : આદત.

મહારાજશ્રી :: આદત છોડી દો આદત એ જ મન છે. આપણે આદત બદલાવી શકીએ કે નહીં. અજ્ઞાનને કારણે બધું એકદું કર્યું છે, સમજણ દ્વારા બધું ફેંકી દો.

પ્રશ્નકર્તા : તમને મળ્યાં પછી હવે એમ થાય છે કે અહિંનો બધો કારોબાર આટોપી લઈ તમારી સાથે ભારત આવીને રહું. મારે શું કરવું ?

મહારાજશ્રી : આપું થાય એ સ્વભાવિક છે. મેં કહ્યું તે યાદ રાખ અને સ્વીકાર. મેં તને કહ્યું તે તું માન પછી તું ભારત રહે કે અમેરીકા, પછી શી અડચણ ? તેની ચિંતા ન કર સમજણ આપી છે. નથી આપી ? સમજ, અને એ પ્રમાણે રહે. તું ગમે ત્યાં હો, તું પરમાત્મા જ છો. જો તારે આવવું હોય તો આવ, હું તને ના નથી કહેતો. હું દશ બાય દશની રુમમાં રહું છું. તું આવીને ભારત રહી શકે છે મને વાંધો નથી. હું જે કહું છું તેનો અનુભવ કર તો તું સદાય મુક્ત જ છો. મન હંમેશા શું કરવું એ વિચાર્યા કરે છે. મન હંમેશાં ખોટી બાબતો પર જ વિચાર કરે છે. તું આ બાબતમાં ગંભીર હો તો આપણે પછીથી આ બાબત અંગે ચર્ચા કરીશું પણ અત્યારે નહીં. આ એક વ્યક્તિગત પ્રશ્ન છે અને આ પ્રશ્નમાં બધાને રસ ન હોય.

પ્રશ્નકર્તા : અગાઉ તમે કહેલું કે ગુરુ આટલે સુધી લઈ જાય પછી અમારી જવાબદારી છે તો અમારી જવાબદારી કઈ ?

મહારાજશ્રી : ગુરુ તમને તે જગ્યાએ પહોંચાડે. તાળું તમારે ખોલવાનું છે. આ તમારી જવાબદારી છે. તમારું મન કે જે બંધ છે તે ખોલવાનું છે. ગુરુ ચાવી આપે છે. તાળું તમારે ખોલી લેવાનું. તમે બારણું ઉઘાડતાં બીઓ છો. કોણ જાણે શું થશે ? ગભરાવ નહીં ? કશું થશે નહીં. દુનિયા બદલાઈ નહીં જાય કારણ કે દુનિયાનું અસ્તિત્વ જ નથી. હું જે કહું છું તે ચાવી છે. તમે બારણું ઉઘાડો અને એના માલીક બનો ગુરુ શું કામ સાથે આવે ? એ કોણ સાથે આવવાવાળો ? એ તો મટી ગયો હોય છે ? ગુરુ શા માટે સાથે આવે ? તમે પરમાત્મા છો. ગુરુ તમને તેના જેવા બનાવે છે. કયાંય જવાનું નથી. માત્ર સમજણ જોઈએ. તમે ગમે ત્યાં હો, વાત સમજી શકો.

પ્રશ્નકર્તા : તમે કહો છો કે હું ‘તે છું’ હું ‘તેણી છું’ એમ કેમ નહીં ?

મહારાજશ્રી : ‘તે’ કેમ ‘તેણી’ કેમ નહીં ? પુલીંગ, સ્ત્રીલીંગ એકેય ત્યાં નથી. સ્ત્રીનાં શરીરમાં તમે ‘તેણી’ બની જાવ છો. આ પાંજરુ છે. તેથી તેણી કહે છે કે હું તેણી છું. તમારી જાતને ભુલી જાવ, તો તમે ‘તે’ છો ‘તે’ કે ‘તેણી’ એ તો બધા ગયાં છે આવા વિચારો ભુલી જાવ. તમારા મનને ભુલી જાવ. સ્ત્રીનાં શરીરમાં શક્તિ છે તે સ્ત્રી નથી. ને પુરુષનાં શરીરમાં શક્તિ છે તે પુરુષ નથી.

પ્રશ્નકર્તા : અમુક સંતોએ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કરી છે પરંતુ ત્યાંથી આગળ નથી ગયાં. શા માટે તેઓ જ્ઞાનમાં અટકી ગયાં ?

મહારાજશ્રી : તેમને પૂછો મને શા માટે ? મારે એના સાથે કશી લેવાદેવા નથી. પરમાત્મા સિવાય બીજું કંઈ છે જ નહીં. તમારે

જ્ઞાનની પાર જાવું કે નહીં તે તમારી પસંદગી છે. હું કોઈને કહેવા વાળો કોણ ? હું કાંઈ જે જાણું છું, એ કહેવાની મારી ફરજ છે. કરવું ન કરવું એ તમારી મરજી .

(૧૮)

૨૯ ડીસે. ૧૯૯૮

પ્રશ્નકર્તા : આપ ગુરુ શિષ્યનાં સંબંધ વિશે કાંઈ કહેશો ?

મહારાજશ્રી : જો તમે શિષ્ય હો તો ગુરુમાં શ્રદ્ધા તો હોવી જોઈએ. આ પહેલી વાત. જો શ્રદ્ધા ન હોય તો પછી બધું નકામું છે. જ્યારે શ્રદ્ધા નથી હોતી ત્યારે મનમાં સંશય રહ્યા કરે છે. અગર સંશય છે તો તમે પરમાત્મા કઈ રીતે થવાનાં. સાધકના જીવનમાં ગમે તેવી ખરાબ ઘટના પણ ઘટી શકે, છતાં પણ તમારે એવી સંપૂર્ણ સમજ કેળવવી જોઈએ કે જે કાંઈ થાય છે તે મારા ભલા માટે થાય છે. જે કાંઈ ઘટના ઘટે છે તે માયાના ક્ષેત્રમાં ઘટે છે. સાધકે માયાની ચિંતા ન કરવી જોઈએ. માયા જ સાધકને પરેશાન કરે છે. માયા તમારી શ્રદ્ધા તોડવા હંમેશાં આડે આવે છે. ઘણું બધું તમારી ઈચ્છા વિરુદ્ધ નું બની શકે પણ તમારે કહેવું કે જે કાંઈ બને છે તે તમારા ભલા માટે બને છે. જે કાંઈ બને છે તે દેહના ક્ષેત્રમાં બને છે. પણ ગુરુ કહે છે કે તમે દેહ નથી. તમારે ગુરુને સમર્પિત થવાનું છે.

તમે તમને દેહ માની લીધો છે. આથી ઉભો થયેલો અહંકાર ગુરુના ઉપદેશની સામે પડે છે. અહંકાર શ્રદ્ધા ટકવા દેતો નથી. શ્રદ્ધા એટલે પૂરી શ્રદ્ધા ? દા.ત., ગુરુ શિષ્યને કહે કે બહાર ફૂતરો છે તેને તગડ તમે બહાર જુઓ તો ફૂતરો ન હોય, પણ ગાય હોય તો પણ તમારે ફૂતરાને તગડતા હો એ રીતે હત હત કહેવું. કેમ ? આ શ્રદ્ધા છે. અહીં ગુરુ તમારો અહંકાર ચકાશે છે. તમારે ગુરુને પ્રમાણિક રહેવું જોઈએ. અલબત્ત ગુરુ સાચો ગુરુ હોવો જોઈએ. જો ગુરુ આત્મજ્ઞાની હોય તો જે કાંઈ થાય તે

થવા દો. અંતુ તો બધુ માયા છે.

મનને હંમેશા આધાર જોઈએ. છીએ. મનને ^{શ્રીમ}શ્રીય છે કે ^તતું ગુરુનાં વચન નહીં સાંભળી શકે. ગુરુ કહે છે કે તમે પરમાત્મા છો. પણ મન આ સ્વીકારતું નથી. તેથી મન હંમેશા ભુલો કર્યા કરે છે. મન હંમેશાં ચિંતા અને દ્વિધામાં રહે છે. મન ડર્યા કરે છે. આ મનનો સ્વભાવ છે. તે સારું અને ખરાબ બંને વિચાર્યા કરે છે. મનની આ આદત છે. મન પહેલાં ખરાબ વિચારે છે અને પછી સારું વિચારે છે. પતિ મોડો આવે તો પત્ની વિચારે છે કે શું થયું હશે ? અકસ્માત તો નહીં થયો હોય ને ? મનને ખરાબ વિચાર તરતજ આવે છે. કાંઈક સારું થયું હશે એવું ક્યારેય વિચારતું નથી. જ્યારે ગુરુનો શિષ્ય કશાની ચિંતા કરતો નથી. જે કાંઈ થાય થવા દો. ચિંતા શાની ? કહો કે જે થતું હશે તે સારા માટે થતું હશે, પણ મનની દષ્ટિ ટૂંકી છે, એટલે મન આ રીતે વિચારી શકતું નથી. જ્યારે મનમાં સમજણ પ્રગટે છે ત્યારે એ સમજણ તમને સાચા ઠેકાણે લઈ જાય છે. ગુરુ તમારી સાથે હોય કે ન હોય, ગુરુ પ્રત્યેની શ્રદ્ધા તમને સાચી જગ્યાએ લઈ જાય છે. ત્યારે તમે સાચું જ કરો છો.

હું જ્યારે જુવાન વયે ઋષિકેશમાં હતો ત્યારે એવો બિમાર પડી ગયો કે દિવસના દોઢસો વાર ઝાડે જવું પડે. મેં મારા ગુરુને લખ્યું કે મારે ઘરે પાછા આવતું રહેવું છે. હું આ પત્ર લઈ ટપાલ કચેરીએ જતો હતો ત્યાં મને ગુરુના શબ્દો યાદ આવ્યાં. તેમણે કહેલું. 'મોત આવશે તો દેહનું આવશે તું નહીં મરે, માટે એની ચિંતા ન કરતો.' મેં પત્ર તરત જ ફાડી નાંખ્યો શા માટે ? કારણ કે આ શ્રદ્ધા છે. મૃત્યુ આવે તો ભલે આવે દેહ મરશે, હું કાંઈ મરવાનો નથી. ગુરુ આ સમજણ તમારામાં પ્રગટાવે છે. આ સમજણ તમારી બુદ્ધિમાં અનુભવાવી જોઈએ. આ ગુરુ શિષ્ય સંબંધ કહેવાય. હું ચાર મહિના ઋષિકેશ રહ્યો અને પછી ઘરે આવ્યો અને જુઓ: હજી પણ જીવતો છું. જો હું મૃત્યુથી ડરી

ગયો હોત તો હું ક્યારનો મરી ગયો હોત.

દેહ, મન, આપું ગંદુ અને વિચત્ર છે. તે તમને સત્ય સુધી પહોંચવા દેતું નથી, કારણ કે ત્યાં તેનું મોત છે. આથી ગુરુ કહે તે સમજવા શિષ્યે પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ. અગર ગુરુ ખોટું કહે તો પણ સ્વીકારો. ક્યારેક ગુરુ તમારી શ્રદ્ધાની કસોટી કરી શકે કે નહીં ? આવી શ્રદ્ધા હશે તો કાંઈ કર્યા વિના તમારા પ્રશ્નો ઉકલી જશે. ગુરુ તમારા માટે બધું કરે પણ એ માટે શ્રદ્ધા જોઈએ. તમારે તમારું મન મારવાનું છે અને કહેવાનું છે ‘હું હવે નથી’ મારામાં કેવળ ગુરુ જ ધબકે છે. આથી બધું ઠેકાણો પડશે. મને કહો, શિષ્ય શું કરી શકે ? પણ જો ગુરુ અંતિમ સમજણ ધરાવતો હોય તો શિષ્યને સાચી સલાહ આપી શકે.

ગુરુએ એ પણ સમજવું જોઈએ કે તે ગુરુ નથી. ત્યારે જ તે ખરો ગુરુ છે. તમે તમારી પોતાની સ્વતંત્રતા ભુલી ગયા છો. ગુરુ તમને મુક્ત કરે છે. ગુરુ તમને કઈ રીતે મુક્ત કરી શકે ? તમને ગુરુમાં શ્રદ્ધા હોય તો જ, અન્યથા તમે વધુને વધુ માયામાં ફસાતા જવાના. જો કાંઈક ઉંઘુ પડે તો બીજાનો વાંક ન કાઢો. મનની આ આદત છે. જે મનમાં સમજણ છે તે બીજાને નહીં કહે કે તારો વાંક છે. તે કહેશે કે એમાં મારો વાંક છે. જો તમે તમારા વિચારો જાણી શકો તો બધું જાણી શકો. વાંક કાઢવો હોય તો તમે મનનો કાઢો.

(૧૯)

૨૬ જાન્યુ. ૧૯૯૯

પ્રશ્નકર્તા : તમારા ગુરુએ દેહ છોડ્યો ત્યારે તમે શું અનુભવેલું ?
મહારાજશ્રી : એ ક્ષણે મને દુઃખ થયેલું. ગુરુ તો હવે જતાં રહ્યા. મેં એમના શરીર માટે બનતું બધું કર્યું. એ વખતે હું ઘણો નાનો હતો. એણે મને સત્ય સુધી પહોંચાડેલ તેથી એના મૃત્યુનું દુઃખ થવું પણ જોઈએ. મારો મોટો ભાઈ અને નાની બહેન ગુજરી

ગયેલાં ત્યારે હું સ્મશાને ગયેલો પણ રોયો ન હતો. બીજા બધા રડતાં હતાં.

જ્યારે મારા ગુરુએ દેહ છોડયો તે ક્ષણે મને લાગી આવેલું, પણ બીજા જ ક્ષણે મેં મારી જાતને રુપાંતરીત કરી દીધી. અમારા ગુરુએ અમારા હાથમાં સત્ય મુકીને કહેલું, ‘આ સત્ય છે’. ‘હવે આનંદ કરો.’ કોઈ પાછળ લાગી આવે એમાં કશું ખોટું નથી. પણ અમારા ગુરુએ તો મને પરમસત્ય બનાવી દીધો હતો. આથી શા ને રડવું? ‘તમે જ પરમાત્મા છો.’

પ્રશ્નકર્તા : સમજણ આવ્યા પહેલાં કંઈ બનતું નથી-આ વાતથી મન પૂરેપૂરું સહમત થવું જરૂરી છે?

મહારાજશ્રી : હા મન કબૂલવું જોઈએ કે ‘હું તે છું’-વાસ્તવિકતા પછી મન જતું રહે છે. જ્યાં સુધી તમે કહો છો, ‘હું અમુક છું’ ત્યાં સુધી મન રહે છે. તમારા વિચાર મન છે માટે તમારે તમારા વિચારોને ભૂંસી નાખવા જોઈએ. વિચારોમાંથી બહાર આવો, ત્યારે વાસ્તવિકતાને સમજી શકશો. મન તમને વાસ્તવિકતા તરફ જવા નહીં દે કારણ કે ત્યાં મનનું મૃત્યું છે.

પ્રશ્નકર્તા : શું મનને હંમેશાં ચકાસતા રહેવું પડે?

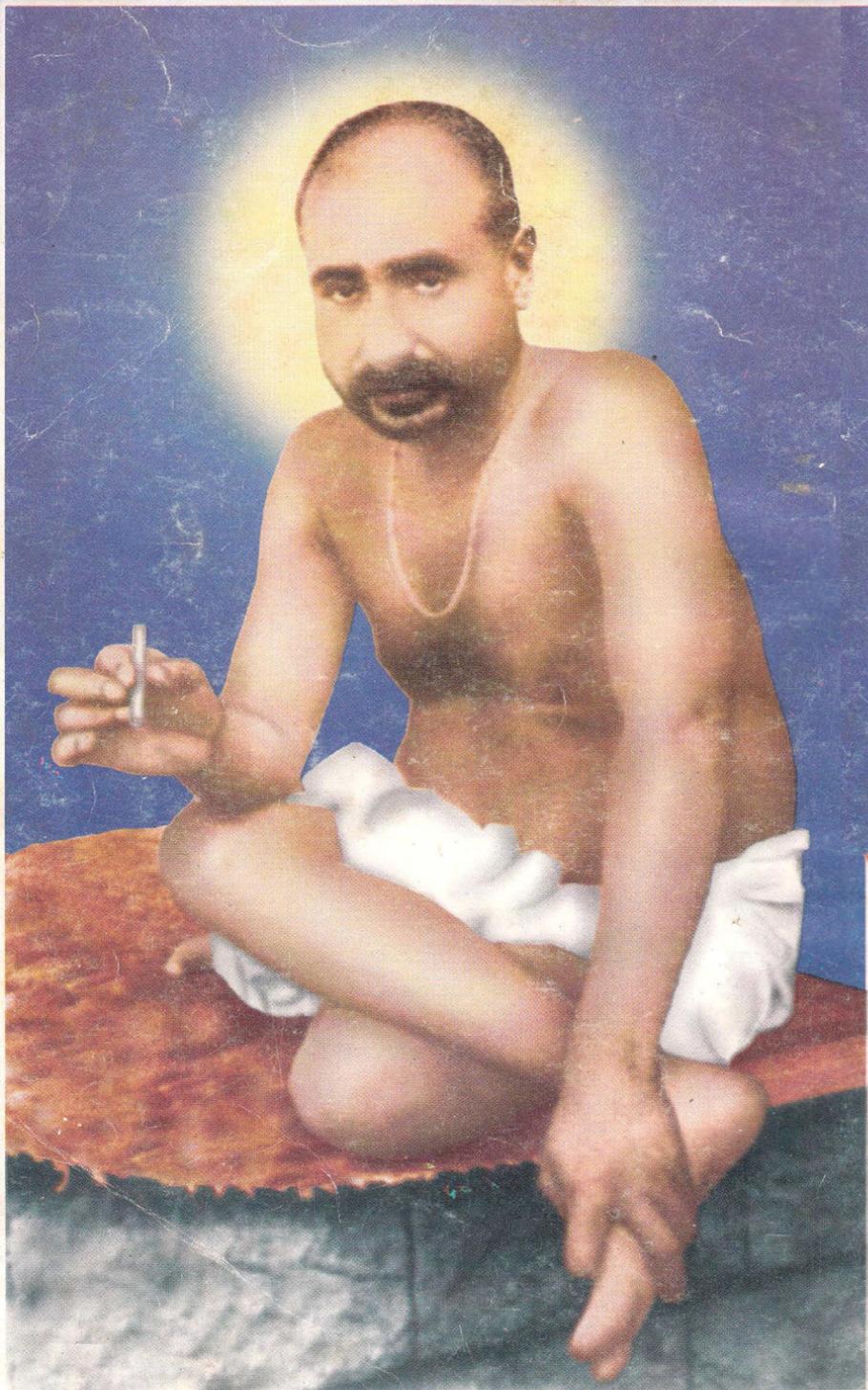
મહારાજશ્રી : હા મનને ચકાસતા રહો. સારી ટેવ પડશે અને તમે ઠીક થઈ જશો. જો તમે દુનિયામાં રચ્યાપચ્યા રહેશો તો તે તમારા પર હાવી થઈ જશે અને તેનો કોઈ અંત નથી. જો તમે એ તરફ પીઠ ફેરવશો તો તમે મહાસત્તા બની જશો અને તમે સમજી શકવા સમર્થ થશો. કોઈપણ વાતની શું ચિંતા? દરેક આજની, આવતીકાલની અને વીતી ગયેલાની ચિંતા કરે છે. ચિંતામુકત બનો. જો કોઈ મરી ગયું હોય તો કોઈ મર્યું નથી એમ કહો. આ શરીરની પણ ચિંતા શા માટે? જે કંઈ બને છે તે સારા માટે. કાંઈ જાણો નહીં. જાણકૃતિથી દૂર રહો, તો તમે તમારી સાથે જ

રહેશો. સમજણ આપ્યા પછી તમે કોઈની પણ પરવા નહીં કરો. એ જ સદ્ગુરૂનું શિક્ષણ છે. તમે ‘તે’ હોવા જોઈએ.

શિષ્ય દ્વારા તંત્રીને લખાયેલ પત્રમાંથી. . .

“ પોતાને અનુકૂળ ન હોય તે કરવું. આથી અહંકાર વિસર્જિત થશે. અન્યથા નહીં.”

પ્રશ્નકર્તા : મહારાજ! અમે, અહીં તમારી સાથે શા માટે બેઠા છીએ ?
મહારાજશ્રી : સત્યની પ્યાસ માટે. સત્યની સમજ વિશે કોઈ સાંભળે છે ત્યારે તેની પ્યાસ તીવ્ર બને છે. તે તમામ સગવડ જતી કરે છે. માનો કે તમને તાવ આવે છે. તેની ચિંતા ન કરો. અહીં આવીને બેસો. કહો, ‘મારે કંઈક જાણવું છે’. બીજું બધું ભૂલી જાવ. શરીર તરફ આંગળી ચિંધતા કહે છે ‘એ ખૂબ જ ગંદી ચીજ છે. છોડો શરીરને. સત્યના પ્યાસી બનો, કશું નુકશાન નથી.’ કોઈ તમને અન્યત્ર સારા કાર્યક્રમની જાણ કરે તો તેને કહી દો ‘મારે નથી આવવું. હું માંદો છું’ તેઓ તમને એની વાત તરફ દોરશે પણ સદ્ગુરૂ પાસે નહીં જવા દે. મન આ પ્રકારનું છે. લોકો તો કહેશે, ‘તમે બિમાર છો તો ત્યાં શું કામ જાવ છો? તમે વધારે માંદા પડશો.’ તેને સત્યની પ્યાસ છે માટે જાય છે. કંઈ થતું નથી. શું થવાનું હતું? કંઈ થવાનું નથી. શરીર તો આ ઘડીએ જ મરેલું છે. તો એની શું ચિંતા? અજ્ઞાનની પરિધિમાંથી બહાર આવો. લોકો અજ્ઞાની છે. જે અહીં આવે છે તેના માટે હું હિંમતપૂર્વક કહું છું કે તેનો તાવ જતો રહે છે. કંઈ થતું નથી. શેની ચિંતા? જો તમારા મનને સત્યની સાચી પ્યાસ હશે તો બધું ઠીક થઈ જશે. મન તમને ત્યાં અટકાવે છે. મનને કહો, ‘બસ કર!’ સદ્ગુરૂ જવાબદાર છે. તે જાણે છે. તે કંઈ કરતા નથી. તેનામાં રહેલ શક્તિ આ બધું જાણે છે.

(श्री रणजित महाराजनां सद्गुरु श्री सिद्ध रामेश्वर महाराज)